4 Calidade de vida e benestar social

4.1. Saúde

4.2. Pobreza e cohesión social

4.3. Cobertura social

4.4. Medio ambiente e desenvolvemento sostible

4.5. Ocio e cultura

4.1. Saúde

O Capítulo 4 da Memoria económica e social de Galicia está dedicado a análise da calidade de vida e o benestar social da poboación; sendo a saúde o principal factor determinante do benestar social. Este primeiro apartado dedícase por tanto, a analizar o sistema sanitario e a saúde da poboación en Galicia, así como o acceso da mesma aos servizos sanitarios.

Dende un punto de vista cuantitativo e estatístico, a análise da saúde da poboación realizase tendo en conta indicadores de saúde propiamente ditos, indicadores de centros sanitarios, as doazóns e transplantes e, por último, indicadores de gasto sanitario público.

Os orzamentos da Comunidade Autónoma de Galicia para o exercicio 2020 destinan 3.987,8 millóns de euros á sanidade, un 3,1% máis que o no orzamento homoxeneizado co ano anterior. Considerando un horizonte temporal máis amplo, o descenso dos recursos orzamentarios dedicados á sanidade (función 41) como consecuencia do impacto da crise económica (-1,1% de media anual acumulativa entre os anos 2008 e 2014) é superado polo incremento experimentado a partir de 2014, de tal xeito que o orzamento inicial dedicado en 2020 é un 12,9% superior ao dedicado en 2008.

Na clasificación que se segue nos orzamentos dos bens públicos de carácter social a sanidade acolle o 58,7% dos créditos totais, porcentaxe similar á do ano anterior. No que atinxe á distribución do gasto nos cinco programas integrados dentro da función 41.- Sanidade, o **cadro 4.1.2.** mostra que o orzamento para os programas de Atención hospitalaria e primaria, programas 412A e 412B, acenden a 2.616,4 e 1.294,8 millóns de euros respectivamente para o ano 2020, o que representa en conxunto en torno ao 95% do orzamento consolidado inicial para sanidade.

A atención hospitalaria, en base aos créditos recoñecidos no orzamento inicial de gasto, concentra o 64% dos recursos da Sanidade no orzamento inicial, 7,3 puntos por riba do rexistrado en 2008, porcentaxes que duplican o gasto inicial na atención primaria, cun 31,5%, máis de seis puntos porcentuais por baixo respecto a 2008.

A política sanitaria cada vez ten máis presente a nece-

Orzamento de gastos da Administración Xeral 2019-20. Produción de bens públicos de carácter social (1)

	2019	2020	20/19
	(en miles de €)		*(%)*
Total	6.422.307	6.638.182	3,4
4.1Sanidade	3.782.335	3.897.761	3,1
4.2 Educación	2.351.577	2.456.529	4,5
4.3 Cultura	71.990	74.735	3,8
4.4 Deportes	24.259	25.257	4,1
4.5 Vivenda	83.519	72.219	-13,5
4.6 Outros servizos comunitarios e sociais	108.627	111.681	2,8

Fonte: Consellería de Facenda, *Orzamentos*

4.1.1.

Orzamento consolidado dentro da función 41.- Sanidade. Distribución por programas (1)

	2008	2014	2017	2018	2019	2020	20/19
			(en miles de euros)				
41.- Sanidade	3.638.876	3.397.080	3.611.492	3.858.817	3.985.498	4.107.324	3,1
411A.- Dirección e servizos xerais de sanidade	88.835	78.021	53.963	53.761	56.757	62.306	9,8
412A.- Atención hospitalaria	2.050.910	2.047.272	2.274.713	2.466.538	2.551.665	2.616.408	2,5
412B.- Atención primaria	1.376.557	1.169.289	1.163.662	1.213.672	1.248.465	1.294.801	3,7
413A.- Protección e promoción da saúde pública	78.049	56.745	69.879	74.302	75.954	78.569	3,4
414A.- Formación de graduados e postgraduados	44.525	45.753	49.275	50.544	52.657	55.240	4,9

(1) Datos extraídos dos orzamentos do ano de referencia
Fonte: Consellería de Facenda, *Orzamentos*

4.1.2.

sidade de acadar obxectivos de envellecemento activo e saudable, o que se traduce nun incremento dos recursos orzamentarios destinados a programa de gasto como o 413A.- Protección e promoción da saúde, que nos últimos anos aumenta significativamente a súa dotación, pasando de 55,7 millóns de euros no ano 2015, a 78,6 millóns de euros de crédito no orzamento inicial do ano 2020. En termos relativos, dende o ano 2008 o programa que presentou o maior incremento foi o relativo á atención hospitalaria, cunha medra do 27,6%, fronte a un descenso do 5,9% do gasto dirixido á atención primaria (programa 412B) entre os orzamentos iniciais de 2008 e 2020.

Indicadores de saúde

A ordenación territorial e a estrutura e características demográficas dunha zona condicionan as necesidades do seu sistema sanitario e por tanto a dotación de recursos necesarios para un funcionamento axeitado do mesmo. O feito de que o gasto sanitario aumente exponencialmente en relación á idade media da poboación, comporta que territorios con elevados niveis de envellecemento necesiten un gasto sanitario per cápita superior á media.

Os datos recollidos no **cadro 4.1.3.** reflicten que o 25,2% da poboación galega a 1 de xaneiro de 2019 tiña

Indicadores demográficos básicos de Galicia e España 2018-19

	2018				
	Galicia				España
	Total	ZDP	ZIP	ZPP	
Poboación	2.701.743	988.028	994.180	719.535	46.722.980
menor de 15 anos	322.943	125.475	132.832	64.636	6.934.897
menor de 20 anos	429.134	165.991	176.109	87.034	9.188.211
entre 15 e 64 anos	1.705.870	634.483	649.961	421.426	30.879.932
65 e máis anos	672.930	228.070	211.387	233.473	8.908.151
85 e máis anos	122.105	38.891	34.784	48.430	1.458.311
Índices (1)					
vellez	24,9	23,1	21,3	32,4	19,1
envellecemento	156,8	137,4	120,0	268,3	97,0
sobreenvellecemento	18,1	17,1	16,5	20,7	16,4
dependencia xeral	58,4	55,7	53,0	70,7	51,3
dependencia xuvenil	18,9	19,8	20,4	15,3	22,5
dependencia senil	39,4	35,9	32,5	55,4	28,8
de recambio	1,65	1,56	1,41	2,28	1,20

	2019				
	Galicia				España
	Total	ZDP	ZIP	ZPP	Total
Poboación (1)	2.699.499	990.938	994.428	714.133	47.026.208
menor de 15 anos	320.091	124.703	131.207	64.181	6.885.528
menor de 20 anos	428.653	166.329	175.441	86.883	9.207.974
entre 15 e 64 anos	1.699.624	634.522	648.180	416.922	31.083.487
65 e máis anos	679.784	231.713	215.041	233.030	9.057.193
85 e máis anos	126.805	40.492	36.385	49.928	1.510.705
Índices (2)					
vellez	25,2	23,4	21,6	32,6	19,3
envellecemento	158,6	139,3	122,6	268,2	98,4
sobreenvellecemento	18,7	17,5	16,9	21,4	16,7
dependencia xeral	58,8	56,2	53,4	71,3	51,3
dependencia xuvenil	18,8	19,7	20,2	15,4	22,2
dependencia senil	40,0	36,5	33,2	55,9	29,1
de recambio	1,65	1,55	1,42	2,27	1,21

(1) Zonas densamente poboadas (ZDP), Zonas intermedias (ZIP), Zonas pouco poboadas (ZPP).
(2) notas sobre os índices
vellez: relación entre a poboación maior de 65 anos e a poboación total;
envellecemento: relación entre a poboación maior de 64 anos e a poboación menor de 20 anos;
sobreenvellecemento: relación entre a poboación maior de 84 anos e a poboación maior de 64 anos;
dependencia xeral: relación entre os grupos de poboación potencialmente dependentes (menores de 15 e maiores de 64 anos) e o grupo de poboación en idade potencialmente activa (poboación entre 15 e 64 anos);
dependencia xuvenil: relación entre a poboación nova (menores de 15 anos) e a poboación en idade potencialmente activa (poboación entre 15 e 64 anos);
dependencia senil: relación entre a poboación maior (maiores de 64 anos) e a poboación en idade potencialmente activa (poboación entre 15 e 64 anos);
de recambio: relación entre a poboación entre 60 e 64 anos e a poboación entre 15 e 19 anos; , mide a capacidade dunha poboación para substituír os individuos que van xubilando

Fonte: INE, IGE

4.1.3.

65 anos ou máis, cando no conxunto do Estado esta porcentaxe sitúase no 19,3%. O índice de envellecemento, que relaciona a poboación maior de 64 anos con respecto a á poboación menor de 20 anos, mostra que no ano 2019 en Galicia residen en torno a 158 persoas maiores de 64 anos por cada 100 menores de 20, fronte aos 98 maiores de 64 por cada 100 menores de 20 de media no Estado.

Outro indicador relevante é a taxa de dependencia, que expresa a relación existente entre a chamada poboación dependente (menores de 16 e maiores de 64 anos) e a poboación produtiva (de 16 a 64 anos), e que permite aproximar as necesidades que se terán que afrontar e o impacto que terá, para estimar o orzamento que deberá dedicarse a gasto en sanidade, pensións ou atención á dependencia, así como tamén para

Defuncións en Galicia e España 2017-18: distribución segundo causa

	Total	Infecciosas e parasitarias	Tumores	Sistema circulatorio	Sistema Respiratorio	Sistema dixestivo	Outras causas
				2017			
Galicia	31.962	433	8.692	9.677	3.978	1.473	7.709
A Coruña	12.657	163	3.441	3.982	1.516	585	2.970
Lugo	5.174	72	1.260	1.696	616	215	1.315
Ourense	4.693	69	1.183	1.395	680	226	1.140
Pontevedra	9.438	129	2.808	2.604	1.166	447	2.284
España	424.523	6.819	113.266	122.465	51.615	20.447	109.911
				2018			
Galicia	32.419	352	8.446	9.652	4.242	1.563	8.164
A Coruña	13.098	143	3.413	4.055	1.660	620	3.207
Lugo	5.086	48	1.187	1.577	641	237	1.396
Ourense	4.736	58	1.207	1.382	662	251	1.176
Pontevedra	9.499	103	2.639	2.638	1.279	455	2.385
España	427.721	6.398	112.714	120.859	53.687	21.689	112.374

Fonte: INE, *Defunciones según la causa de muerte*

4.1.4.

prever as políticas de envellecemento activo que se deben por en marcha. A medida que se incrementa esta taxa, aumenta a carga que supón para a parte produtiva da poboación soster á parte economicamente dependente. A taxa de dependencia aumenta en Galicia en maior medida que no conxunto do Estado, acadando en España un valor de 51,3% fronte ao 58,8% que acada en Galicia.

Como cabería esperar dada a estrutura da poboación, o **cadro 4.1.3.** amosa como as zonas pouco poboadas (ZPP) de Galicia presentan unha taxa de dependencia moi superior á media galega e estatal, situándose no último ano en 71,3%. As máis reducidas rexístranse nas denominadas zonas intermedias de poboación, cun 53,4%, situándose esta porcentaxe no 56,2% no caso das zonas densamente poboadas. En 2019 en relación ao ano anterior, as taxas de dependencia en Galicia aumentan en todas as zonas poboacionais indistintamente de cal sexa a súa densidade poboacional.

O saldo vexetativo negativo determina de xeito directo os niveis elevados de envellecemento da pirámide poboacional galega. No ano 2018 (último dato dispoñible), rexistráronse en Galicia un total de 16.563 nacementos, un 10,2% menos que no ano anterior, e 32.402 falecementos, un 1,4% máis que no ano precedente. Tras esta evolución, Galicia mantense como a Comunidade Autónoma co saldo negativo máis elevado, ao situarse en –15.839 fronte aos –13.517 do ano anterior.

En termos relativos, a taxa bruta de mortalidade situouse en Galicia nas 12,01 defuncións por cada 1000 habitantes, o que a sitúa nese ano como a segunda Comunidade Autónoma coa taxa máis elevada, tras Asturias (12,93 defuncións), lonxe das 9,1 defuncións por cada 1.000 habitantes de media no conxunto do Estado. O elevado envellecemento da poboación en Galicia condiciona a súa elevada taxa bruta de mortalidade. Para corrixir este efecto, calcúlanse as taxas de mortalidade estandarizadas que representan a mortalidade das Comunidades Autónomas se todas tiveran a mesma composición de idade. Neste caso, Galicia situaríase en 2018 nunha posición intermedia con 8,2 falecementos por cada 1.000 habitantes, por debaixo da media estatal que é de 8,3 defuncións.

Tal como se observa na maioría dos países de ingresos medios e altos, en Galicia as principais causas de morte no ano 2018 correspóndense con doenzas do grupo das enfermidades do sistema circulatorio (**cadro 4.1.4.**), que provocan o 29,8% das defuncións, seguidas dos tumores e das enfermidades do sistema respirato-

Defuncións 2018: distribución segundo causa e grupos de idade

	Total	grupos de idade			
		0-39	40-64	65-79	80 e máis
Todas as causas	32.419	340	3.392	7.166	21.521
Tumores	8.446	79	1.669	3.117	3.581
Tráquea, bronquios e pulmón	1.558	5	446	711	396
Colon	851	4	123	299	425
Páncreas	521	2	94	215	210
Próstata	453	-	16	135	302
Estómago	471	3	76	158	234
Mama	449	9	134	138	168
Enfermidades do sistema circulatorio	9.652	21	592	1.635	7.404
Cerebrovasculares	2.133	4	115	367	1.647
Outras enfermidades do corazón	2.178	11	139	329	1.699
Insuficiencia cardíaca	1.693	2	54	170	1.467
Outras enfermidades isquémicas do corazón	1.303	1	101	274	927
Infarto agudo de miocardio	958	1	133	268	556
Hipertensivas	828	-	15	104	709

Fonte: INE, *Defunciones según la causa de muerte*

4.1.5.

Defuncións segundo a causa da morte 2018

	Galicia	Galicia/España (%)
Causas externas de mortalidade	1.169	7,4
Accidentes de tráfico	162	8,5
Outros accidentes de transporte	27	13,2
Caídas accidentais	396	12,6
Afogamento, sumersión e sofocación accidentais	97	3,1
Accidentes por lume, fume e sustancias quentes	11	7,6
Envenenamento accidental por psicofármacos e drogas de abuso	33	4,6
Outros envenenamentos accidentais	7	4,3
Outros accidentes	125	5,9
Suicidio e lesións autoinflixidas	274	7,7
Agresións (Homicidio)	12	4,4
Eventos de intención non determinada	6	8,1
Complicacións da atención médica e cirúrxica	5	1,4
Outras causas externas e os seus efectos tardíos	14	17,7

Fonte: INE, *Defunciones según la causa de muerte*

4.1.6.

rio, que causan o 26,1% e o 13,1% dos decesos, respectivamente. Dentro do grupo de enfermidades do sistema circulatorio, as denominadas "outras enfermidades do corazón" e as enfermidades cerebro vasculares son as que se sitúan en primeiro e segundo lugar no número de defuncións respectivamente. Entre os tumores, os responsables dun maior número de defuncións son o cancro de traquea, bronquios e pulmón, seguido do cancro de colon (**cadro 4.1.5.**).

O **cadro 4.1.6.** presenta datos das denominadas causas externas de morte, entendidas como aquelas que teñen a súa orixe en accidentes, violencia, acontecementos ambientais, envelenamento entre outras. Tendo estes datos en conta, en Galicia destacan por número de decesos, as caídas accidentais con 396 defuncións por esa causa, o 12,6% do total estatal, e os suicidios e lesións autoinfrinxidas con 274 defuncións no ano 2018, último dispoñible, o 7,7% do total estatal (8,8% no ano anterior).

Suicidios segundo sexo e Comunidade Autónoma de residencia 2017-18

	2017			2018		
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
Andalucía	506	186	692	505	148	653
Aragón	73	27	100	95	25	120
Asturias	91	43	134	97	41	138
Baleares	71	32	103	54	17	71
Canarias	147	53	200	154	39	193
Cantabria	18	9	27	23	5	28
Castela e León	155	63	218	158	55	213
Castela-A Mancha	126	31	157	94	38	132
Cataluña	374	130	504	381	141	522
C. Valenciana	280	117	397	293	103	396
Estremadura	61	16	77	58	12	70
Galicia	242	81	323	192	82	274
Madrid	251	90	341	232	110	342
Murcia	82	16	98	94	33	127
Navarra	39	9	48	28	11	39
País Vasco	136	46	182	115	48	163
A Rioxa	20	5	25	16	5	21
Ceuta e Melilla	4	1	5	2	-	2
Estranxeiro	42	6	48	28	7	35
Total	2.718	961	3.679	2.619	920	3.539
Galicia / España (%)	8,9	8,4	8,8	7,3	8,9	7,7

Fonte: Consejo General del Poder Judicial, Estadísticas Judiciales

4.1.7.

Os datos do Consejo General do Poder Judicial amosan, **cadro 4.1.7.**, que o 70% dos suicidios rexistrados en Galicia corresponden a homes fronte ao 30% restante, entre as mulleres, situándose estas porcentaxes no conxunto do Estado no 74% e 26%, respectivamente. Atendendo á desagregación segundo os distintos grupos de idade, o maior número de casos corresponde ás persoas cunha idade comprendida entre 55 e 59 anos, con 31 suicidios, seguido polas persoas entre 60 e 64 e 80-84, con 28 casos cada grupo. Esta mesma situación acontece no caso dos homes, en tanto que no caso das mulleres, non parece existir un grupo destacado en función da idade, con semellante número de casos en moi diversos grupos de idade.

No que atinxe á saúde materno-infantil, no ano 2018 aumenta levemente a taxa de mortalidade infantil, acadando en Galicia as 2,36 defuncións por cada mil nacidos vivos fronte ás 2,22 defuncións do ano anterior. De igual xeito que no ano anterior, e a diferencia de anos anteriores a 2017, a taxa de mortalidade infantil en Galicia é inferior á media estatal, que no ano 2018 foi de 2,69 falecementos por cada mil nacidos vivos. Comparado co resto das Comunidades Autónomas, tras o aumento do último ano, Galicia pasa de ser a terceira CCAA con menor taxa de mortalidade infantil a descender ata o sexto posto tras Navarra (1,85), Aragón (1,9), Castela e León (2,26) e Castela - A Mancha (2,34).

En relación á taxa de interrupción voluntaria do embarazo (IVE), o número de interrupcións por cada mil mulleres entre 15 e 44 anos mantívose estable en Galicia no ano 2018 (último dato dispoñible) nas 6,5 interrupcións. Este datos sitúa a Galicia coa CCAA cunha taxa máis reducida, moi por debaixo da taxa media no conxunto do Estado que foi en 2018 de 11,1 interrupcións.

Os datos proporcionados polo Rexistro Nacional de Casos de SIDA reflicten que, segundo as notificacións recibidas no ano 2018, rexistráronse en Galicia 119 novos casos de SIDA (123 no ano anterior). O total de casos diagnosticados en Galicia dende o ano 2004, primeiro que aporta datos, é de 2.778, o 5,2% do total estatal.

Indicadores de centros sanitarios

Os datos do Barómetro sanitario de 2018 publicado en

Centros sanitarios 2019: distribución provincial e segundo EOXI (1)

Áreas Sanitarias	Atención primaria			Atención Especializada	
	Zonas básicas	Centros de saúde	Consultorios locais	Número total de hospitais	Hospitais dependencia funcional Sergas
A Coruña	93	133	29	12	5
Área Sanitaria Coruña-Cee	36	59	12		
Área Sanitaria Ferrol	20	25	5		
Área Sanitaria Santiago-Barbanza	37	49	12		
Lugo	67	73	11	5	3
Área Sanitaria Lugo-A Mariña-Monforte	67	73	11		
Ourense	92	100	9	5	3
Área Ourense-Verín-O Barco	92	100	9		
Pontevedra	61	92	18	14	3
Adscritos Área de Santiago	9	12	2		
Área Sanitaria Pontevedra-Salnés	26	36	8		
Ärea Sanitaria Vigo	26	44	8		
Total	313	398	67	36	14

[consulta: 06-02-2020)
Fonte: Ministerio de Sanidad

4.1.8.

2019 polo Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social reflicten unha valoración positiva do sistema sanitario galego, acadando unha puntuación de 6,43 puntos sobre 10.

Os principais problemas que teñen de ser solucionados en opinión dos galegos son os das listas de agarda para seren atendidos e a masificación (conxestión) das urxencias dos hospitais. A continuación situaríanse o pouco tempo que se lle dedica aos pacientes nas consultas e o copago de medicamentos.

Os datos de centros sanitarios, tanto no que respecta a aspectos cuantitativos referidos a recursos materiais e humanos, como os reflectidos nos datos de volume e tempo de agarda nas listas de espera, son un indicador básico do funcionamento do sistema sanitario.

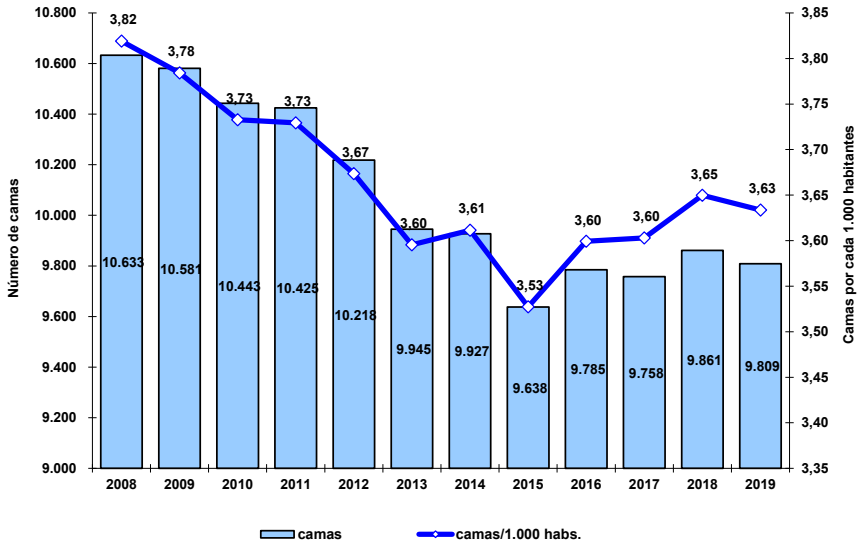
A estrutura organizativa do sistema galego de saúde divídese en áreas de xestión integradas, que á súa vez se subdividen en zonas básicas de saúde, que son o marco territorial da atención primaria. Como se reflicte no **cadro 4.1.8.**, Galicia conta con sete áreas de xestión integrada que se encargan da xestión das 11 áreas sanitarias.

No que respecta aos distintos niveis de atención, o nivel asistencial que representa a entrada ao sistema sanitario é a atención primaria, sendo os centros de saúde os dispositivos asistenciais principais. Segundo os datos publicados polo Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social, Galicia conta con 398 centros de saúde e 67 consultorios locais. En canto á atención especializada, que se presta en centros de especialidade e en hospitais, Galicia dispón de 36 hospitais, dos que 14 dependen funcionalmente do Servizo Galego de Saúde.

Tal como se observa no **gráfico 4.1.9.**, no ano 2019 diminúe lixeiramente o número de camas instaladas nos hospitais galegos, de xeito que a 31 de decembro de 2019 existían un total de 9.809 camas instaladas, 52 menos que no ano anterior, o que representa 3,63 camas por cada mil habitantes.

No que concerne aos recursos humanos, e segundo os datos publicados polo IGE, o número de profesionais integrados no modelo de atención primaria do Sergas a 31 de decembro de 2018 ascendía a 7.333 persoas, das que 2.602 son médicos e 2.602, ATS-DUE. En termos relativos, tal como se mostra no **gráfico 4.1.10.**,

Camas nos hospitais galegos 2008-19 (1)

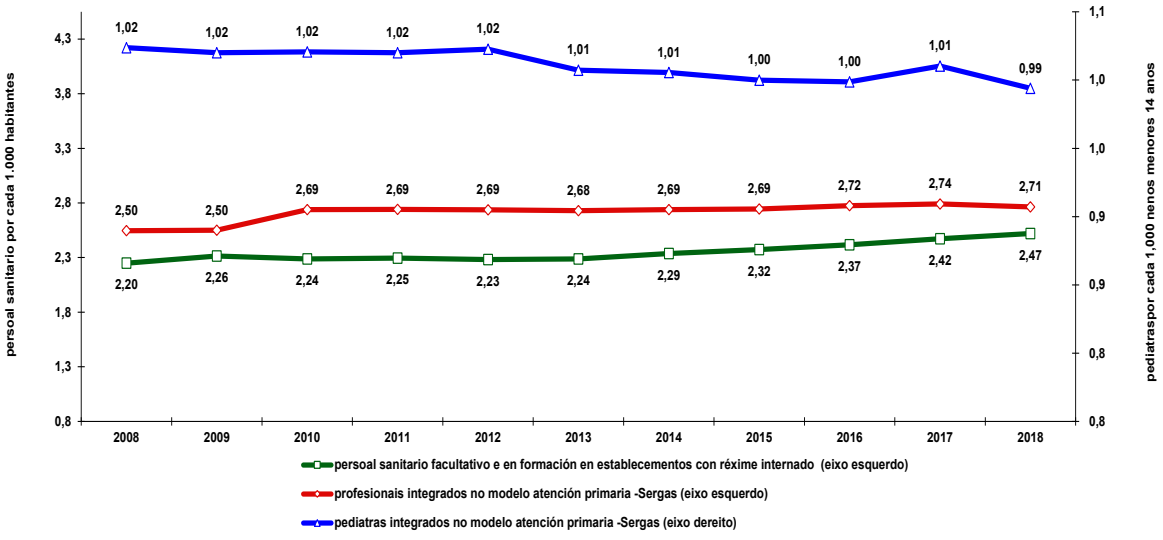

(1) os datos de camas corresponden a 31 de decembro do ano anterior

Fonte: IGE

4.1.9.

Persoal sanitario 2008-18 (1)

(1) datos a 31 de decembro de cada ano.

(2) Non existen datos de número de pediatras nin de profesionais de atención primaria para os anos 2009 e 2011. Co obxecto de non distorsionar o gráfico e dada a estabilidade da serie tomamos para os anos 2009 e 2011 os datos rexistrados no ano anterior

Fonte: IGE

4.1.10.

Persoal sanitario colexiado (non xubilado) nas CC.AA. 2019

	Médicos	Enfermeiros	Enfermeiros-especialidade matrona	Dentistas	Farmaceúticos
	(colexiados por 100.000 habitantes)		*(colexiados por 100.000 mulleres entre 15 e 49 anos)*	*(colexiados por 100.000 habitantes)*	
Andalucía	410,4	439,2	59,6	73,0	139,9
Aragón	563,8	571,0	73,3	69,0	124,2
Asturias	525,9	674,1	43,9	83,0	125,9
Baleares	431,1	544,5	72,6	65,7	104,7
Canarias	456,3	289,5	23,3	61,3	134,1
Cantabria	531,2	652,9	120,1	70,7	121,9
Castela e León	505,0	706,8	106,8	62,9	156,1
Castela-A Mancha	386,9	586,1	70,6	49,4	131,0
Cataluña	479,7	623,8	61,3	76,2	138,5
C. Valenciana	445,3	523,9	72,4	82,0	142,5
Estremadura	471,5	692,0	75,8	55,7	145,9
Galicia	452,5	492,5	59,3	80,3	170,5
Madrid	602,6	667,7	85,2	126,9	195,9
Murcia	459,7	458,7	82,1	78,0	112,4
Navarra	542,2	859,7	122,2	58,4	214,6
País Vasco	549,4	767,5	126,8	84,7	145,8
A Rioxa	457,4	-	-	76,1	135,8
Ceuta	354,8	614,6	105,7	45,1	105,6
Melilla	346,0	707,3	140,1	52,8	99,7
Total	481,2	565,8	71,6	80,4	148,4

Fonte: INE, *Estadística de Profesionales Sanitarios Colegiados*

4.1.11.

Galicia conta con 2,71 profesionais de atención primaria por cada 1.000 habitantes, e 0,99 pediatras por cada 1.000 nenos menores de 14 anos.

No ano 2019 exerceron en Galicia 452,5 médicos e 492,5 profesionais de enfermería por cada 100.000 habitantes, **cadro 4.1.11.**, por debaixo en ambos casos da media estatal, que se sitúa en 481,2 médicos e 565,8 enfermeiros/as por cada 100.000 habitantes.

Os c**adros 4.1.12. e 4.1.13**. rexistran o número de profesionais en atención primaria e especializada en termos de medias diarias, de xeito que de media en Galicia en 2019 exercen diariamente 2.528 médicos de familia e 2.666 enfermeiros/as. No que respecta á atención especializada, o persoal facultativo exercendo diariamente de media en 2019 foi de 5.002 persoas, e 1.430 facultativos en formación.

Un dos obxectivos prioritarios a acadar no ámbito sanitario é a redución das listas de agarda e do tempo medio que teñen que agardar os pacientes para ser operados. Segundo os datos do Servizo Galego de Saúde (Sergas), a lista de agarda estrutural cirúrxica, incluíndo o H. Povisa, ascendía a 32.874 persoas no ano 2019, 2.498 persoas menos que no ano anterior; reducíndose o tempo medio de agarda dende os, 61,6 días no ano 2018 ata os 54,5 días de 2019 (entre os anos 2011 e 2014 este tempo de agarda superaba os 80 días).

Das sinaladas 32.874 persoas en lista de espera estrutural cirúrxica, o 84,6% teñen que agardar menos de tres meses para operarse, fronte ao 14,4% correspondente a un tempo de tres a seis meses e o 1% restante a persoas que esperan máis de seis meses (**cadro 4.1.14.**).

O 24,5% do total de doentes inscritos na lista estrutural cirúrxica dos hospitais propios do Sergas, son da especialidade de traumatoloxía, descendendo a súa espera media ata os 62 días (75,2 días no ano anterior). A seguinte especialidade e número de paciente en lista de agarda é a Oftalmoloxía (23,5%) e a ciruxía xeral e dixestiva (16,5%), sendo a espera media nas citadas es-

Recursos humanos en atención primaria 2019: distribución por categoría profesional(1)

	Profesionais
Celador/a	377
Condutor/a	30
Costureiro/a	2
Electricista	4
Enfermeiro/a	2.666
Enxeñeiro/a Técnico/a	3
Facultativo/a Esp. Area	2
Farmacéutico/a A.P.	74
Fisioterapeuta	163
Grupo Admvo. Función Admva.	24
Grupo Auxiliar Función Admva.	357
Grupo Técnico Función Admva.	20
Grupo Xestión Función Admva.	21
Lavandeiro/a	2
Limpiador/a	6
Matrón/a	161
Mecánico/a	1
Médico de Familia	2.528
Odontólogo/a A.P.	116
Pasador/a de Ferro	3
Pediatra A.P.	293
Persoal Servizos Xerais	1.175
P.Tec.Sup. Preven. Riscos Lab.	1
Tec. Coidados Aux. Enfermaría	283
Técnico/a de Saúde de A.P.	7
Técnico/a Esp. Sistemas e T.I	6
Técnico/a Xestion Sistemas TI	5
Técnico Superior Especialista	104
Telefonista	7
Traballador/a Social	83
Xefe/a Taller	1
Total	8.525

(1) medias diarias
Fonte: SERGAS, *Recursos humanos*

4.1.12.

Atención especializada 2014-19 (1): evolución do persoal facultativo e do persoal en formación

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Persoal facultativo	4.617	4.653	4.757	4.835	4.901	5.002
Persoal en formación (2)	1.064	1.048	1.029	1.371	1.399	1.430

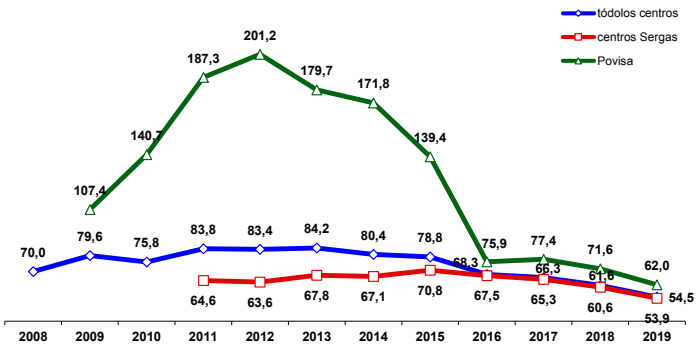
(1) medias diarias
(2) inclúe a licenciados e diplomados sanitarios en AE e AP
Fonte: SERGAS, *Recursos humanos*

4.1.13.

Lista de espera estrutural cirúrxica 2019 (1)

	Total	0-3 meses	3-6 meses	6-12 meses	máis 12 meses	Tempo medio de espera (en días)
Total centros Sergas	32.874	27.812	4.745	317	-	53,9
A.S. A Coruña - Cee	7.680	6.016	1.449	215	-	63,8
A.S. Santiago - Barbanza	6.154	5.066	1.088	-	-	55,5
A.S. Ferrol	1.915	1.834	81	-	-	39,2
A.s. Lugo - A Mariña - Monforte	3.693	3.508	185	-	-	42,7
A.S. Ourense - Verín - O Barco	3.499	3.128	337	34	-	48,2
A.S. Pontevedra - Salnés	2.727	2.636	90	1	-	35,6
A. S. Vigo	7.206	5.624	1.515	67		61,2
Hospital Povisa	2.846	2.177	669	-	-	62,0

Tempo medio de espera 2008-19 (2)

(1) a lista de espera estrutural cirúrxica inclúe a todos os pacientes que nun momento dado están en espera da realización dunha intervención cirúrxica en quirófano, tanto con ingreso como ambulatoria, e así a espera é atribuíble á organización dos recursos dispoñibles.
(2) calculado como o cociente do total de días en espera estrutural entre a data de inclusión e a data de análise e o total de pacientes pendentes en espera estrutural na data de análise.

Fonte: SERGAS, *Listas de espera*

4.1.14.

pecialidades nos centros do Sergas de 50,5 e 51,5 días respectivamente.

No caso das patoloxías máis graves (prioridade 1), o tempo medio de espera nos hospitais do Sergas, a 31 de decembro de 2019, situouse nos 17 días (19,9 días no ano anterior), cumprindo polo tanto o obxectivo inicial, que estaba fixado en 30 días. De igual xeito, acádase o obxectivo establecido no caso das patoloxías de prioridade 2 (60 días) ao presentar un tempo de espera medio de 54,9 días (64,4 no ano precedente).

No concernente ás listas de agarda de consultas externas nos hospitais do Sergas, **cadro 4.1.16.**, a 31 de decembro de 2019 había un total de 166.827 persoas en lista de espera, o que supón un descenso de 6.505 persoas (3,7% menos). Así mesmo, o tempo medio de espera redúcese no último ano ata os 41,5 días fronte aos 44,8 días do ano anterior. As especialidades con maior número de persoas en lista de espera son as de oftalmoloxía e traumatoloxía, con 25.727 e 23.935 persoas cada unha, situándose a espera media en 45,2 días e 46,3 días, respectivamente. As especialidades con maior tempo medio de espera son as de alergoloxía, neurociruxía e dermatoloxía con 56,2, 48,5 e 48,3 días respectivamente.

Respecto ás listas de agarda de probas diagnósticas, a

Lista de espera cirúrxica a 31 de decembro de 2019: distribución por servizos

	SERGAS			POVISA		
	pacientes en lista de espera estrutural		tempo medio de espera	pacientes en lista de espera estrutural		tempo medio de espera
	total	0-3 meses	(en días)	total	0-3 meses	(en días)
Total especialidades	32.874	27.812	53,9	2.846	2.177	62,0
Anxioloxía / Cir. Vascular	1.572	1.484	43,0	137	102	64,5
Cirurxía cardíaca	255	214	53,5	-	-	-
Cirurxía maxilofacial	242	214	51,6	316	223	67,7
Cirurxía pediátrica	688	588	57,8	-	-	-
Cirurxía plástica e reparadora	1.104	759	71,9	177	123	60,8
Cirurxía torácica	107	106	31,1	-	-	-
Cirurxía xeral e dixestiva	5.409	4.574	51,5	461	356	59,1
Dermatoloxía	944	804	47,7	-	-	-
Neurocirurxía	575	418	64,0	37	32	48,5
Oftalmoloxía	7.736	6.832	50,5	636	579	53,9
Otorrinolaringoloxía	2.313	1.850	56,9	74	60	53,8
Traumatoloxía	8.043	6.499	62,0	790	532	70,3
Uroloxía	2.509	2.247	44,1	136	97	63,7
Xinecoloxía	1.377	1.223	45,7	82	73	47,8

Fonte: SERGAS, *Listas de espera*

4.1.15.

Lista de espera de consultas externas nos hospitais do Sergas 2019

	0 - 3 m	3 - 6 m	6 - 12 m	TOTAL	Tempo medio de espera
Alergoloxía	4.533	970	-	5.503	56,2
Anestesioloxía e reanimación	852	-	-	852	31,9
Anxioloxía e cirurxia vascular	2.067	63	-	2.130	42,7
Cardioloxía	4.145	114	-	4.259	34,6
Cirurxía cardíaca	17	-	-	17	17,1
Cirurxía maxilofacial	535	-	-	535	27,1
Cirurxía pediátrica	345	-	-	345	16,0
Cirurxía plástica e reparadora	693	-	-	693	32,2
Cirurxía torácica	55	-	-	55	11,2
Cirurxía xeral e dixestiva	6.967	150	-	7.117	34,3
Dermatoloxía	13.319	1.853	15	15.187	48,3
Dixestivo	4.593	11	-	4.604	35,2
Endocrinoloxía	3.226	54	-	3.280	34,8
Hematoloxía clínica	447	-	-	447	29,4
Medicina interna	1.404	1	-	1.405	22,6
Medicina nuclear	1	-	-	1	-
Nefroloxía	365	-	-	365	20,1
Neumoloxía	2.159	3	-	2.162	26,4
Neurocirurxía	1.947	233	-	2.180	48,5
Neuroloxía	8.294	89	-	8.383	41,4
Obstetricia	502	-	-	502	11,5
Oftalmoloxía	23.992	1.733	2	25.727	45,2
Oncoloxía médica	163	-	-	163	7,1
Otorrinolaringoloxía	10.373	-	-	10.373	33,5
Pediatría	3.381	144	-	3.525	36,2
Psiquiatría	7.722	689	-	8.411	43,0
Radioterapia	93	-	-	93	9,3
Rehabilitación	13.346	897	-	14.243	42,7
Reumatoloxía	3.005	139	-	3.144	36,1
Traumatoloxía	21.582	2.353	-	23.935	46,3
Uroloxía	6.835	194	-	7.029	37,5
Xeriatría	137	-	-	137	21,2
Xinecoloxía	10.025	-	-	10.025	38,9
Total	157.120	9.690	17	166.827	41,5

Fonte: SERGAS, *Listas de espera*

4.1.16.

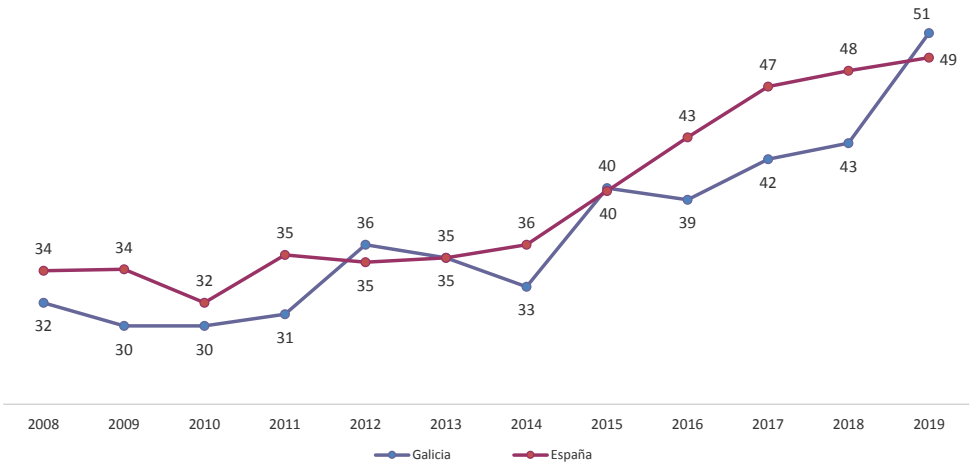
Lista de espera de probas diagnósticas nos hospitais do Sergas 2019

	0 - 3 m	3 - 6 m	6 - 12 m	más 12 m	TOTAL	Tempo medio de espera
Radioloxía	52.519	10.391	3.742	43	66.695	59,9
Medicina nuclear	96	1	-	-	97	19,6
Endoscopias	4.715	1.945	1.708	464	8.832	119,8
Electrofisioloxía	3.510	629	4	-	4.143	48,9
Estudos	4.261	598	347	3	5.209	59,3

Fonte: SERGAS, *Listas de espera*

4.1.17.

Doantes por cada millón de habitantes en Galicia e España 2008-2019

Fonte: Organización Nacional de Trasplantes

4.1.18.

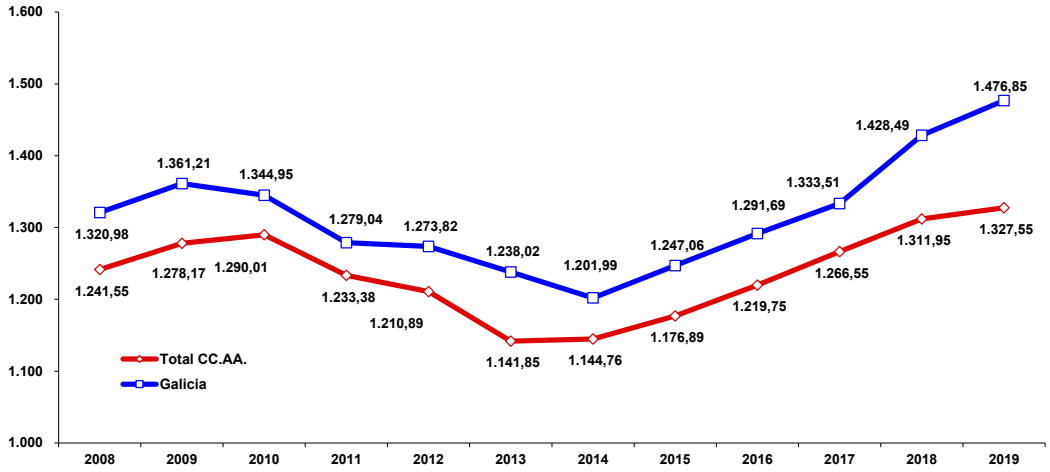
radioloxía é a que presenta o maior número de persoas en lista de agarda, con 66.695, situándose o seu tempo medio de espera en 59,9 días. Séguelle en importancia as endoscopias, con 8.832 pacientes en lista de agarda, ascendendo o seu tempo medio de espera a 119,9 días.

Finalmente, no que respecta ás doazóns e transplantes, España volve a ser o líder mundial en doazóns e rexistra novamente no ano 2019 máximos históricos no que se refire ao número de doantes e transplantes de órganos sólidos, con 2.301 doantes e 5.449 transplantes. En termos relativos, España acada unha taxa de 48,9 doantes por millón de poboación fronte aos 48 do ano anterior. Galicia presenta tamén esta tendencia positiva, aumentando o número de doantes dende os 116 ata os 136 do último ano, o que supón 50,6 doantes por millón de poboación, fronte aos 43 doantes/mp do ano anterior.

Indicadores de gasto sanitario público

Tomando como referencia o orzamento inicial de gasto, Galicia presenta por quinto ano consecutivo un incremento do seu gasto sanitario, que se sitúa en 3.988 millóns de euros, o quinto máis elevado de todo o Estado. Este importe representa o 6,4% do total estatal, porcentaxe superior ao peso relativo da poboación galega (5,7%). En relación ao ano anterior, o incremento foi do 3,3%, 1,5 puntos por riba da media española.

Gasto sanitario en euros por habitante en Galicia e España 2008-19

(Año 2019 provisional)
Fonte: Ministerio de Sanidad, *Recursos económicos del Sistema Nacional de Salud*

4.1.19.

Prestación farmacéutica a través de receita nas CC.AA. 2019

	Gasto farmacéutico			Receitas facturadas			Gasto medio por receita facturada	
	2019	19/18	19/11 (1)	2019	19/18	19/11 (1)	2019	19/18
	(en millóns de euros)	*(%)*	*(%)*	*(nº)*	*(%)*	*(%)*	*(en euros)*	*(%)*
Andalucía	1.901,2	3,7	4,3	180.687.669	3,1	1,0	10,52	0,57
Aragón	334,2	1,4	-4,7	28.826.214	1,5	-2,0	11,59	- 0,17
Asturias	283,5	1,7	-10,6	24.711.972	1,6	-2,3	11,47	0,09
Baleares	226,5	9,8	10,8	18.784.871	6,0	3,7	12,06	3,61
Cantabria	150,2	2,7	6,2	13.396.349	2,7	15,0	11,21	-
Castela-A Mancha	524,4	2,6	-2,7	45.930.597	3,4	-0,3	11,42	- 0,78
Castela e León	631,6	2,7	-4,9	54.229.629	2,6	0,8	11,65	0,09
Cataluña	1.502,2	3,0	-10,7	139.469.851	1,8	-9,7	10,77	1,22
Canarias	530,1	7,6	8,8	47.200.470	5,8	13,2	11,23	1,63
C. Valenciana	1.290,5	1,9	-8,3	111.086.919	0,8	-2,7	11,62	1,13
Estremadura	323,6	1,2	-1,7	27.378.886	2,4	1,1	11,82	- 1,17
Galicia	718,9	1,2	-13,3	64.078.316	1,6	-3,9	11,22	- 0,36
Madrid	1.280,0	3,2	7,9	120.513.041	4,8	9,5	10,62	- 1,58
Murcia	377,2	8,6	-2,2	32.104.031	4,5	2,2	11,75	3,89
Navarra	136,4	-0,2	-8,0	11.856.762	0,2	-3,6	11,50	- 0,52
País Vasco	479,3	-1,6	-10,3	42.108.830	0,1	-3,3	11,38	- 1,73
A Rioxa	73,4	0,7	-7,4	6.413.275	2,0	0,8	11,45	- 1,29
Ceuta	15,9	0,1	10,7	1.299.247	0,1	5,9	12,27	- 0,08
Melilla	14,7	1,5	21,8	1.131.274	1,4	7,8	13,03	0,08
Total	10.794,0	3,0	-3,1	971.208.203	2,7	-0,2	11,11	0,27

(1) variación antes/despois da reforma do modelo de prestación farmaceútica
Fonte: Ministerio de Sanidad, *Facturación de recetas médicas*

4.1.20.

O aumento do gasto sanitario unido ao estancamento da poboación produce nunha nova medra do gasto sanitario medio por habitante. En termos por habitante, o gasto total ascendeu a 1.476,8 euros, superior ao gasto medio a nivel estatal que se sitúa en 1.327,5 euros. Ao longo do período 2008-2019 o gasto sanitario per cápita en Galicia sitúase por riba da media española, rexistrándose o diferencial máis acusado no último ano, cun diferencial de 149,3 euros (116,49 euros no ano anterior) **(cadro 4.1.19.**).

Finalmente, no que respecta á evolución do gasto público en farmacia a través de receitas oficiais facturadas, no ano 2019 en Galicia aumenta o gasto farmacéutico nun 1,2% ata situarse en 718,9 millóns de euros, o que debe a a un aumento no número de receitas facturadas, un 1,6% máis que no ano precedente. Tras esta evolución o importe medio por receita descende a 11,22 euros, un 0,4% menos que no ano anterior (**cadro 4.1.20.**).

Este aumento no gasto farmacéutico mantén a Galicia como a quinta Comunidade Autónoma co gasto máis elevado, tras Andalucía, Cataluña, a Comunidade Valenciana e Madrid. Non obstante, a reforma do modelo de prestación farmacéutica implantada en 2011 son contribuíu á redución do gasto sanitario, neste senso, en relación ao ano 2011, o gasto farmacéutico descendeu nun 13,3% en Galicia, a porcentaxe máis elevada de todas as CC.AA., 10,2 puntos porcentuais máis que na media do Estado. ❑

4.2. Pobreza e cohesión social

Os acontecementos históricos, a evolución das institucións económicas e políticas e o equilibrio estre as mesmas nos momentos críticos de cambio, poden favorecer a innovación progresiva e o éxito económico, ou polo contrario, derivar en decadencia e estancamento. Partindo do feito de que vivimos nunha sociedade próspera, a pobreza e a desigualdade seguen estando presentes e seguen lastrando o éxito e o crecemento conxunto da sociedade.

Os factores económicos, sociais e demográficos determinan en gran medida o nivel de pobreza dun territorio, así mesmo, este nivel de pobreza tamén ven determinado pola forma en que se organizan as estruturas familiares en base ao número de persoas que perciben ingresos dentro da vivenda familiar. A Enquisa de Poboación Activa estima que en 2019, o 2,5% das vivendas familiares galegas non dispoñían de ningunha persoa perceptora de ingresos (salario, algún tipo de pensión ou prestacións por desemprego), e no 41,3% das vivendas só unha persoa percibía algún ingreso económico, sendo estas porcentaxes as máis reducidas dende o comezo da recuperación económica.

Dende o ano 2016 diminúe de xeito continuado o número de fogares sen perceptores de ingresos. Neste senso no ano 2019 en Galicia rexístranse 4.300 fogares sen perceptores de ingresos menos que no ano anterior, o que supón un descenso do 13,5% fronte ao leve aumento no número de fogares totais en Galicia (0,5% máis). Como reflicte o **cadro 4.2.2.**, esta redución é consecuencia fundamentalmente da evolución na provincia de Pontevedra, onde o número de fogares nesta situación redúcese en 3.000, a pesar do que o 41% dos fogares sen perceptores de ingresos rexistrados en Galicia no ano 2109 localízanse na provincia de Pontevedra, provincia onde o 3% dos fogares totais non percibe ningún tipo de ingresos.

Na mesma liña, Ourense presenta o maior descenso do número de fogares cun só preceptor de ingresos, con 2.700 vivendas menos, rexistrándose un descenso de 2.100 fogares no caso da provincia de Pontevedra. As provincias con maior peso relativo de vivendas cun só preceptor de ingresos son Ourense e A Coruña, co 42,9% e 41,3%, porcentaxes moi próximas ás de Pontevedra e Lugo, cun 41,1%, e cun 40,5% respectivamente. Por tanto en torno a catro de cada dez fogares

Indicadores de pobreza en Galicia 2017-18

		Galicia	
		2017	2018
Taxa de risco de pobreza (1)	*(%)*	15,87	15,51
Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (Estratexia Europa 2020) (2)	*(%)*	20,26	18,95
Limiar monetario de pobreza segundo a composición do fogar (3)			
Fogar composto por unha persoa	*(euros)*	663,87	710,87
Fogar composto por dous adultos	*(euros)*	995,81	1.066,31
Fogar composto por dous adultos e dous menores de 14 anos	*(euros)*	1.394,13	1.492,83
Distribución entorno da renda baixa mediana (4)			
Taxa de risco de pobreza (40% da mediana)	*(%)*	5,13	5,19
Taxa de risco de pobreza (50% da mediana)	*(%)*	9,76	9,46
Taxa de risco de pobreza (70% da mediana)	*(%)*	24,13	23,41

(1) A taxa de risco de pobreza é a porcentaxe de persoas cun ingreso equivalente inferior ao limiar de risco de pobreza de Galicia, que se establece no 60% da mediana de ingresos equivalentes

(2) a poboación en risco de pobreza ou exclusión social é aquela que está nalgunha das seguintes situacións:
- En risco de pobreza (o 60% da mediana dos ingresos por unidade de consumo)
- En carencia material severa
- Persoas de 0 a 59 anos en fogares sen ingresos de traballo ou con baixa intensidade de ingresos de traballo.

(3) o limiar monetario de risco de pobreza é o produto do limiar de risco de pobreza de Galicia polas unidades de consumo de cada fogar.
As unidades de consumo de cada fogar constrúense asignando 1 ao primeiro adulto (persoa de 14 ou máis anos), 0,5 ao resto de adultos dese fogar e 0,3 a cada neno (persoa de menos de 14 anos).

(4) a distribución entorno ao limiar da renda baixa é a porcentaxe de persoas que teñen uns ingresos equivalentes inferiores ao 40%, 50% e 70% da mediana de ingresos equivalentes

Data de consulta: 07/02/2020

Fonte: elaboración propia CES Galicia a partir de datos do IGE. *Enquisa estrutural a fogares*.

4.2.1.

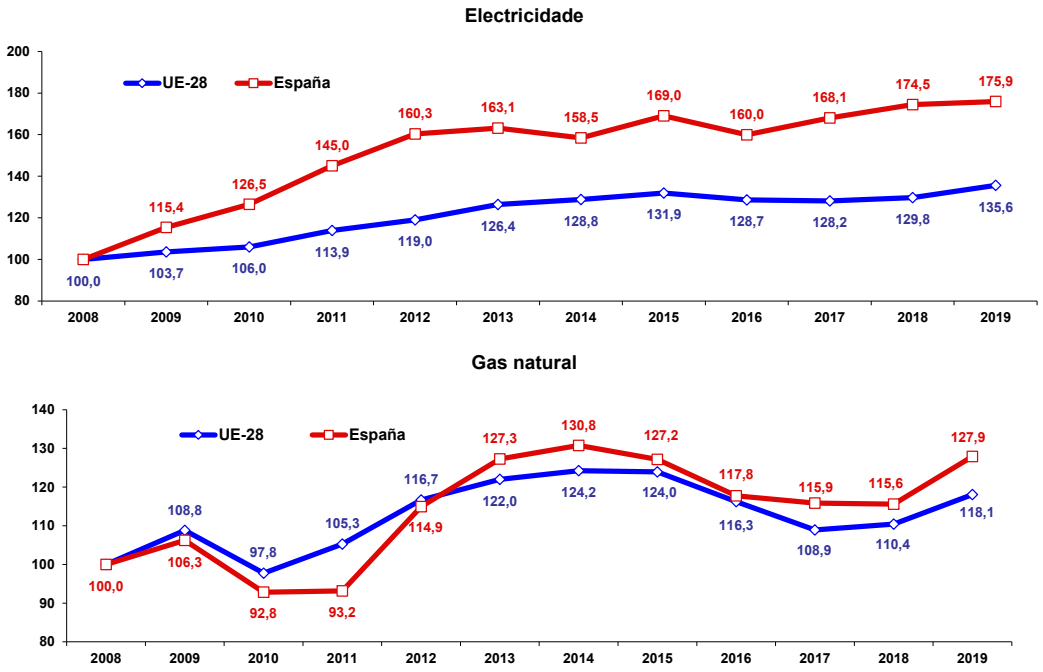
Vivendas familiares 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019
			(miles de vivendas)		
			Total fogares		
Galicia	1.081,9	1.087,4	1.089,7	1.088,8	1.094,8
A Coruña	448,8	453,6	457,0	452,3	453,9
Lugo	136,5	134,2	134,6	136,1	136,8
Ourense	136,2	136,4	134,0	135,2	136,0
Pontevedra	360,4	363,2	364,1	365,3	368,0
			Fogares sen perceptores de ingresos		
Galicia	32,9	37,0	34,7	31,8	27,5
A Coruña	10,8	14,1	14,4	10,7	9,8
Lugo	3,0	3,8	3,2	3,0	2,1
Ourense	4,5	3,8	4,0	3,8	4,2
Pontevedra	14,5	15,3	13,0	14,4	11,4
			Fogares cun só perceptor de ingresos		
Galicia	467,3	468,6	464,7	457,4	452,3
A Coruña	194,5	195,1	195,7	187,9	187,3
Lugo	55,3	54,5	54,0	55,0	55,4
Ourense	61,2	62,3	58,4	61,0	58,3
Pontevedra	156,4	156,7	156,6	153,4	151,3

Fonte: IGE, *EPA*

4.2.2.

Prezos da electricidade e gas natural para consumidores domésticos en España e UE-28 2008-19 (1)

(1) prezo base 2008=100
Fonte: EUROSTAT

4.2.3.

en Galicia está composto por unha única persoa perceptora de ingresos.

En 2019 hai en Galicia un total de 350.600 vivendas nas que ningún dos seus membros ten a condición de activo, 4.900 máis que no ano anterior, o que representa o 32% do total das vivendas familiares en Galicia. Nas 744.200 vivendas con polo menos un activo, en 52.400 fogares (o 7% deste tipo de fogares) todos os membros activos están parados, 6.800 fogares menos que no ano anterior.

Xunto coa capacidade de ingreso, os gastos , e en concreto o gasto en insumos básicos, inflúe tamén na existencia de situacións pobreza e de carencia material en particular. Neste senso, no ano 2019 obsérvase un novo repunte no prezo da enerxía eléctrica para os consumidores domésticos en España (**cadro 4.2.3.**) inferior á que se produce na UE. Segundo a Enquisa de Presupostos Familiares publicada polo IGE, o peso relativo do gasto medio dos fogares galegos en electricidade, gas e outros combustibles interrompe a súa tendencia descendente iniciada no ano 2013, de xeito que en 2018 (último dato dispoñible) os fogares galegos dedicaron o 4,2%, do seu orzamento a este concepto de gasto, fronte ao 3,9% do ano anterior (3,9% de media no conxunto do Estado). En termos absolutos, o gasto medio por fogar neste concepto foi de 1.132,1 euros (1.179,6 euros en España), o que supuxo un incremento do 7,5% respecto ao ano anterior, incremento igual que a media no conxunto do Estado.

O aceso á unha vivenda e tamén un determinante fundamental da pobreza e exclusión social, e, polo tanto, as dificultades para acometer os pagamentos de gastos relacionados coa vivenda principal, hipoteca ou aluguer. Asociado a estas dificultades, os datos do INE sobre vivendas con execucións hipotecarias que se inician e inscriben nos rexistros da propiedade aumentan de xeito significativo tanto no caso das vivendas novas como de segunda man. No ano 2019 iniciáronse en Galicia un total de 1.393 execucións hipotecarias sobre vi-

Gastos medios por fogar e distribución porcentual en Galicia e España 2018

	Galicia		España	
	(€)	(%)	(€)	(%)
Alugueres imputados de vivenda	5.154,84	18,9	5.908,33	19,8
Alimentos	3.987,74	14,6	3.912,78	13,1
Utilización de vehículos personais	2.298,69	8,4	2.134,22	7,1
Restauración e comedores	2.275,42	8,3	2.626,35	8,8
Vestido	1.119,51	4,1	1.105,04	3,7
Adquisición de vehículos	1.161,69	4,3	1.188,31	4,0
Electricidade, gas e outros combustibles	1.132,03	4,2	1.179,56	3,9
Seguros	943,61	3,5	1.040,05	3,5
Servizos postais, de telefonía e fax	806,72	3,0	867,76	2,9
Cuidado persoal	692,94	2,5	778,45	2,6
Subministro de auga e outros servizos relacionados coa vivenda	592,80	2,2	806,48	2,7
Alugueres reais de vivenda	631,48	2,3	1.031,67	3,5
Productos, aparatos e equipos médicos	629,40	2,3	631,13	2,1
Servizos recreativos, deportivos e culturais	399,81	1,5	512,92	1,7
Bens e servizos para o mantemento corrente do fogar	442,49	1,6	608,11	2,0
Total	27.256,92	100,0	29.871,28	100,0

Fonte: INE, Encuesta de presupuestos familiares.

4.2.4.

Vivendas con execucións hipotecarias iniciadas 2018-19

	2018		2019	
	Galicia	España	Galicia	España
Nº total de fincas	1.988	54.764	2.667	56.349
Vivendas	1.071	26.247	1.393	27.055
Vivenda nova	155	5.315	193	6.340
Vivenda segunda man	916	20.932	1.200	20.715
Persoas físicas	275	9.041	261	7.129
Persoas xurídicas	796	17.206	1.132	19.926

Fonte: INE, Estadísticas sobre ejecuciones hipotecarias

4.2.5.

vendas, (un 30% máis que no ano anterior), das que 193 corresponden a execucións sobre vivendas novas (24,5% máis) e 1.200 a vivendas de segunda man (31% máis). Neste último ano, o peso relativo das execucións galegas no total estatal foi do 5,1%, situándose esta porcentaxe no 3% no caso das vivendas novas e no 5,8% no das execucións en vivendas de segunda man.

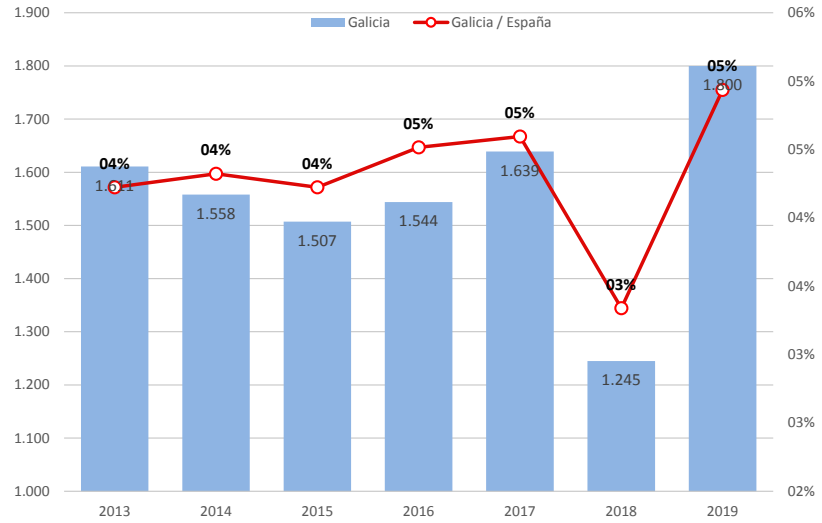
Asemade, o **cadro 4.2.5.** reflicte que en oito de cada dez casos o seu titular é unha persoa xurídica (81,3%), sendo esta relación do 73,6% no conxunto do Estado. Comparado co ano anterior, tanto en Galicia como en España aumentan as execucións hipotecarias no caso das persoas xurídicas, descendendo por contra no das persoas físicas.

Segundo os datos do Consejo General del Poder Judicial, **cadro 4.2.6.**, o número de desafiuzamentos practicados por impago de aluguer ascende en 2019 a 1.800, o que representa o 4,9% do total estatal, 1,5 puntos porcentuais máis que no ano anterior. Comparado co ano anterior, os lanzamentos practicados como consecuencia de procedementos derivados da Lei de Arrendamentos Urbanos aumenta en Galicia un 44,6% (555 máis), o que contrasta co descenso do 2,2% rexistrado no conxunto do Estado.

Pobreza

O indicador de pobreza definido na Estratexia Europa 2020 abarca máis variables ademais da desigualdade

Lanzamentos practicados como consecuencia de procedementos derivados da Lei de Arrendamentos Urbanos 2013-2019

Fonte: Consejo General del Poder Judicial

4.2.6.

monetaria e incorpora aspectos como a situación laboral ou a escaseza de recursos materiais. Este índice, denominado AROPE (At Risk Of Poverty and/or Exclusion), inclúe tanto as persoas que se atopan en risco de pobreza monetaria como os fogares con moi baixa intensidade de traballo –están nesta situación as persoas con menos de 59 anos que viven en fogares cuxos membros adultos traballaron menos do 20% do seu potencial laboral total durante o ano anterior– e a privación material severa – porcentaxe de persoas que viven con escaseza de recursos ao non ter acceso, ao menos, a 4 dos seguintes 9 ítems: gastos imprevistos; unha semana de vacacións fóra da casa; pago da hipoteca ou das facturas de luz, auga, gas...; una comida de carne, polo, pescado ou proteína equivalente ao menos cada dous días; manter a vivenda a unha temperatura axeitada os meses de inverno; lavadora; televisión en cor; teléfono; e coche.

Segundo a información facilitada na Enquisa Estrutural a Fogares elaborada polo IGE, a taxa de risco de pobreza ou exclusión social (Estratexia Europa 2020) redúcese en Galicia, para situarse en 2018 no 18,95%. Como se reflicte no **cadro 4.2.7.**, a distribución provincial da pobreza non é homoxénea, presentando as provincias do norte de Galicia as taxa de risco de pobreza ou exclusión social máis reducidas, con taxas inferiores á media galega. A Coruña sitúase como a provincia coa taxa máis reducida (o 17,8% da poboación atópase en situación de risco ou exclusión social), por diante de Lugo, cun 18,52% e Pontevedra cun 18,97%, situándose no último ano Ourense coa taxa máis elevada cun 23,59%.

A distribución segundo áreas xeográficas do risco de pobreza, **cadro 4.2.8.**, mostra que a área de O Carballiño- O Ribeiro, que engloba ás dúas comarcas, presenta unha taxa de pobreza próxima ao 30%, superando levemente a tamén ourensá área de Ourense Sur, con 28,37%, situándose en terceiro lugar a área de Pontevedra Sur que engloba ás comarcas de a Paradanta, O Baixo Miño e O Condado, cunha taxa de risco de pobreza do 25,73%. No extremo oposto, sitúanse a área de Caldas-O Salnés (Caldas e O Salnés) cun 15,43%, seguida da área de Santiago (A Barcala, O Sar e Santiago), cun 15,69%, e Pontevedra nororiental (comarcas de Deza, e Tabeirós- Terra de Montes), cun 16,59%.

As variables demográficas determinan a existencia de

Risco de pobreza ou exclusión social (Estratexia Europa 2020) 2016-18 (1)

	2016	2017	2018
		(%)	
Total	20,33	20,26	18,95
A Coruña	18,04	18,65	17,80
Lugo	16,70	18,06	18,52
Ourense	24,53	21,72	23,59
Pontevedra	22,94	22,46	18,97
Nacionalidade	20,33	20,26	18,95
Española	19,32	19,59	17,96
Estranxeira	58,95	47,81	58,87
Fogares con ou sen nenos e mozos a cargo	20,33	20,26	18,95
Fogares con nenos e mozos a cargo	21,64	23,02	20,19
Un adulto con nenos e mozos a cargo	49,58	52,70	48,48
Dous adultos con nenos e mozos a cargo	20,40	20,80	18,56
Dous adultos cun neno e mozo a cargo	17,57	16,74	18,26
Dous adultos con dous ou máis nenos e mozos a cargo	22,95	24,10	18,80
Tres ou máis adultos con nenos e mozos a cargo	18,29	22,16	18,01
Fogares sen nenos e mozos a cargo	19,22	17,92	17,92
Un adulto sen nenos e mozos a cargo	21,79	24,65	28,02
Dous adultos sen nenos e mozos a cargo	20,08	17,70	17,87
Tres ou máis adultos sen nenos e mozos a cargo	17,19	15,41	13,67
Fogares segundo tipoloxías	20,33	20,26	18,95
Unipersoal	21,79	24,65	28,02
Sen núcleo	26,31	18,25	23,70
Parella con fillos	19,34	19,45	16,89
Parella sen fillos	17,16	14,99	14,94
Monoparental	35,57	36,52	34,53
Un núcleo e outros	18,34	17,91	14,87
Varios núcleos	14,43	17,25	15,73

(1) a poboación en risco de pobreza ou exclusión social é aquela que está nalgunha das seguintes situación: 1) risco de pobreza: o ingreso por unidade de consumo está por debaixo do 60% da mediana; 2) en carencia material severa; 3) Persoas de 0 a 59 anos que viven en fogares sen ingresos de traballo ou con baixa intensidade de ingresos de traballo, é dicir, onde o número de días que os adultos de 18 a 59 anos dese fogar tiveron ingresos por traballo supón ata o 20% do número total de días que poderían telos durante o ano natural anterior á realización da enquisa

Fonte: IGE, *Enquisa estrutural a fogares*

4.2.7.

diferenzas no risco de pobreza. De xeito similar ao observado a nivel español ou europeo, a poboación entre 16 e 24 anos é a que rexistra unha maior incidencia, de xeito que en Galicia o 26,28% destas persoas estarían en risco de pobreza, sendo esta porcentaxe en torno ao 21% para as persoas de entre 50 e 64 anos e os menores de 16 anos. Como se aprecia no **cadro 4.2.9.**, entre os meses de decembro de 2017 e 2018, a taxa de risco de pobreza e exclusión social cae entre homes e mulleres en todos os grupos de idade considerados agás no caso das mulleres maiores de 65 anos.

O risco de pobreza é moi superior para os estranxeiros que para os de nacionalidade española, así mesmo no ano 2018 fronte ao descenso da taxa de pobreza para as persoas de nacionalidade española (pasa do 19,59% ao 17,96%), no caso das persoas de nacionalidade estranxeira esta taxa increméntase de xeito moi significativo, pasando do 47,81% en 2017 ata o 58,87% en 2018, isto supón un aumento do diferencial entre ambas taxas, que acada 40,91 puntos porcentuais no último ano dispoñible.

As cargas familiares ou a tipoloxía dos fogares son tamén condicionantes dun maior ou menor risco de pobreza e exclusión social. O maior risco de pobreza segue a rexistrarse nos fogares compostos por un adulto con nenos e mozos a cargo, xa que a pesar da redución no ano 2018 o 48,5% dos mesmos están nesta situación (52,7% no ano anterior). Diferenciando por tipoloxías,

Risco de pobreza ou exclusión social (Estratexia Europa 2020) 2012-18: distribución segundo áreas

	2012	2017	2018
		(%)	
Total	23,58	20,26	18,95
A Coruña	21,49	18,65	17,80
A Coruña suroriental	21,33	16,54	17,20
Ferrol-Eume-Ortegal	19,77	18,97	18,62
Área da Costa da Morte	28,27	21,38	17,49
A Barbanza-Noia	28,53	19,12	16,05
Área da Coruña	19,14	19,66	18,98
Área de Santiago	19,91	14,66	15,69
Lugo	20,41	18,06	18,52
Lugo sur	32,49	18,30	18,04
Lugo oriental	16,53	17,42	22,00
Lugo central	18,52	19,82	17,12
A Mariña	18,57	13,94	20,40
Ourense	24,55	21,72	23,59
O Carballiño-O Ribeiro	29,88	25,66	29,75
Ourense central	25,44	15,38	23,73
Ourense sur	24,59	25,17	28,37
Área de Ourense	22,52	20,72	19,13
Pontevedra	26,86	22,46	18,97
Pontevedra nororiental	20,53	16,38	16,59
Pontevedra sur	33,12	30,27	25,73
Caldas-O Salnés	30,33	25,90	15,43
O Morrazo	30,08	21,19	21,34
Área de Pontevedra	25,11	27,21	20,67
Área de Vigo	24,97	19,03	17,84

Fonte: IGE, *Enquisa estrutual a fogares*

4.2.8.

Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (Estratexia Europa 2020) 2016-18: distribución segundo sexo e grupos de idade (1)

	2016			2017			2018		
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
			(%)						
Total	20,63	20,05	20,33	20,04	20,45	20,26	18,57	19,31	18,95
Menos de 16 anos	22,25	22,89	22,56	23,59	23,88	23,73	19,86	20,85	20,33
De 16 a 24 anos	29,40	26,53	28,00	27,38	29,33	28,33	26,95	25,59	26,28
De 25 a 49 anos	21,40	20,50	20,95	20,68	20,99	20,83	19,26	20,23	19,75
De 50 a 64 anos	23,43	24,40	23,93	22,48	24,01	23,26	21,13	21,27	21,20
De 65 ou máis anos	12,33	13,14	12,79	11,81	13,25	12,63	11,28	14,40	13,06

(1) datos a 31 de decembro

Fonte: IGE, *Enquisa estrutural a fogares*

4.2.9.

Desigualdade en Galicia e España 2009-18: Índice de Gini e distribución da renda S80/20 (1)

Índice de Gini (2)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Galicia	0,278	0,278	0,276	0,283	0,286	0,283	0,287	0,272	0,273	0,265
A Coruña	0,277	0,282	0,276	0,286	0,291	0,279	0,290	0,267	0,275	0,268
Lugo	0,276	0,266	0,268	0,278	0,264	0,274	0,265	0,266	0,261	0,265
Ourense	0,288	0,271	0,264	0,277	0,274	0,277	0,272	0,279	0,268	0,265
Pontevedra	0,274	0,276	0,280	0,279	0,288	0,289	0,291	0,276	0,275	0,258
España (4)	0,335	0,340	0,342	0,337	0,347	0,346	0,345	0,341	0,332	

Distribución da renda S80/S20 (3)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Galicia	4,13	4,16	4,21	4,47	4,51	4,45	4,50	4,16	4,18	4,01
A Coruña	4,14	4,22	4,22	4,53	4,64	4,34	4,47	4,02	4,25	4,08
Lugo	4,11	3,91	3,93	4,27	3,95	4,23	3,99	4,03	3,89	4,07
Ourense	4,34	3,98	3,93	4,39	4,22	4,27	4,28	4,32	4,11	4,02
Pontevedra	4,03	4,16	4,35	4,39	4,58	4,62	4,64	4,28	4,17	3,87
España (4)	6,20	6,30	6,50	6,30	6,80	6,90	6,60	6,60	6,00	

(1) datos a 31 de decembro de cada ano
(2) o índice de Gini mide a concentración dunha distribución de rendas entre os membros dun colectivo a partir do ingreso equivalente por persoa sendo éste o ingreso equivalente do fogar ao que pertence.
(3) distribución da renda S80/S20: cociente entre o ingreso medio equivalente do quintil máis rico da poboación e o ingreso medio equivalente do quintil máis pobre.
(4) Datos extraídos da Encuesta de condiciones de vida do INE. Os datos do INE fan referencia á renda do ano anterior á entrevista. Na taboa están integrados no ano que corresponden.
Fonte: IGE e INE

4.2.10.

os fogares monoparentais son os que rexistran unha maior taxa, co 34,5% dos mesmos en situación de risco de pobreza ou exclusión (36,5% no ano anterior), por diante dos fogares unipersoais, cunha taxa do 28% (24,6% no ano precedente).

Finalmente, no concernente ao tamaño dos municipios, en 2018 as porcentaxes máis reducidas da taxa de pobreza corresponden aos concellos entre 20.000 e 50.000 habitantes, cunha taxa do 15% (13,4% en 2017). Por contra, as máis elevadas rexístranse no caso do concellos cunha poboación con menos de 10.000 habitantes, cunha taxa do 16,1% (16,9% no ano anterior).

Desigualdade

A ONU na Axenda 2030 para o Desenvolvemento Sostible, recolle o obxectivo de reducir a desigualdade como un dos dezasete obxectivos do seu programa, considerando, por tanto á desigualdade como un dos maiores retos na actualidade. Tal como se apunta na adaptación da Axenda 2030 á realidade galega, o ODS 10, dedicado á redución das desigualdades, tamén recolle unha serie de metas que afectan a retos presentes na sociedade galega. Neste senso, cabe referirse á meta que chama a promover o crecemento dos ingresos do 40% máis pobre da poboación a unha taxa maior que a do conxunto da sociedade galega. Neste senso, non existe este dato preciso para ver o estado en Galicia, pero outros indicadores permiten unha aproximación á situación e evolución recente da desigualdade. Por unha banda o índice de Gini e por outra banda a denominada rateo S80/S20, ambas cunha evolución favorable nos últimos anos pero que seguen por debaixo da media estatal, e que analizaremos no presente apartado.

Son tamén relevantes outras metas do ODS10 para Galicia, como a que chama a promover a inclusión social, económica e política, ou a igualdade de oportunidades e a desigualdade de resultado que, no caso galego, ademais, vincúlase estreitamente co reto da cohesión territorial. O mesmo acontece coa meta dedicada a adoptar políticas fiscais, salariais e de protección social orientadas a unha maior igualdade.

Por todo o sinalado, ademais das taxas de pobreza analizadas no apartado anterior, o grao de desigualdade é

un factor clave que pode medirse de xeito máis preciso a través tanto da evolución do coeficiente de Gini como da distribución da renda (**cadro 4.2.10.**).

Dunha banda, o coeficiente de Gini é un número entre 0 e 1, onde 0 correspóndese coa perfecta igualdade (todos teñen os mesmos ingresos) e o valor 1 coa perfecta desigualdade (unha persoa ten todos os ingresos e os demais ningún). Ao longo de toda a serie analizada, o valor do índice de Gini nas catro provincias galegas é inferior ao rexistrado no conxunto do Estado, acadando en Galicia no ano 2018, último dato dispoñible, un valor de 0,265. Pontevedra é a única provincia que presenta un valor inferior á media galega, co 0,258. Os datos do ano 2017 (últmo dispoñible a nivel estatal) reflicten un índice de Gini do 0,332 de media no Estado.

Doutra banda, o indicador da distribución da renda S80/S20 calcúlase como o cociente entre o ingreso medio equivalente do quintil máis rico da poboación e o ingreso medio equivalente do quintil máis pobre. Este indicador mostra que no ano 2018 os ingresos medios do quintil máis rico da poboación son 4,01 veces superiores aos ingresos medios do quintil de poboación máis pobre. No conxunto do Estado en 2017, último dato dispoñible, o quintil máis rico da poboación ten, de media, un ingreso medio 6 veces superiores ao quintil de poboación máis pobre.

En ambos os dous indicadores considerados a provincia da Coruña presenta os valores máis elevados, por diante de Pontevedra. Dunha banda, o índice de Gini presenta un valor semellante á media galega na provincia de A Coruña, en tanto que o indicador S80/S20 ascende a 4,08 na Coruña en tanto que os ingresos do quintil máis rico da poboación de Pontevedra é 3,87 veces superior aos ingresos do quintil máis pobre.

Dependencia e discapacidade

Os datos do Imserso facilitados polo Sistema para a Autonomía e Atención á Dependencia (SAAD) reflicten que en 2019 formalizáronse en Galicia un total de 80.673 solicitudes para acceder ás prestacións do SAAD, o que representa o 4,3% do total estatal. Comparado co ano anterior, o número de solicitudes aumenta en Galicia un 0,6% (489 solicitudes máis) o que contrasta co incremento do 7,2% rexistrado no conxunto do Estado.

En relación á poboación empadroada en Galicia, as solicitudes rexistradas representan o 3% da poboación da CCAA, fronte ao 4,1% de media no Estado. Isto sitúa a Galicia na media das Comunidades Autónomas por diante de Canarias, Ceuta e Melilla, Comunidade Valenciana, Baleares, Asturias, Cataluña e Madrid.

O incremento tanto no número de solicitudes como de resolucións no último ano, tradúcese na caída do número de solicitudes pendentes de valoración, que se sitúa en 2019 nas 381 solicitudes fronte ás 457 solicitudes en lista de agarda de valoración no ano anterior.

O **cadro 4.2.11.** mostra como o 12,7% das resolucións emitidas foron negativas, resultando a maioría dos ditames, 70.092 (o 87,3%), positivos, por tanto cun recoñecemento de grao de dependencia. Comparado co resto das CC.AA., Galicia sitúase como a segunda Comunidade Autónoma, tras Murcia, coa maior porcentaxe de solicitudes favorables sobre ditaminadas, co 89% e 87,3%, respectivamente. No conxunto do Estado esta porcentaxe de resolucións positivas sitúase no 79,8%.

No ano 2019 están recoñecidas en Galicia 25.270 persoas como grandes dependentes (grado III), un colectivo que aumentou no último ano en 66 persoas (0,3%). O número de beneficiarios con dereito a prestación de grao II, ou dependencia grave, aumenta igualmente ata as 24.178 persoas (658 máis que en 2018). Finalmente e ao igual que no ano anterior, o maior incremento prodúcese no caso dos beneficiarios con dereito a prestación de grao I, afectación moderada, cunha medra do 7,6% (1.465 beneficiarios máis), para situarse en 20.644 beneficiarios rexistrados no último ano.

A asignación da prestación realízase mediante resolución administrativa, do Programa Individual de Atención (PIA), onde se determina a prestación ou servizo que lle corresponde a cada persoa dependente en función, entre outros aspectos, do seu grao de discapacidade e da súa capacidade económica. O número de

Dependencia en Galicia e España 2018-19: principais indicadores (1)

	2018			2019		
	Galicia	España	G/E (%)	Galicia	España	G/E (%)
Solicitudes	80.184	1.767.186	4,5	80.673	1.894.744	4,3
Resolucións	79.727	1.638.618	4,9	80.292	1.735.551	4,6
Beneficiarios con dereito a prestación	67.903	1.304.312	5,2	70.092	1.385.037	5,1
Grado III	25.204	384.195	6,6	25.270	402.149	6,3
Grado II	23.520	490.680	4,8	24.178	515.590	4,7
Grado I	19.179	429.437	4,5	20.644	467.298	4,4
Beneficiarios con prestación	60.099	1.054.275	5,7	61.636	1.115.183	5,5
Prestacións	70.220	1.320.659	5,3	72.627	1.411.021	5,1
Prevención dependencia e Promoción A. Persoal	4.758	52.274	9,1	5.148	60.438	8,5
Teleasistencia	5.268	224.714	2,3	5.667	246.617	2,3
Axuda a domicilio	23.309	235.924	9,9	23.884	250.318	9,5
Centros de día/noite	7.173	94.802	7,6	7.345	96.748	7,6
Atención residencial	8.516	166.579	5,1	8.205	170.785	4,8
P. Económica vinculada servizo	8.132	132.491	6,1	9.197	151.340	6,1
P. Económica coidados familiares	12.953	406.849	3,2	13.069	426.938	3,1
P. Económica Asist. persoal	111	7.026	1,6	112	7.837	1,4
Rateo prestacións por persoa beneficiaria	1,17	1,25		1,18	1,27	

Grao III.- Gran dependencia: cando a persoa precisa axuda para realizar varias actividades básicas da vida cotiá varias veces ao día e, pola súa perda total de autonomía física, mental, intelectual ou sensorial, precisa o apoio indispensable e continuo doutra persoa ou ten necesidades de apoio xeneralizado para a súa autonomía persoal.

Grao II.- Dependencia grave: cando a persoa precisa axuda para realizar varias actividades básicas da vida cotiá, dúas ou tres veces ao día, pero non quere o apoio permanente dun coidador ou ten necesidades de apoio extenso para a súa autonomía persoal.

Grao I.- Dependencia moderada: cando a persoa precisa axuda para realizar varias actividades básicas da vida cotiá, polo menos unha vez ao día, ou ten necesidades de apoio intermitente ou limitado para a súa autonomía persoal.

(1) datos a 31 de decembro

Fonte: IMSERSO, *Sistema para la autonomía y atención a la dependencia*

4.2.11.

persoas atendidas polo sistema de dependencia ascende en 2019 ata as 61.636 beneficiarias, un 2,6% máis que no ano anterior, o que representa o 5,5% do total estatal, dúas décimas menos que no ano anterior. Atendendo ao seu peso relativo na poboación total de Galicia, os beneficiarios con prestacións representan o 2,3%, situándose esta porcentaxe no 2,4% en España.

Pese ao incremento do 2,6% dos beneficiarios con prestacións, o sistema continúa sen atender a 8.729 persoas cunha valoración positiva para acceder ás prestacións e que non están sendo atendidas, o que supón 652 persoas máis que no ano anterior beneficiarias con dereito pero sen prestación. Tras o citado aumento da lista de agarda, están sen atender o 12,1% das persoas dependentes con dereito a prestación (11,5% no ano anterior), sendo esta porcentaxe máis de sete puntos inferior á do conxunto do Estado (19,5%).

En termos relativos Galicia presenta un estimable aumento do número de persoas desatendidas por cada mil persoas con dereito a prestación, situándose en 2019 en 120,6 persoas desatendidas (114,9 no ano anterior), case 75 puntos por baixo da media estatal.

As prestacións de atención á dependencia poderán ser, por unha banda, prestacións económicas para coidados familiares e vinculadas a servizos concretos, así como dispoñer dun asistente persoal e, por outra banda, poderán ter a natureza de servizos. O artigo 15 da Lei de dependencia determina o catálogo de servizos sociais, que comprenden os servizos de prevención da situación de dependencia e promoción da autonomía persoal, teleasistencia, o servizo de axuda a domicilio, os centros de día e de noite, e os servizos de atención residencial.

O número de prestacións concedidas ás persoas beneficiarias volve a incrementarse no ano 2019, acadando as 72.455 prestacións, un 3,2% máis que no ano ante-

rior. Como consecuencia do maior incremento rexistrado no conxunto do Estado (6,8%), o seu peso relativo descende ata o 5,1% das prestacións en España. O número total de prestacións por persoa beneficiaria é de 1,18 en Galicia, mentres que a media estatal é de 1,27 prestacións por beneficiario.

Segundo os datos recollidos no **cadro 4.2.11.**, o 30,9% das prestacións en Galicia son de tipo económico fronte ao 69,1% das prestacións por servizos, fronte ao 41,5% e 58,5% respectivamente no conxunto do Estado. Entre as prestacións económicas cómpre mencionar que en 2019 o 18,1% das prestacións totais galegas son prestacións para coidados no entorno familiar (30,2% no Estado).

No concernente ás prestacións por servizos salienta o elevado peso relativo das prestacións de axuda a domicilio, un 33% do total en Galicia fronte a só o 17,7% de media no Estado. Igualmente destaca a reducida importancia relativa en Galicia da teleasistencia, que a pesar do incremento, supón tan só o 7,8% das prestacións, fronte ao 17,5% do total en España.

O 47,7% das 2.235 novas prestacións no ano 2019, foron prestacións económicas vinculadas ao servizo (1.065 máis que no ano anterior) seguidas do 25,7% de axudas a domicilio (575 prestacións máis), a teleasistencia (575 máis) é a terceira prestación cun maior incremento.

No que atinxe ao financiamento do sistema de dependencia, segundo os datos do XX Ditame do Observatorio de dependencia, da asociación de directoras e xerentes de servizos sociais, o gasto medio anual por persoa potencialmente dependente (persoas de máis de 65 anos e persoas cun grao de discapacidade superior ao 33%) en Galicia sitúase no ano 2019 en 501,28 euros, o terceiro máis baixo a nivel estatal, só por diante de Canarias e Asturias, e moi por debaixo da media de España que é de 664,01 euros.

Finalmente a taxa de recuperación, que permite medir o retorno estimado do investimento en dependencia, media no dito Ditame, mostra que a taxa media de recuperación do gasto público en 2019 en España foi do 0,402, acadando en Galicia o 0,425, polo que por cada 100 euros de gasto público en Dependencia en 2019, se recuperan directamente 42,5 euros (retornos directos: IRPF, Cotizacións, IVE...).

No concernente aos centros de día e á atención residencial destinados a persoas maiores, **cadro 4.2.12.**, Galicia conta en 2019 cun total de 259 residencias, das que o 75,3% (195 residencias) son de iniciativa privada (privadas e de iniciativa social), ascendendo o número de prazas ofrecidas ata as 20.237 das que 15.522 son privadas (76,7%).

Outro recurso fundamental no coidado de maiores son os centros de día; Galicia conta con 237 centros e unha oferta total de 8.986 prazas. Ao igual que acontece no caso das residencias, predominan os centros privados, que representan en torno a cinco de cada dez centros e prazas (127 centros e 4.928 prazas ofertadas).

Os coidadores non profesionais das persoas en situación de dependencia que sexan perceptores da prestación económica correspondente (RD 615/2007) poden subscribir o convenio especial de coidadores non profesionais da SS cando non se atopen en situación de alta en calquera outro réxime da SS a tempo completo, desemprego o sexa perceptor de determinada prestacións. A partir do 1 de abril de 2019, modifícase o Real Decreto 615/2007, de 11 de maio de xeito que as cotas correspondentes aos convenios especiais da SS dos coidadores non profesionais das persoas en situación de dependencia, serán aboadas pola Administración Xeral do Estado. Como consecuencia deste cambio normativo, o **cadro 4.2.14.** amosa un notable incremento no número de afiliados ao convenio de coidadores non profesionais en Galicia en 2019, acadando as 2.976 persoas, o 5,4% do total estatal, un incremento de máis do 200% en relación ao ano anterior.

No que respecta á contratación de persoas con algún tipo de discapacidade (**cadro 4.2.15.**), no último ano asináronse en Galicia un total 625 contratos indefinidos para persoas con discapacidade, dos que 394 son a xornada completa. Os contratos temporais a persoas con discapacidade ascenderon a 1.723, dos que 1.104 son a xornada completa. De cada 1.000 contratos indefini-

Residencias e Centros de Día destinados a persoas maiores en Galicia 2019 (1)

	Privadas		Iniciativa pública		Iniciativa social		Total	
	nº	prazas	nº	prazas	nº	prazas	nº	prazas
				Residenciais				
Galicia	111	8.496	64	4.715	84	7.026	259	20.237
A Coruña	42	3.253	17	1.700	18	1.727	77	6.680
Lugo	12	1.467	15	976	14	1.197	41	3.640
Ourense	24	1.164	21	1.023	37	2.891	82	5.078
Pontevedra	33	2.612	11	1.016	15	1.211	59	4.839
				Centros de día				
Galicia	127	4.928	93	3.357	17	701	237	8.986
A Coruña	41	1.710	30	1.293	9	374	80	3.377
Lugo	14	676	27	797	2	74	43	1.547
Ourense	13	402	18	572	3	143	34	1.117
Pontevedra	59	2.140	18	695	3	110	80	2.945

(1) datos a 31 de decembro de 2019
Fonte: Consellería de Política Social

4.2.12.

Entidades prestadoras de servizos sociais 2019 (1)

	A Coruña	Lugo	Ourense	Outra (2)	Pontevedra	TOTAL
Iniciativa privada con ánimo de lucro	187	59	103	-	183	532
Discapacidade	-	1	-	-	3	4
Infancia	89	18	28	-	74	209
Maiores	98	40	75	-	106	319
Iniciativa pública	236	132	111	9	169	657
Comunidade	22	15	14	-	23	74
Discapacidade	13	2	-	-	5	20
Familia	3	1	2	-	3	9
Igualdade				9		9
Inclusión	2	-	1	-	4	7
Infancia	132	56	45	-	92	325
Maiores	59	57	44	-	35	195
Menores	5	1	5	-	7	18
Iniciativa social	203	86	104	2	178	573
Comunidade	1	-	-	-	2	3
Discapacidade	95	38	31	-	69	233
Igualdade		1	-	1	-	2
Inclusión	29	2	11	1	25	68
Infancia	23	2	4	-	33	62
Maiores	38	28	47		20	133
Menores	17	15	11	-	29	72
TOTAL	626	277	318	11	530	1.762

(1) 31 decembro de 2019
(2) fai referencia a entidades que teñen o seu domicilio social fora de Galicia
Fonte: Consellería de Política Social

4.2.13.

Coidadores non profesionais: afiliados en alta na Seguridade Social 2009-19 (1)

	Galicia	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	España	Galicia / España
							(%)
2009	6.053	2.328	714	957	2.054	100.423	6,0
2010	8.752	3.115	1.141	1.617	2.879	150.566	5,8
2011	8.206	2.923	1.063	1.420	2.800	173.424	4,7
2012	2.316	753	390	479	694	23.933	9,7
2013	1.737	567	304	358	508	16.736	10,4
2014	1.393	465	251	287	390	13.553	10,3
2015	1.110	370	201	222	317	11.189	9,9
2016	1.008	347	176	197	288	9.753	10,3
2017	911	326	162	161	262	8.498	10,7
2018	813	299	150	121	243	7.524	10,8
2019	2.976	1.237	363	294	1.082	55.051	5,4

(1) datos a 31 de decembro de cada ano

A Disposición Transitoria decimoterceira do Real Decreto-Lei 20/2012 establece que os convenios especiais no Sistema da Seguridade Social dos coidadores non profesionais extinguiranse o día 31 de agosto de 2012, agás que o subscritor solicite expresamente o mantemento do mesmo; neste caso, dende o día 1 de setembro ata o 31 de decembro de 2012 a cotización terá unha redución do 10%, estando o 5% restante da cota a cargo da Administración e o 85% a cargo do coidador. A partir do día 1 de xaneiro de 2013, o convenio especial será a cargo exclusivamente do coidador profesional.

Fonte: Seguridad Social

4.2.14.

Contratos de traballo iniciais para persoas discapacitadas en Galicia e España 2019 (1)

	Galicia					España	G / E
	Total	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra		
							(%)
C. indefinidos persoas con discapacidade	625	266	96	55	208	11.082	5,6
Homes	387	159	72	37	119	6.731	5,7
Mulleres	238	107	24	18	89	4.351	5,5
Xornada completa	394	151	72	37	134	6.617	6,0
Xornada parcial	200	98	21	16	65	3.824	5,2
Fixos discontinuos	31	17	3	2	9	641	4,8
C. temporais persoas con discapacidade	1.723	550	185	152	836	25.893	6,7
Homes	1.085	339	114	98	534	15.912	6,8
Mulleres	638	211	71	54	302	9.981	6,4
Xornada completa	1.104	321	96	107	580	15.569	7,1
Xornada parcial	619	229	89	45	256	10.324	6,0
12 meses	1.695	538	180	149	828	25.014	6,8
de 12 a 18 meses	21	10	5	2	4	702	3,0
de 18 a 24 meses	2	-	-	-	2	65	3,1
máis de 24 meses	5	2	-	1	2	112	4,5
Prórroga contratos temporais a discapacitados	907	299	95	78	435	14.133	6,4
C. convertidos en indefinidos de persoas con discapacidade							
C. Temporais a persoas discapacidade	377	163	43	18	153	6.240	6,0
C. Temporais a persoas discapacidade (inclue contratos en CEE)	1.723	550	185	152	836	25.893	6,7
C. Indefinidos bonificados a persoas con discapcidade	1.270	603	154	96	417	22.312	5,7

(1) datos acumulados a 31/12

Fonte: Servicio Público de Empleo Estatal

4.2.15.

Fogares 2008, 2017 e 2018: tipoloxías segundo o tamaño do concello (1)

	< 10.000 hb.	Entre 10.000 e 20.000 hb	Entre 20.000 e 50.000 hb.	>50.000 hb	Total
			(%)		
Unipersoal					
2008	23,2	17,5	16,8	18,9	19,6
2017	22,8	19,1	19,6	22,6	21,7
2018	23,8	20,0	19,9	24,4	22,8
Sen núcleo					
2008	3,2	1,7	1,5	2,9	2,6
2017	2,2	1,7	1,3	1,9	1,9
2018	2,4	1,0	1,0	2,1	1,8
Parella con fillos					
2008	27,9	38,5	39,6	38,0	35,2
2017	27,3	36,6	34,7	33,2	32,1
2018	24,9	34,5	36,9	32,7	31,3
Parella sen fillos					
2008	21,3	21,6	23,0	20,7	21,4
2017	24,5	21,1	25,6	24,3	24,2
2018	24,6	23,1	22,8	23,1	23,5
Monoparental					
2008	7,2	7,7	7,9	10,6	8,6
2017	8,1	9,9	10,2	11,3	9,9
2018	9,1	9,7	9,7	10,9	9,9
Un núcleo e outros					
2008	11,6	8,6	7,4	6,2	8,5
2017	10,0	7,5	5,2	4,9	7,0
2018	10,1	6,6	5,8	5,0	6,9
Varios núcleos					
2008	5,7	4,4	3,9	2,6	4,0
2017	5,1	4,1	3,5	1,8	3,5
2018	5,1	5,1	4,0	2,0	3,7
Total	100	100	100	100	100

(1) Datos a 31 de decembro de cada ano

Fonte: IGE, *Enquisa estrutural a fogares*

4.2.16.

dos asinados en Galicia no último ano 13,2 corresponden a persoas con discapacidade (8,4 no conxunto do Estado), e de cada 1.000 contratos temporais 1,7 son de persoas con discapacidade (1,3 en España). Tal como se observa no **cadro 4.2.13.**, o número de centros de atención a persoas discapacitadas en Galicia é de 257, dos que tan só 20 son de titularidade pública.

Familia e infancia

A tipoloxía de fogar máis recorrente en Galicia, segundo datos da Enquisa Estrutural de Fogares do IGE, a 31 de decembro de 2018, son os compostos por unha parella con fillos, cun 31,3% do total, 3,9 puntos porcentuais menos que no ano 2008, **cadro 4.2.16.**, seguidos dos fogares compostos por parellas sen fillos, co 23,5%, 2,1 puntos porcentuais máis que no ano 2008. Así mesmo, o 22,8% dos fogares galegos son unipersoais (19,6% a 31 de decembro de 2008); e dos 242.148 fogares unipersoais existentes en Galicia no ano 2018, no 53,3% a persoa ten 65 ou máis anos (35,6% son homes e 53,4% se son mulleres). A proxección de fogares 2018-2033 do INE estima que no ano 2033 en Galicia os fogares unipersoais acadarán os 322.738.

A tipoloxía de fogar máis numerosa en Galicia é a parella con fillos, pero a súa porcentaxe sobre o total de fogares descende dende o 35,2% no ano 2008 ata os 31,3% do ano 2018, o valor mínimo da serie considerada. Por contra, os fogares compostos por parellas sen fillos acadan no ano 2018 as porcentaxes máis elevadas da serie¸ rexistrándose o valor mínimo en 2008, cun 21,4%. Asemade, cómpre resaltar que a porcentaxe de fogares onde non reside ningún menor de 16 anos pasa do 75,9% en 2008 ao 77,1% do total en 2018. As proxección de fogares 2018-2033 do INE estima que no ano 2033 en Galicia os fogares nos que residan máis de tres persoas serán case 191.000, un 16,9% inferior ao estimado para 2018, aumentando un 11,7% o número de fogares formados por unha ou dúas persoas.

Escolas infantís 2019: distribución segundo tipo de iniciativa e provincia

	Centros	Prazas		
			poboación 0-3 anos	prazas / poboación *(prazas / 100 habs.)*
Iniciativa pública	318	17.893	74.874	23,9
A Coruña	132	8.373	32.288	25,9
Lugo	54	2.308	8.426	27,4
Ourense	44	1.805	7.006	25,8
Pontevedra	88	5.407	27.154	19,9
Iniciativa privada con ánimo de lucro	194	10.173	74.874	13,6
A Coruña	81	4.359	32.288	13,5
Lugo	18	853	8.426	10,1
Ourense	27	1.146	7.006	16,4
Pontevedra	68	3.815	27.154	14,0
Iniciativa social	61	3.646	74.874	4,9
A Coruña	24	1.389	32.288	4,3
Lugo	2	60	8.426	0,7
Ourense	3	84	7.006	1,2
Pontevedra	32	2.113	27.154	7,8
Total	573	31.712	74.874	42,4
A Coruña	237	14.121	32.288	43,7
Lugo	74	3.221	8.426	38,2
Ourense	74	3.035	7.006	43,3
Pontevedra	188	11.335	27.154	41,7

Fonte: Consellería de Política Social

4.2.17.

Galicia contaba en 2019 cun total de 573 escolas infantís, que ofertaban 31.712 prazas (**cadro 4.2.17.**). Tendo en conta que a poboación galega de 0 a 3 anos ascende a 74.874 nenos, a rateo praza por cada 100 nenos sitúase en 42,4, case tres puntos máis que no ano anterior (40,9 prazas por cada cen nenos). No último ano, A Coruña é a provincia que rexistra a proporción máis elevada dado que os 237 centros existentes ofrecen unha rateo de 43,7 prazas, 1,3 prazas máis que no ano anterior. Séguelle Ourense e Pontevedra, con 43,3 e 41,7 prazas por cada cen nenos de 0-3 anos, e finalmente Lugo, cunha rateo de 38,2 prazas por cada 100 nenos menores de 3 anos.

Violencia de xénero e maltrato infantil

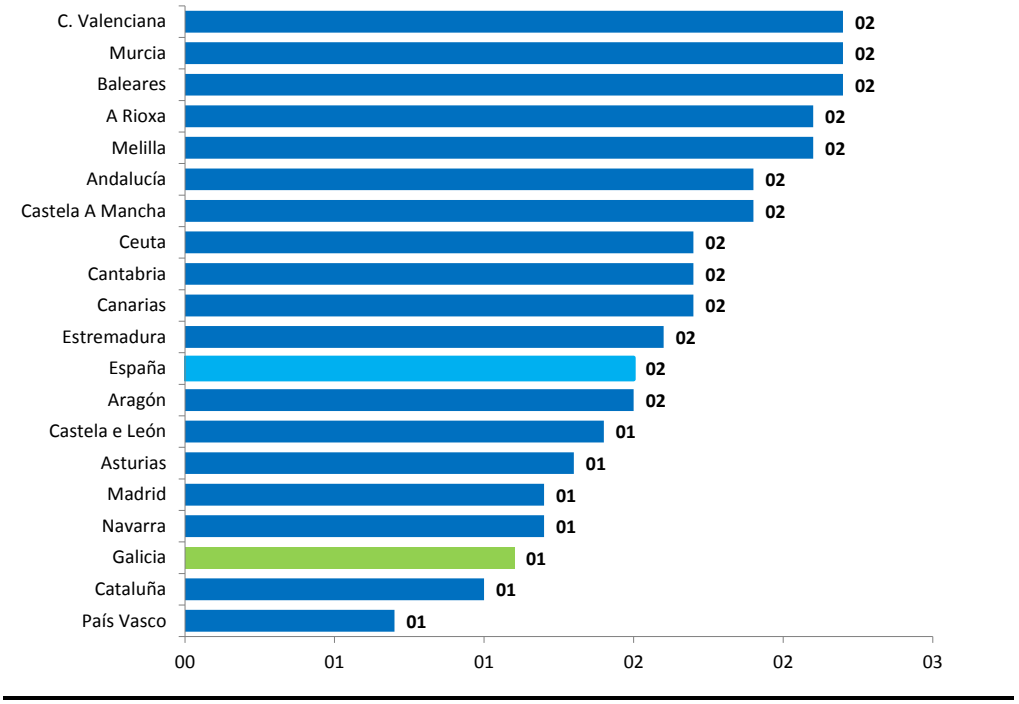
A violencia de xénero defínese na lei estatal 1/2004, do 28 de decembro, de medidas de protección integral contra a violencia de xénero, como a manifestación da discriminación, a situación de desigualdade e as relacións de poder dos homes sobre as mulleres, que se exerce sobre estas por parte de quen sexan ou teñan sido os seus cónxuxes, ou de quen están ou teñan estado ligados a elas por relacións similares de afectividade, aínda sen convivencia, e comprende todo acto de violencia física e psicolóxica, incluídas as agresións á liberdade sexual, as ameazas, as coaccións ou a privación arbitraria de liberdade.

No ano 2019 o número de vítimas inscritas por violencia de xénero (con orden de protección ou medidas cautelares) ascende en Galicia a 1.356, o que supón unha medra do 3,8% respecto ao ano anterior (50 vítimas máis). Comparado co total estatal, Galicia representa o 4,2% das vítimas inscritas en España, mesma porcentaxe que no ano precedente.

Segundo se desprende da Estatística de Violencia de Xénero do INE, en termos relativos, Galicia é a terceira Comunidade Autónoma con menor taxa de vítimas de violencia de xénero inscritas por cada mil mulleres de 14 ou máis anos. Como reflicte o **cadro 4.2.18.**, Galicia presenta unha taxa de 1,1 vítimas, rexistrándose taxas máis baixas só no País Vasco (0,7) e Cataluña (1%). No

Vítimas de violencia de xénero 2019

(taxas por mil mulleres de 14 e máis anos)

Fonte: INE, *Estadística de Violencia doméstica y violencia de género*

4.2.18.

conxunto do Estado esta taxa sitúase en 1,5 vítimas por cada mil mulleres maiores de 14 anos.

En 2019 en Galicia, un total de 1.341 homes foron rexistrados como denunciados por violencia de xénero nos asuntos con orde de protección ou medidas cautelares ditadas, o que supón o 4,2% do total estatal. Comparado co ano anterior, o incremento foi do 3,3%, fronte ao aumento do 1,8% en España. O 57% dos denunciados teñen en Galicia entre 25 e 44 anos, catro puntos por baixo da media estatal. No extremo contrario, o peso relativo das persoas de 45-64 anos sitúase no 28,3% en Galicia fronte ao 25,2% no conxunto do Estado.

No ano 2019 en Galicia rexistráronse un total de 1.598 infraccións penais imputadas aos denunciados, un 1,6% máis que no ano anterior. O número medio de infraccións penais por denunciado mantense tanto en España como en Galicia en 1,2.

Os delitos máis numerosos son as lesións, co 53,4% do total (51,2% en España), torturas e outros delitos contra a integridade moral, co 22,3% (19,3% en España) e as ameazas, co 11,2% do total (15,4% no conxunto do Estado).

O número de mulleres vítimas mortais por violencia de xénero en Galicia no conxunto do ano 2019 ascendeu, segundo os datos da Delegación do Goberno en Galicia, a tres, sendo asasinadas un total de 55 no conxunto do Estado. En termos relativos, a taxa de mulleres asasinadas por millóns de mulleres de 15 e máis anos situouse en Galicia en 2,4 situándose esta rateo no 2,7 no conxunto do Estado. Se se considera a evolución dende o ano 2003, primeiro ano do que se dispón de información, o número de mulleres asasinadas en Galicia ascendeu a 61, o que representa o 6,1% do total estatal.

No concernente á violencia doméstica, cómpre indicar

en primeiro lugar que por violencia doméstica entén-dese todo acto de violencia física ou psicolóxica exercido tanto por homes como por mulleres, sobre calquera persoa enumerada no artigo 173.2 do Código Penal agás os casos específicos de violencia de xénero.

Ao longo do ano 2019 rexistráronse un total de 371 vítimas en asuntos de violencia doméstica con orde de protección ou medidas cautelares, 14 máis que no ano anterior (3,9%). O 62,8% das vítimas son mulleres e o 37,2% restante, homes. En relación aos datos rexistrados no ano anterior, aumenta o número de mulleres vítimas de violencia doméstica, 9 máis, así como o dos homes, 5 máis.

No que ás denuncias se refire, en 2019 rexistráronse un total de 260 persoas denunciadas (4,8% do total estatal), das que 204 son homes e as restantes 56, mulleres.

Atención a menores

Os datos da memoria de 2019 da Fiscalía da C.A., correspondentes ao ano 2018 (último dato dispoñible) reflicten que nese ano incoáronse 2.722 procedementos de menores por delitos en Galicia, o que supón unha medra interanual do 6,9% (176 procedementos máis), dos que 2.275 corresponden a dilixencias preliminares iniciadas no mesmo ano.

No concernente aos menores intervidos (enxuizados), a cifra global ascendeu ao longo de 2018 a 616, o que supón unha redución do 7,2% respecto ao ano anterior (48 menos). Por franxas de idade, 142 menores tiñan 14 ou 15 anos, un 15,5% menos que no ano anterior, e os 474 restantes entre 16 e 17 anos (22 menos).

Segundo a estatística fiscal, **cadro 4.2.19.**, en 2018 rexistráronse 2.722 delitos incoados, cun incremento respecto ao ano precedente (176 máis). Os delitos e faltas máis importantes cuantitativamente son os delitos de lesións (17%), furtos (13,1%), violencia familiar (10,2%) e delitos de danos e roubo con forza cun 6,3% e 5,1% respectivamente.

No que se refire á protección do menor, o **cadro 4.2.20.** resume os principais datos, entre os que destacan, polo seu número, os expedientes de protección abertos a menores en situación de risco, con 2.571 expedientes, ou os de tutela automática incoados tras comunicación da entidade pública, con 1.478 expedientes.

Na Comunidade Autónoma existen diferentes programas e actuacións dirixidas á atención de menores en situación de desprotección social e de prevención da violencia ou maltrato infantil. Segundo a Memoria da Conselleira de Política Social correspondente ao ano 2018, última memoria publicada, estes programas son os seguintes:

1.- Atención a menores en situación de desprotección social:

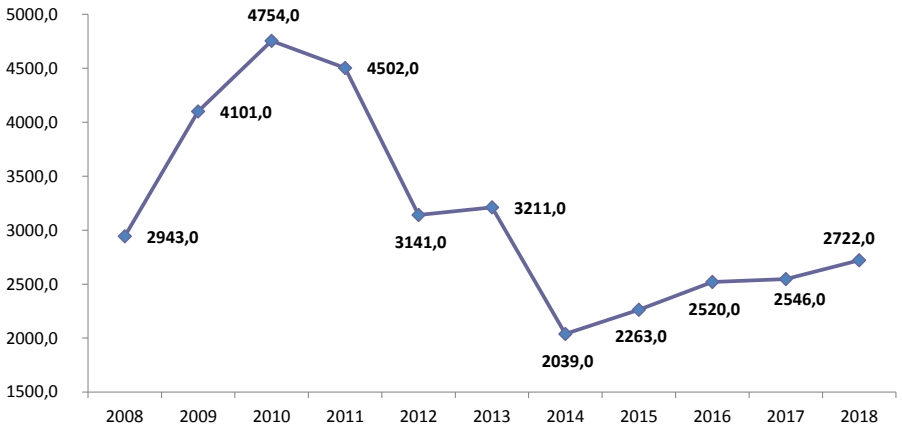
1.1.- Atención a menores en centros de protección: Este programa ten por finalidade prestar atención nunha institución a aqueles menores que, por distintas circunstancias sociofamiliares, necesitan ser separados temporalmente do seu núcleo familiar e para os que non é viable a utilización doutro recurso. A 31 de decembro de 2018 Galicia dispoñía de 8 centros de titularidade propia, dos cales 4 son de xestión directa e 4 de xestión concertada e 60 centros dependentes de entidades colaboradoras de iniciativa social.

Nos centros propios atendéronse en 2018 un total de 282 menores, ascendendo a 1.424 os menores atendidos en centros colaboradores.

Para a atención de menores con características que requiran unha atención en centros especializados, existen colaboracións con outras institucións mediante a realización de contratos individualizados. No ano 2018, último dato dispoñible, o número de menores atendidos ascendeu a 126.

1.2.- Acollemento familiar: O acollemento familiar pode definirse como aquel recurso de protección temporal e revogable, orientado ao coidado de menores que se atopan privados, aínda que sexa circunstancialmente, dunha axeitada atención e que consiste en confiar o coidado dun menor a unha persoa ou familia que reúna as condicións persoais, educativas e materiais necesa-

Delitos incoados en Galicia en procedementos de menores 2008-2018

Fonte: Fiscalía da Comunidade Autónoma de Galicia, *Memoria 2019 (exercicio 2018)*

4.2.19.

Protección de menores en Galicia 2016- 2018

	2016	2017	2018
Expedientes de tutela automática incoados tras comunicación da entidade pública	314	363	1.478
Expediente de garda incoados tras comunicación da entidade pública	201	263	650
Expedientes de protección abertos a menores en situación de risco	1.321	1.475	2.571
Procedementos de impugnación de medidas acordadas polas entidades públicas	60	76	159
A instancia del fiscal	-	1	-
A instancia de particulares	60	75	159
Intercención em procesos xudiciais relativos a acollementos	46	57	249
Intervención en adopcións	79	109	81
Intervención en procesos de defensa dos dereitos fundamentais	25	8	79
Visitas de inspección a centros de protección de menores	74	63	107
Procesos sobre sustración internacional de menores	1	2	3
Expedientes sobre ensaios clínicos	3	-	-

Fonte: Fiscalía da Comunidade Autónoma de Galicia, *Memoria 2019 (exercicio2018)*

4.2.20.

rias para proporcionarlle unha vida familiar. O acollemento pode facerse na familia extensa o menor ou ben en familias alleas. Ademais o acollemento pode ser remunerado ou non, en función das circunstancias socioeconómicas e persoais do menor e acolledores e o tipo de acollemento. No ano 2018 beneficiáronse deste programa un total de 1.535 menores, dos que 900 foron acollidos pola súa familia extensa e 635 por familias alleas.

1.3.- Adopción de menores: A finalidade deste programa é proporcionarlles aos menores en situación legal de seren adoptados, unha familia que satisfaga as súas necesidades afectivas, socioeducativas e de desenvolvemento persoas, facendo prevalecer o interese do menor sobre calquera outros. A adopción constitúe un acto xurídico mediante o que se establece unha relación de filiación entre os adoptantes e o/a menor, extinguíndose así os vínculos deste cos súa familias de orixe, e integrándose plenamente no seu novo núcleo familiar cunha equiparación plebe de dereitos cos familia biolóxica. En Galicia no ano 2018 volve a descender o número de solicitudes de adopción nacional, que se sitúa en 87 (2 menos que no ano precedente), producíndose 27 autos de adopción nacional (16 menos que no ano anterior). No que respecta ás solicitudes de

adopcións internacionais, ao longo do ano 2018 presentáronse 48 solicitudes de adopción (16 menos que no ano precedente) e producíronse 47 preasignacións de menores en adopción internacional (5 menos).

1.4.- Programa Mentor: Recurso mediante o que proporciona información, formación e acompañamento á inserción dos menores tutelados, ou en garda pola Administración autonómica, co fin de que poidan conseguir unha inserción laboral e social plenamente independente. No ano 2018 a poboación sobre a que incidiu o programa estivo formada por 545 mozos e mozas cos que se desenvolveron accións encamiñadas a súa inserción laboral.

1.5.- Programa de Integración Familiar (PIF): Programa de intervención con menores e as súas familias, co obxecto de acadar unha convivencia normalizada no ámbito familiar mediante unha intervención educativa, terapéutica e asistencial. No ano 2018 foron atendidos 335 nenos e 197 familias.

1.6.- Programa "Na Rúa"": Este programa socieducativo está destinado a nenos e nenas, preferentemente adolescentes de 15 a 18 anos, e as súas familias. Ten como obxectivo xeral favorecer procesos de inserción social de menores e familias, a través dunha intervención socioeducativa e preventiva. Abarca diferentes contextos: persoal e grupal, familiar, escolar, prelaboral e sociocomunitario. Desenvólvese nas cidades de Lugo, Vigo e A Coruña, sendo atendidos en 2018 un total de 107 menores.

1.7.- Programa "Espabila": Presta especial atención no tempo de ocio aos menores que se atopan en situación de risco ou desprotección social, ofrecéndolles a posibilidade de participar nas diversas actividades que promoven o desenvolvemento persoal e social. No último ano considerado foron atendidos 215 menores nos concellos de Ourense, Vigo, Lugo e A Coruña.

1.8.- Programa de avaliación e tratamento terapéutico de menores en situación de risco e desamparo: Este programa de colaboración entre a Consellería de Política Social e a Fundación Universidade da Coruña inclúe o deseño e aplicación do tratamento terapéutico aos menores derivados polos equipos técnicos de menores. Beneficiáronse deste programa 240 menores no ano 2018.

1.9.- Programa de intervención ambulatoria con adolescentes que teñan aberto expediente de protección e en conflito social: Este programa ten por obxecto a asistencia individualizada e especializada nos eidos psicolóxico e socio educativo dos menores que presentan perfís caracterizados por condutas disociais, comisión de delitos, consumo de drogas, fracaso, expulsión e/ou violencia escolar, pertenza a pandillas disociais, trastornos psicopatolóxicos, etc.. No ano 2018 asistiron 105 adolescentes ao dito programa.

1.10.- Teléfono da infancia (116111): Liña gratuíta de atención, apoio e escoita a menores, así como de denuncia de situacións de malos tratos á infancia. No ano 2018 atendéronse en Galicia 1.386 chamadas, das que máis da metade estaban dirixidas a obter asesoramento ou información.

1.11.- Rexistro Unificado de Maltrato Infantil (RUMI): O RUMI é un instrumento informático de rexistro e notificación de maltrato infantil destinado aos profesionais que simplifica e axiliza a actuación ante unha situación de risco para un/unha menor. O rexistro está actualmente a disposición de dous colectivos fundamentais, sos profesionais do ámbito educativo e os das forzas de orde pública. No ano 2018 rexistráronse 43 notificacións.

2.- Programas de execución de medidas xudiciais:

As 1.038 medidas xudiciais que estiveron en execución durante o ano 2018 afectaron a un total de 656 menores maiores de catorce anos, dos que o 79% son homes. Os tres delitos máis frecuentes cometidos polos menores que executaron medidas xudiciais en 2017 foron os de lesións (arts. 147-151, do Código Penal), roubo con violencia ou intimidación nas persoas (arts. 237 e 242, do C. P.) e ameazas (arts. 169-171, do C. P.). ❑

4.3. Cobertura social

A evolución demográfica galega xunto coa cada vez maior preocupación pola redución das desigualdades, tanto verticais como horizontais, en canto ao lastre que supoñen, non só en termos de dereitos e xustiza, senón tamén en termos de cohesión social e estabilidade das sociedades, fan cada vez máis urxente traballar en asegurar a sustentabilidade do modelo social de protección pública; un modelo que se basea en distintos instrumentos de garantía de rendas, dentro dos que as prestacións do sistema da Seguridade Social teñen un papel fundamental. A protección social que brinda o sistema é especialmente importante en territorios como Galicia, cunha estrutura económica e demográfica onde as prestacións e subsidios sociais son a principal fonte de rendas de moitos fogares.

A Enquisa estrutural a fogares publicada polo IGE reflicte que en 2018 no 30,7% dos fogares galegos a totalidade dos seus ingresos proviñan das prestacións; ascendendo esta porcentaxe ata o 41,8% no caso daqueles fogares galegos onde as prestacións representan máis da metade dos seus ingresos. No ano 2018 en relación ao ano anterior descende a porcentaxe de fogares onde todos os seus ingresos proveñen das prestacións, así como dos fogares onde máis da metade dos seus ingresos proveñen das prestacións (31,5% e 43,1% no ano 2017 respectivamente).

No ano 2019 aumenta en Galicia o número total de persoas beneficiarias de pensións contributivas, e de prestacións por desemprego fronte ao descenso das pensións non contributivas. As pensións contributivas aumentan un 0,5% como consecuencia do maior número de pensións contributivas de xubilación; as prestacións por desemprego tamén se incrementan nun 5,8%, e diminúen as pensións non contributivas nun 1,3%.

O importe medio das pensión contributivas en Galicia é o segundo máis reducido do Estado e un 15,2% inferior á media estatal.

No presente apartado 2 do capítulo 4, analízanse as prestacións económicas dos beneficiarios de pensións contributivas, non contributivas e prestacións por desemprego. A falta de aprobación dos orzamentos do Estado para o ano 2019 propiciou a prórroga automática dos orzamentos de 2018, polo que a revalorización

Prestacións 2018-19: distribución segundo tipo de cobertura

	número		importe medio	
	2018	2019	2018	2019
Pensións contributivas	*(medias anuais, en miles)*		*(en € / mes)*	
Total	762,0	765,5	799,6	840,3
Incapacidade permanente	70,0	69,9	849,1	879,0
Xubilación	474,8	478,6	910,6	954,5
Viúvez	187,0	186,8	563,3	600,4
Orfandade e favor familiar	30,2	30,2	404,0	424,1
Pensións non contributivas				
Total	39,2	38,7		
Invalidez	14,8	14,4	407,9	422,1
Xubilación	24,4	24,3	369,1	382,2
Prestaciones sociais e económcias para persoas con discapacidade (1)	0,3	0,3		
Prestacións por desemprego *	*(datos a 31-12 , en miles)*		*(en € / mes)*	
Total	89,1	94,3		
Contributivas	42,3	45,6	803,1	828,1
Subsidios	39,2	42,1	430,3	430,3
Renta activa de inserción	7,6	6,7	430,3	430,3
programa de activación para o emprego	0,0	0,0	430,3	430,3
	(beneficiarios anuais)			
RISGA	10.163	9.783	439,16	439,82
AIS	2.913	2.804	1.057,94	1.105,60

(*) A contía media das prestacións asistenciais (subsidios, renda agraria, RAI e PAE), é do 80% do IPREM=426,00 euros (14,20 € x 30 días) para os ano 2018 e 2019

(1) RDL 1/2013 de 29 de noviembre que deroga a Lei 13/1982 de 7 de abril de Integración Social de Minusválidos (LISMI) pasando a denominarse: Prestaciones económicas para personas con discapacidad

RISGA: Renda de integración social de Galicia

AIS: Axudas de inclusión social. Pago único.

Fonte: Ministerio deTrabajo y Economía Social e Consellería de Política Social.

4.3.1.

das pensións articulouse a través do Real Decreto-Lei 28/2018, de 28 de decembro, para a revalorización das pensións públicas e outras medidas urxentes en materia social, laboral e de emprego, establece unha revalorización das pensións do sistema da Seguridade Social para o exercicio 2019 do 1,6%, e igualmente fixa unha revalorización do 3% das pensións mínimas do sistema da Seguridade Social, pensións non contributivas e pensións do SOVI.

Pensións contributivas

As pensións contributivas defínense como prestacións económicas, xeralmente de duración indefinida, cuxa concesión está supeditada normalmente a unha previa relación xurídica coa Seguridade Social, e cuxa contía ven determinada polas aportacións efectuadas por traballador e empresario, se se trata de traballadores por conta allea, durante o período considerado aos efectos da base reguladora da pensión de que se trate. Estas pensións son a principal partida de gasto do sistema da Seguridade Social.

O número de pensións contributivas da Seguridade Social aumenta novamente en Galicia no ano 2019, para acadar as 765.500 pensións, un 0,5% máis que no ano anterior. Unha vez máis, este incremento é inferior ao rexistrado no conxunto do Estado, que se sitúa no 1,2%. O seu importe medio ascende a 840,26 euros ao mes, o que representa o 84,8% do importe medio estatal, un ano máis o segundo máis baixo tras Estremadura (824,8 euros/mes). Non obstante, en relación ao ano anterior o importe medio en Galicia medra un 5,1%, tres décimas por riba da media española.

Tal como se sinalou anteriormente, o importe medio das pensión contributivas en Galicia é o segundo máis reducido do Estado e un 15,2% inferior á media estatal. O reducido importe medio das pensións contributivas en Galicia é, se cabe, máis preocupante ao ter en conta

Pensións contributivas en Galicia e España 2018-19: distribución segundo clase

	Galicia			España			G / E	
	2018	2019	19/18	2018	2019	19/18	2018	2019
Totais								
número	762,00	765,50	0,5	9.622,52	9.740,08	1,2	7,9	7,9
importe medio	799,64	840,26	5,1	944,69	990,50	4,8	84,6	84,8
Incapacidade permanente								
número	70,00	69,90	-0,1	951,84	957,50	0,6	7,4	7,3
importe medio	849,08	878,97	3,5	946,19	975,48	3,1	89,7	90,1
Xubilación								
número	474,80	478,60	0,8	5.929,47	6.038,33	1,8	8,0	7,9
importe medio	910,57	954,48	4,8	1.090,70	1.137,81	4,3	83,5	83,9
Viuvez								
número	187,00	186,80	-0,1	2.359,93	2.361,62	0,1	7,9	7,9
importe medio	563,25	600,40	6,6	664,44	711,83	7,1	84,8	84,3
Orfandade e favor familiar								
número	30,20	30,20	0,0	381,28	382,63	0,4	7,9	7,9
importe medio	403,97	424,05	5,0	468,01	490,11	4,7	86,3	86,5

(1) o número de pensións está en miles; os importes medios, en euros/mes
Fonte: Ministerio de Trabajo y Economía Social, *Pensiones contributivas a la Seguridad Social.*

4.3.2.

que o peso destas pensións na nosa comunidade é de case o 8% do total Estatal, situándose como a quinta CCAA con maior número de pensións contributivas.

Dentro da acción protectora do Réxime Xeral e dos Réximes Especiais da Seguridade Social, nas pensións contributivas inclúense as pensións por xubilación, por incapacidade permanente, as pensións de viuvez, e orfandade e favor de familiar.

O 62,5% do total de beneficiarios dunha pensión contributiva en Galicia recibe unha pensión de xubilación, sendo o importe medio de 954,48 euros ao mes, o máis elevado de todas as pensións contributivas en Galicia. O número de beneficiarios de pensións contributivas por xubilación en Galicia (**cadro 4.3.2.**) ascendeu en 2019 a 478.600 persoas, 3.800 persoas beneficiarias máis que no ano anterior, o que supón o 7,9% do total de beneficiarios estatais. O importe medio foi en 2019 de 954,5 euros/mes, un 4,8% máis que no ano anterior, o que non impide que siga incremento o diferencial coa media estatal ata situarse en 183,3 euros menos, o que mantén novamente a Galicia, xunto con Estremadura (942,3 euros), como as Comunidades co importe medio máis reducido das pensións contributivas por xubilación de todo o Estado español.

As pensións de incapacidade son prestacións que tratan de cubrir a perda de ingresos que sofre unha persoa traballadora cando por enfermidade ou accidente se reduce ou anula a súa capacidade laboral; esta incapacidade permanente pode ser parcial, total, absoluta ou grande invalidez. Estas prestacións son as segundas en canto a importe medio, e no ano 2019 en Galicia rexístranse 69.900 pensións contributivas por incapacidade permanente, ascendendo o seu importe medio mensual a 879 euros, 96,51 euros menos que o importe medio no Estado. Galicia se sitúaa novamente como a terceira Comunidade autónoma cun menor importe medio, só por detrás de Estremadura (819 euros) e Murcia (874,7 euros).

As prestacións por morte e supervivencia (pensións por viuvez, orfandade e favor familiar) están destinadas a compensar a situación de necesidade económica que produce, para determinadas persoas, o falecemento doutras. No ano 2019 o número de persoas beneficiarias de pensións contributivas de viuvez en Galicia descende lixeiramente ata as 186.800 (o 7,9% do total estatal) e o seu importe medio mensual medra ata os 600,4 euros, un ano máis o máis reducido do conxunto do Estado, con 111,43 euros menos ao mes que a media. As pensións de orfandade e favor familiar rexistran 30.200 beneficiarios (o 7,9% do total de España) ascendendo o seu importe medio a 424,05 euros mensuais, un 15,7% menos que no conxunto do Estado.

Por réximes de protección, aumentan as pensións pro-

Beneficiarios e importe medio das pesións contributivas

	2019	
	Galicia	España
	(miles de pensións)	
Incamacidade permanente	69,9	957,5
Xubilación	478,6	6.038,3
Viudedade	186,8	2.361,6
Orfandade e favor familiar	30,2	382,6
Total	765,5	9.740,1
	(importe medio en €)	
Incamacidade permanente	879,0	975,5
Xubilación	954,5	1.137,8
Viudedade	600,4	711,8
Orfandade e favor familiar	424,1	490,1
Total	840,3	990,5

	2018	
	Galicia	España
	Total	Total
	(miles de pensións)	
Incamacidade permanente	70,0	951,8
Xubilación	474,8	5.929,5
Viudedade	187,0	2.359,9
Orfandade e favor familiar	30,2	381,3
Total	762,0	9.622,5
	(importe medio en €)	
Incamacidade permanente	849,1	946,2
Xubilación	910,6	1.090,7
Viudedade	563,3	664,4
Orfandade e favor familiar	404,0	468,0
Total	799,6	944,7

Fonte: Ministerio de Trabajo y Economía Social

4.3.3.

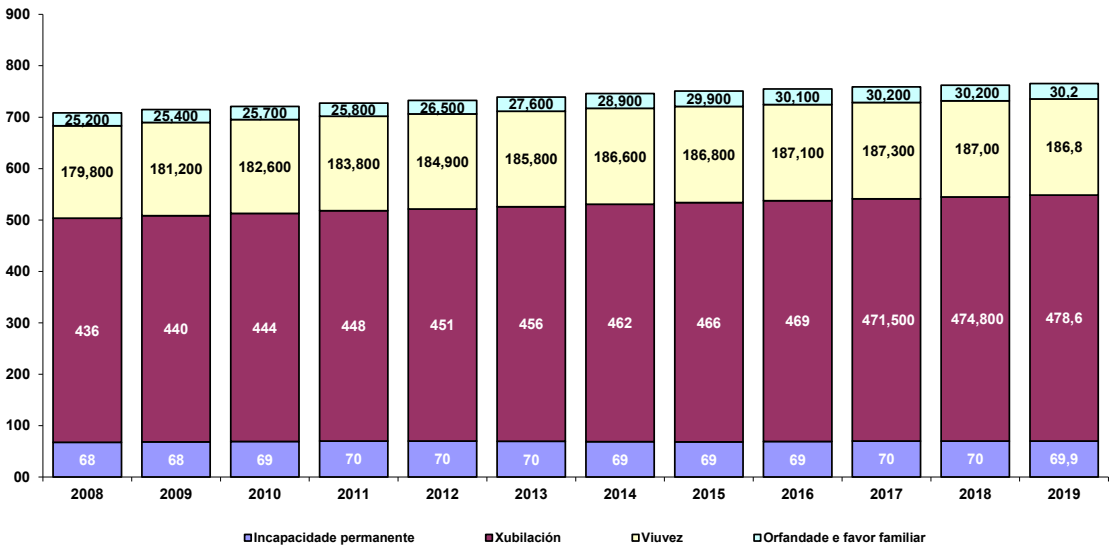
cedentes do Réxime Xeral ata as 421.580 e diminúen as do Réxime Especial de Traballadores Autónomos (RETA), acadando 255.269 pensións. O 55,1% do total de pensións en 2019 pertencen ao Réxime Xeral, un 2% máis que no ano anterior, fronte ao descenso do 1,5% no número de pensión do RETA que representa o 33,3% do total de pensións. A pesar do descenso, resulta destacable o peso das pensións do RETA en Galicia fronte ao conxunto do Estado, onde só representan o 20,2% do total.

Tal como se sinalou anteriormente, a pensión contributiva media do sistema en Galicia no último ano ascende a 840,26 euros mensuais, o que supón un aumento do 5,1%. Este importe é significativamente inferior á pensión contributiva media en España, que ascende a 990,5 euros mensuais. As mulleres representan máis da metade dos beneficiarios das pensións contributivas rexistradas en Galicia no último ano (53,6% do total), cun importe medio de 671,09 euros, moi inferior ao das pensións contributivas dos homes cuxo importe acada os 1.035,67 euros ao mes.

O importe medio das pensións contributivas no réxime xeral foi de 978,2 €/mes (1.090,53 €/mes no conxunto do Estado) e de 595,51 €/mes no R.E de Autónomos (685,31 €/mes en España). A pesar do elevado peso relativo das afiliacións ao Réxime Especial de Traballadores Autónomos en relación ao conxunto do Estado, o seu importe medio é un 13,1% inferior á media estatal.

No réxime especial de traballadores do mar, o número de pensións descendeu levemente ata as 54.516 (0,3% menos que no ano anterior) e o seu importe medio, tras unha medra do 4,4%, acada os 945,2 euros mensuais. no ano 2019 o 43,5% do total estatal de pensións

Pensións contributivas 2008-19(1): distribución segundo clase de pensión

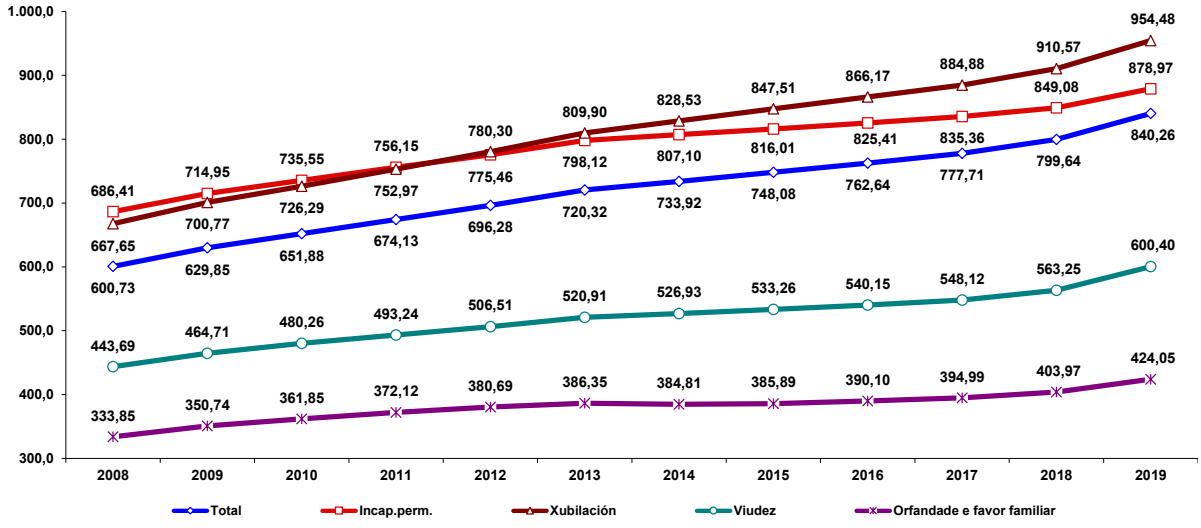

(1) medias anuais, en miles

Fonte: Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones, *Pensiones contributivas a la Seguridad Social*

4.3.4.

Importe medio das pensións contributivas 2008-19: distribución segundo clase de pensión

Fonte: Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones, *Pensiones contributivas a la Seguridad Social*

4.3.5.

Pensións contributivas en Galicia e España 2018-19: distribución segundo réxime (1)

	Total	Réxime xeral	R. E. de traballadores autónomos	R. E. de traballadores do mar	R.E. da minería do carbón	Accidentes de traballo	Enfermidades profesionais	SOVI (2)
Galicia								
número								
2018	761.963	413.381	259.031	54.680	1.571	18.041	3.013	12.245
2019	765.513	421.580	255.269	54.516	1.554	18.041	3.124	11.429
19/18	0,5	2,0	-1,5	-0,3	-1,1	0,0	3,7	-6,7
importe medio								
2018	799,64	934,70	568,00	905,05	1.328,27	894,50	1.090,62	390,26
2019	840,26	978,16	595,51	945,20	1.399,43	935,68	1.146,87	408,73
19/18	5,1	4,6	4,8	4,4	5,4	4,6	5,2	4,7
España								
número								
2018	9.622.519	6.918.030	1.957.451	126.436	65.018	205.261	36.445	313.877
2019	9.740.077	7.042.685	1.969.673	125.248	64.355	205.040	35.800	297.276
19/18	1,2	1,8	0,6	-0,9	-1,0	-0,1	-1,8	-5,3
importe medio								
2018	944,69	1.042,05	654,72	977,16	1.642,37	995,38	1.216,03	385,06
2019	990,50	1.090,53	685,31	1.022,75	1.731,34	1.037,52	1.273,02	402,58
19/18	4,8	4,7	4,7	4,7	5,4	4,2	4,7	4,5
Galicia / España								
número								
2018	7,9	6,0	13,2	43,2	2,4	8,8	8,3	3,9
2019	7,9	6,0	13,0	43,5	2,4	8,8	8,7	3,8
importe medio								
2018	84,6	89,7	86,8	92,6	80,9	89,9	89,7	101,4
2019	84,8	89,7	86,9	92,4	80,8	90,2	90,1	101,5

(1) datos anuais; os datos do importe medio están en euros/mes
(2) Seguro obligatorio de vellez e invalidez
Fonte: Seguridad Social, *Estadística de pensiones*

4.3.6.

contributivas neste réxime están localizadas na Comunidade Autónoma de Galicia, pero o importe medio das mesmas sitúase un 7,6% por baixo da media estatal, porcentaxe similar á do ano anterior.

O incremento do 0,5% no total de pensións contributivas en Galicia no ano 2019, en relación ao ano anterior, (3.550 pensións contributivas máis), **cadro 4.3.6.**, é consecuencia do aumento das pensións do réxime xeral (8.199 pensións máis), que compensa as caídas do número de pensións noutros réximes como o RETA, con 3.762 pensións menos, o SOVI, con 816 menos, ou o réxime especial do mar, con 164 menos.

No que á distribución segundo sexo e réxime se refire, o **cadro 4.3.7.** reflicte que o importe medio das pensións é superior no caso dos homes que das mulleres en todos os réximes de afiliación, pero, tendo en conta o volume de afiliación, son especialmente significativos os casos do réxime xeral e o R.E. de traballadores autónomos. No primeiro caso, a pesar de que hai tan só unha diferencia de menos de cinco mil pensións contributivas, o importe medio dos homes ascende a 1.167,6 euros fronte aos 784,7 euros das mulleres, 383 euros menos ao mes. O importe medio das pensións contributivas das mulleres galegas en 2019 é un 32,8% menor que o dos homes. No concernente aos traballadores autónomos, a pesar de que o número de pensións das mulleres é superior ao dos homes (1,7 veces máis, en torno a 66.000 mulleres máis que homes afiliadas no RETA) o importe medio das pensións das mulleres é de 534,1 euros cando entre os homes ascende a 699,9 euros (165,8 euros de diferencia).

Outras prestacións do sistema

O sistema de protección pública da Seguridade Social integra outras prestacións, ademais das xa analiza-

Pensións contributivas en Galicia e España 2018-19: distribución segundo réxime e sexo (1)

Número de pensións

	2018				2019			
	Galicia		España		Galicia		España	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Réxime xeral	210.732,1	202.644,3	3.457.178,5	3.460.755,6	213.020,0	208.558,8	3.492.843,8	3.549.802,9
R. E. de traballadores autónomos	95.212,3	163.815,1	914.993,1	1.042.413,8	94.592,2	160.673,2	925.490,5	1.044.149,7
R. E. de traballadores do mar	31.856,3	22.823,5	73.069,1	53.364,6	31.578,2	22.937,5	72.250,5	52.995,8
R.E. da minería do carbón	896,2	675,1	40.768,9	24.246,5	880,1	673,9	40.464,9	23.887,5
R. E. de Empregados de Fogar	-	-	-	-	-	-	-	-
Accidentes de traballo	10.547,8	7.492,1	125.456,1	79.795,7	10.576,8	7.463,4	125.436,8	79.599,8
Enfermidades profesionais	1.791,9	1.221,2	18.920,1	17.524,8	1.883,3	1.240,8	18.653,1	17.146,8
SOVI (2)	2.969,5	9.273,8	31.382,5	282.484,1	2.674,1	8.754,3	28.442,8	268.830,4

Importe medio

	2018				2019			
	Galicia		España		Galicia		España	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Réxime xeral	1.122,4	739,5	1.262,4	821,9	1.167,6	784,7	1.311,0	873,6
R. E. de traballadores autónomos	667,8	510,0	768,6	554,8	699,9	534,1	801,4	582,4
R. E. de traballadores do mar	1.124,2	599,2	1.213,4	653,7	1.169,3	636,7	1.259,0	700,7
R.E. da minería do carbón	1.738,7	783,5	2.072,8	918,7	1.815,9	855,6	2.152,1	1.018,7
R. E. de Empregados de Fogar	-	-	-	-	-	-	-	-
Accidentes de traballo	992,6	756,4	1.100,9	829,5	1.030,5	801,4	1.139,5	876,9
Enfermidades profesionais	1.245,2	863,7	1.438,3	976,1	1.290,3	929,2	1.468,6	1.060,2
SOVI (2)	393,3	389,3	394,2	384,0	412,4	407,6	413,0	401,5

(1) datos anuais; os datos do importe medio están en euros/mes

(2) Seguro obligatorio de vellez e invalidez

Fonte: Seguridad Social, *Estadística de pensiones*

4.3.7.

das, tanto de carácter contributivo coma non contributivo.

No que respecta ás prestacións contributivas destacan as de incapacidade temporal e as asociadas ao nacemento e coidado de menores: maternidade, paternidade, risco durante o embarazo, risco durante a lactación natural, e coidado de menores afectados por cancro ou enfermidade grave. No que respecta ás prestacións económicas de carácter non contributivo, analízanse as pensións non contributivas de xubilación e viuvez, as prestacións sociais e económicas derivadas da Lei de Integración Social dos Minusválidos (Lismi) e as prestacións familiares.

O subsidio por incapacidade temporal cubre a perda de rendas no período no que o traballador está incapacitado para traballar por enfermidade común ou accidente non laboral, enfermidade profesional ou accidente laboral, e recibe asistencia sanitaria na Seguridade Social. No conxunto do ano 2019 o número de procesos por incapacidade temporal en vigor ascende a 42.498, dos que o 87,9% era por continxencias comúns e o restante 12,1% por continxencias profesionais. O **cadro 4.3.8.** mostra que Galicia presenta no último ano unha medra moi superior á do conxunto do Estado, en ambos os dous tipos de continxencias, sendo a taxa de variación interanual do 13,1% no caso das continxencias comúns (8,4% en España) e do 12,2% no das continxencias profesionais (7,3% no Estado). Xunto ao incremento no número de procesos no ano 2019 aumenta tamén a duración media dos mesmos que se sitúa en 63 días para as continxencias comúns, 1,6 días máis que no ano anterior, e en 51,2 días para as continxencias profesionais, 1,4 días máis que en 2018, tempo moi superior ao rexistrado no conxunto de España (38,5 e 39,4 días, respectivamente).

Do total de traballadores en alta protexidos por incapacidade temporal derivada de continxencias comúns en Galicia, **cadro 4.3.9.**, un 67,1% está cuberto por mutuas, un 30,7% polo INSS e un 2,3% polo ISM. A nivel

Incapacidade temporal: continxencias comúns e continxencias profesionais 2018-19

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia	España
2019						
Continxencias comúns (1)						
Nº de procesos en vigor ao final do período considerado	15.919	4.139	3.612	13.682	37.352	585.296
Duración media dos procesos con alta	60,3	76,0	58,2	64,3	63,0	38,5
Incidencia media mensual por cada mil traballadores protexidos	20,2	16,8	20,4	20,6	20,0	27,6
Continxencias profesionais						
Nº de procesos en vigor ao final do período considerado	1.971	739	559	1.877	5.146	68.044
Duración media dos procesos con alta	48,4	64,7	53,5	50,0	51,2	39,4
Incidencia media mensual por cada mil traballadores protexidos	3,1	2,8	3,3	3,5	3,2	3,1
2018						
	A Coruña	**Lugo**	**Ourense**	**Pontevedra**	**Galicia**	**España**
Continxencias comúns (1)						
Nº de procesos en vigor ao final do período considerado	14.358	3.757	3.048	11.874	33.037	540.045
Duración media dos procesos con alta	59,5	70,2	61,7	61,4	61,4	38,8
Incidencia media mensual por cada mil traballadores protexidos	19,3	15,6	17,1	18,9	18,5	25,0
Continxencias profesionais						
Nº de procesos en vigor ao final do período considerado	1.849	583	501	1.653	4.586	63.441
Duración media dos procesos con alta	48,8	60,0	49,4	48,1	49,8	38,2
Incidencia media mensual por cada mil traballadores protexidos	3,5	3,0	3,7	3,8	3,6	3,6
			19/18			
				(%)		
Continxencias comúns (1)	10,9	10,2	18,5	15,2	13,1	8,4
Continxencias profesionais	6,6	26,8	11,6	13,6	12,2	7,3

(1) Agás autónomos

Fonte: Ministerio de Trabajo y Economia Social

4.3.8.

Traballadores protexidos por incapacidade temporal 2019 (1)

	Continxencias comúns		Continxencias profesionais	
	Galicia	**España**	**Galicia**	**España**
Total Sistema	859.728	17.110.309	1.010.238	18.869.625
INSS	264.231	5.146.169	70.224	836.276
ISM	18.892	41.167	10.926	14.695
Mutuas Colaboradoras	576.605	11.922.973	929.088	18.018.654

(1) Finais do período considerado

Fonte: Ministerio de Trabajo y Economía Social

4.3.9.

Prestacións relacionadas co nacemento e os cuidados da primeira infancia 2019 (1)

	Galicia	España	G/E (%)
Prestación de maternidade (INSS) (2)			
Nº de procesos	3.153	65.386	4,8
Percibidos pola nai	3.073	64.196	4,8
Percibidos polo pai	80	1.190	6,7
Prestación de paternidade (INSS) (2)			
Nº de procesos	3.148	70.705	4,5
Risco durante o embarazo			
Nº medio mensual de procesos iniciados no periodo	329	6.224	5,3
Número de procesos en vigor ao final do período	1.046	18.775	5,6
Risco durante a lactancia natural			
Nº medio mensual de procesos iniciados no periodo	4	71	5,4
Número de procesos en vigor ao final do período	28	438	6,4
Coidado de menores afectados polo cancro ou enfermidade grave			
Nº medio mensual de procesos iniciados no periodo	152	3.782	4,0
Número de procesos en vigor ao final do período	320	6.878	4,7

(1) acumulado a decembro
(2) prestacións recoñecidas ata 31/3/2019 por entrada en vigor do R.D. 6/2019 do 1 de marzo
Fonte: Seguridad Social

4.3.10.

estatal o peso relativo das mutuas é superior ao galego, situándose no 70,6% fronte ao 29,1% no caso do INSS e o 0,2% do ISM. No que respecta ás continxencias profesionais, a porcentaxe de traballadores cubertos por mutuas ascende ata o 92% en Galicia e ata o 95,5% de media no Estado.

No que respecta ás prestacións e axudas no ámbito da familia e a infancia (**cadro 4.3.10.**), destacan as seguintes :

– Prestacións de maternidade: As prestacións económicas por maternidade tratan de cubrir a perda de rendas do traballo ou de ingresos que sofren as traballadoras, por conta allea ou por conta propia, cando se lles suspende o seu contrato ou se lles interrompe a súa actividade para gozar dos períodos de descanso por maternidade, adopción e acollemento legalmente establecidos. No que afecta tanto ás prestacións de maternidade como de paternidade, cómpre sinalar a aprobación do Real Decreto-Lei 6/2019, de 1 de marzo, de medidas urxentes para garantir a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes no emprego e na ocupación, e que, no que respecta ás prestacións, equipara a duración dos permisos por nacemento de fillo ou filla de ambos proxenitores. No primeiro trimestre de 2019 rexistráronse 3.153 prestacións de maternidade, un 1,5% máis que no primeiro trimestre de 2018. Do total de prestacións, o 97,5% son percibidas pola nai.

– Prestacións de paternidade: Esta prestación económica protexe o dereito do outro proxenitor, distinto ao que xera o dereito á prestación de maternidade, a percibir un subsidio durante os días de suspensión do contrato de traballo no caso de nacemento de fillo, adopción ou acollemento. No primeiro trimestre de 2019 concedéronse 3.148 prestacións de paternidade en Galicia, un 3,3% máis que no mesmo trimestre do ano anterior.

– Prestacións por risco durante o embarazo: O seu obxectivo é cubrir a perda de ingresos que se produce cando a traballadora é declarada en situación de suspensión do contrato de traballo por risco durante o embarazo, nos supostos en que, debendo cambiar de posto de traballo ou de actividade por outro compatible co seu estado, este cambio non resulte técnica ou obxectivamente posible ou non

Beneficiarios de prestacións non contributivas nas CC.AA. 2018-19 (1)

	2018			2019
	Homes	Mulleres	Total	Total
Total				
Galicia	12.960	26.222	39.182	38.660
España	156.068	297.149	453.217	452.692
Invalidez				
Galicia	7.320	7.480	14.800	14.404
España	94.761	101.613	196.375	193.122
Xubilación				
Galicia	5.640	18.742	24.382	24.257
España	61.306	195.536	256.842	259.570

(1) medias anuais
Fonte: Ministerio de Trabajo y Economía Social, *Prestaciones no contributivas*

4.3.11.

poida razoablemente esixirse por motivos xustificados. No ano 2019 cae levemente o número de procesos en vigor, con 1.046 procesos en vigor ao final do período, o 5,6% do total estatal, sendo a duración media dos procesos finalizados no ano 2019 de 92,4 días, fronte a 90,1 días de media no Estado.

– Prestacións por risco durante a lactación natural: Esta prestación económica trata de cubrir a perda de ingresos que se produce cando a traballadora é declarada en situación de suspensión do contrato de traballo por risco durante a lactación natural dun menor de 9 meses, nos supostos en que, debendo cambiar de posto de traballo ou de actividade por outro compatible coa súa situación, este cambio non resulte técnica ou obxectivamente posible ou non poida razoablemente esixirse por motivos xustificados. O número de procesos en vigor caeu en Galicia ata os 28 procesos (dez menos que no ano anterior), cunha duración dos procesos finalizados de 141 días fronte aos 146,6 días de media no conxunto do Estado.

– Prestacións por coidado de menores afectados polo cancro ou enfermidade grave: A efectos da prestación por coidado de menores afectados por cancro u outra enfermidade grave, considérase situación protexida a redución da xornada de traballo que leven a cabo as persoas proxenitoras, adoptantes e acolledoras de carácter familiar preadoptivo ou permanente, cando ambas traballen, para o coidado do menor o seu cargo afectado por cancro u outra enfermidade grave. O número de procesos en vigor a final de 2019 en Galicia ascende a 320, o que representa o 4,7% do total estatal.

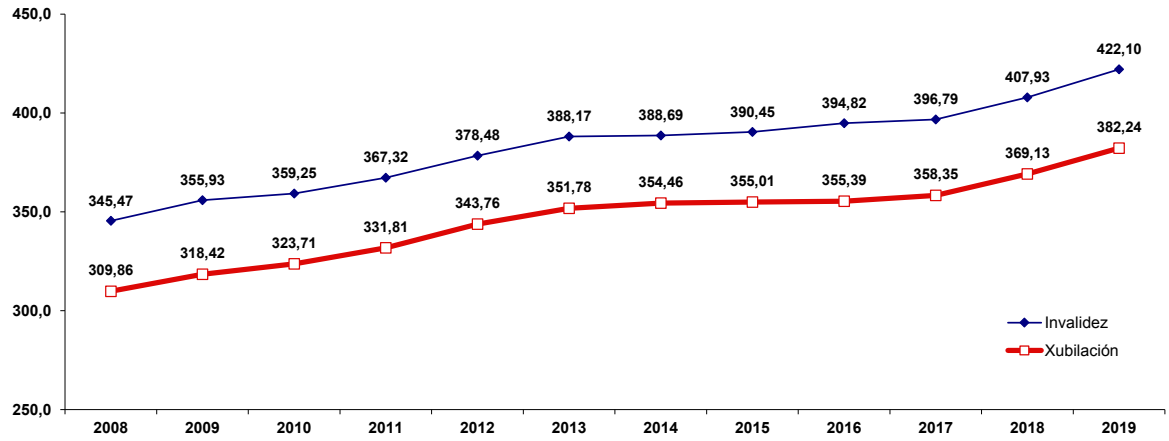
Pensións non contributivas

As pensións non contributivas aseguran aos cidadáns unha prestación económica, asistencia médico-farmacéutica gratuíta e servizos sociais complementarios, aínda que non teñan cotizado ou o teñan feito de xeito insuficiente para ter dereito a unha pensión contributiva.

En 2019 continúa a redución no número de beneficiarios de prestacións non contributivas en Galicia. Tras unha caída do 1,3% respecto ao ano anterior (cae un 0,1% no conxunto do Estado), o número total de beneficiarios destas prestacións foi de 38.660 persoas (o 8,5% do total de persoas beneficiarias en España), o que sitúa a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma con máis pensións, por detrás de Andalucía, Cataluña, C. Valenciana, Canarias e Madrid.

O descenso no número de beneficiarios prodúcese tanto nas pensións de invalidez (2,7% menos respecto ao ano anterior) como de xubilación (1,9% menos). do total de beneficiarios de prestacións non contributivas en Galicia, o 62,7% teñen unha pensión de xubilación e o 37,3%, de invalidez. O importe medio mensual das pensións non contributivas ascende a 382,2 euros para as pensións por xubilación, un 3,5% superior ao im-

Promedio mensual das pensións non contributivas 2008-19: distribución segundo clase de pensión (1)

(1) medias anuais, en euros
Fonte: IMSERSO, *Pensiones no contributivas de jubilación e invalidez*

4.3.12.

porte do ano anterior, e a 422,1 euros para as pensións por invalidez, un 3,5% máis que en 2018 (**cadro 4.3.12.**).

No que respecta ao **panorama rural-urbano**, o **cadro 4.3.13.** reflicte un leve descenso da rateo pensións non contributivas por cada mil habitantes, situándose en 2018 en 19,2. Os rateos máis elevados, no caso das mulleres rexístranse nas zonas pouco poboadas (26,5 pensións por cada mil habitantes), a diferencia dos homes que é nas zonas densamente poboadas onde se rexistran os valores máis altos (16,2). Resulta significativo que a rateo no caso das mulleres, duplica o valor dos homes tanto nas zonas pouco poboadas como zonas intermedias.

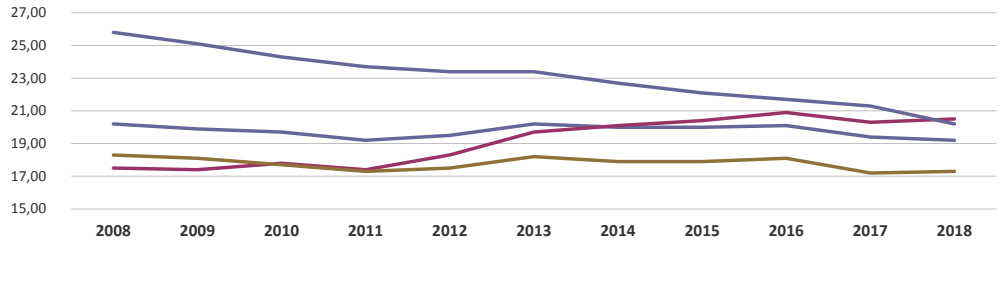
Dentro das pensións non contributivas, as pensións asistenciais son axudas económicas individualizadas de carácter periódico que poden darse por enfermidade ou por vellez, e no ano 2019 só con seis persoas beneficiarias en Galicia, unha menos que no ano anterior, todos eles por enfermidade.

No que respecta ás prestacións sociais e económicas para aquelas persoas con discapacidade que, por non desenvolver unha actividade laboral, non están incluídas no campo de aplicación da Seguridade Social, o Texto Refundido da Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social, aprobado polo Real Decreto Lexislativo 1/2013, de 29 de novembro, contempla os subsidios de garantía de ingresos mínimos (SGIM), subsidios por axuda de terceira persoa (SATP) e subsidios de mobilidade e compensación por gastos de transporte (SMGT).

Estas prestacións descenden de xeito continuado nos últimos anos, tendencia que no ano 2019 se mantén cunha caída do 11,7% en relación ao ano anterior, 3,7 puntos porcentuais por riba do rexistrado no conxunto do Estado. O número de beneficiarios de prestacións sociais e económicas da Lei de Integración Social dos Minusválidos (Lismi) foi en Galicia de 308 persoas, o que supón o 2,5% do total estatal.

Finalmente, no que respecta ás prestacións familiares, estas están destinadas a cubrir a situación de necesidade económica ou de exceso de gastos que produce, para determinadas persoas, a existencia de responsabilidades familiares e o nacemento ou adopción de fillos en determinados casos. Inclúen as asignacións de pago periódico por fillo ou menor acollido a cargo e as prestacións de pago único por nacemento ou adopción

Pensións non contributivas por 1.000 habitantes 2008-18 (1)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Total	20,2	19,9	19,7	19,2	19,5	20,2	20,0	20,0	20,1	19,4	19,2
ZDP	17,5	17,4	17,8	17,4	18,3	19,7	20,1	20,4	20,9	20,3	20,5
ZIP	18,3	18,1	17,7	17,3	17,5	18,2	17,9	17,9	18,1	17,2	17,3
ZPP	25,8	25,1	24,3	23,7	23,4	23,4	22,7	22,1	21,7	21,3	20,2
Homes	12,8	12,8	13,0	12,8	13,3	14,1	14,0	13,9	14,3	13,7	13,6
ZDP	12,3	12,5	13,3	13,2	14,3	15,5	15,8	15,9	16,6	16,1	16,2
ZIP	10,4	10,5	10,5	10,5	10,8	11,6	11,3	11,3	11,7	11,1	11,1
ZPP	16,4	16,2	15,8	15,4	15,2	15,6	15,1	14,7	14,7	14,3	13,8
Mulleres	27,1	26,5	25,9	25,1	25,3	25,9	25,7	25,7	25,6	24,8	24,4
ZDP	22,2	21,8	21,9	21,1	21,9	23,4	23,8	24,2	24,7	24,0	24,2
ZIP	25,9	25,4	24,7	23,9	23,9	24,5	24,2	24,3	24,2	23,1	23,2
ZPP	34,9	33,8	32,7	31,9	31,4	31,0	30,1	29,4	28,7	28,1	26,5

(1) Zonas densamente poboadas (ZDP), Zonas intermedias (ZIP), Zonas pouco poboadas (ZPP).
Fonte: IGE, Panorama rural-urbano

4.3.13.

de fillo en caso de familias numerosas, monoparentais ou en casos de nais discapacitadas.

As prestacións de pago único por nacemento ou adopción de fillo, nos supostos de familias numerosas, monoparentais e nos casos de nais con discapacidade igual ou superior ao 65%, esixen, na maioría dos casos, acreditar un límite de ingresos. Esta prestación abóase nun pago único cunha contía de 1.000 euros, sempre que os ingresos do beneficiario non rebasen os límites establecidos para cada caso. O **cadro 4.3.14.** mostra que en Galicia hai 745 beneficiarios deste tipo de prestacións no ano 2019, o 3% do total estatal, dos que o 59,6% pertencen a familias numerosas (76% en España).

Outra modalidade, neste caso con carácter de pago periódico, son as prestación non contributivas a familias con fillos con discapacidade. No ano 2019 en Galicia había un total de 15.212 causantes con discapacidade, dos que 10.506 teñen unha discapacidade igual ou maior ao 65%, das que 4.885 persoas unha discapacidade maior ao 75%, e 4.706 igual ou superior ao 33%.

Prestacións por desemprego

O desemprego, entendido como a situación de quen podendo e querendo traballar perde o seu emprego ou ve reducida a súa xornada, atribúe un posible dereito a prestacións económicas, ben como prestación ou como subsidio.

O número de beneficiarios de prestacións por desemprego aumenta no ano 2019 rompendo a tendencia descendente observada en Galicia de xeito ininterrompido dende o ano 2013. O incremento no número de beneficiarios foi do 5,9 % en relación ao ano anterior, 1,1 puntos porcentuais por debaixo do incremento medio do conxunto do Estado (7%). En 2019 hai rexistradas en Galicia un total de 94.323 persoas beneficiarias de prestacións por desemprego, 5.240 máis que no ano anterior, o que representa o 4,8% do total estatal (**cadro 4.3.15.)**.

O incremento no número total de beneficiarios de prestacións por desemprego, prodúcese tanto no número

Beneficiarios de prestacións familiares por nacemento ou adopción de fillo 2018-19

2018

	Galicia					España
	Total	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	
Total	710	267	105	64	274	27.455
familias numerosas	434	165	54	41	174	20.771
familias monoparentais	259	97	49	21	92	6.417
familias con nais discapacitadas	17	5	2	2	8	267

2019

	Galicia					España
	Total	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	
Total	745	269	112	87	277	25.112
familias numerosas	444	152	70	51	171	19.093
familias monoparentais	287	110	40	34	103	5.763
familias con nais discapacitadas	14	7	2	2	3	256

Fonte: Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones

4.3.14.

Prestacións por desemprego e paro rexistrado en Galicia e España 2018-19 (1)

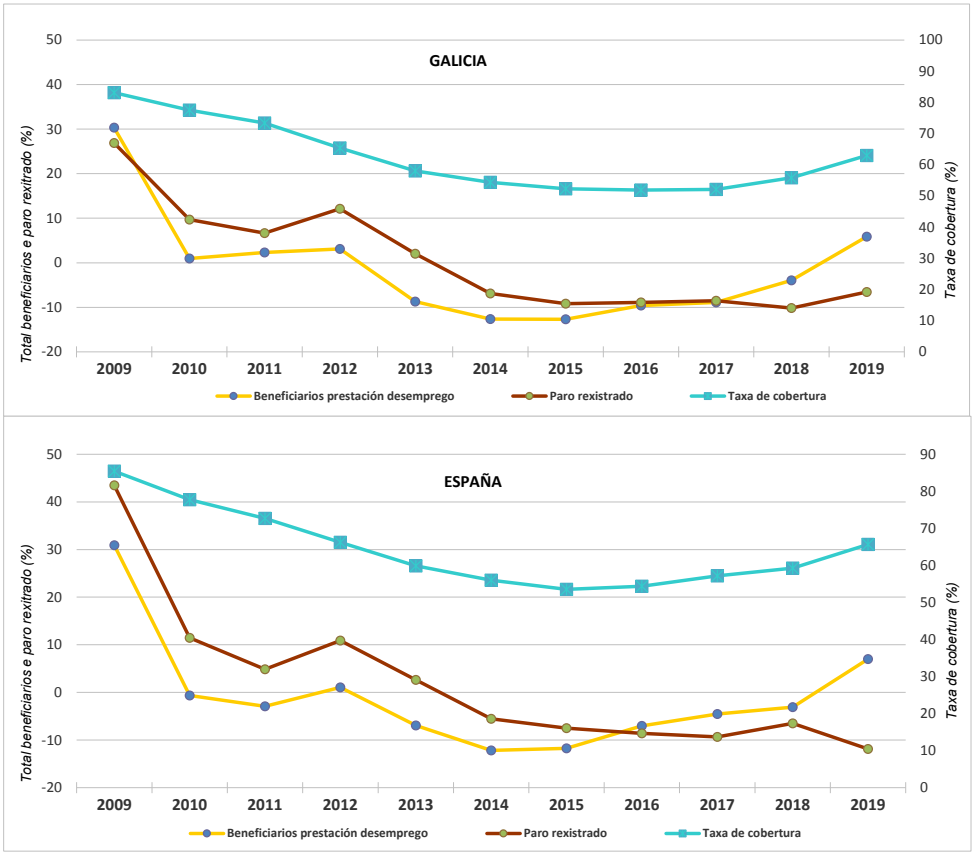
		2018		2019	
		Galicia	España	Galicia	España
Beneficiarios totais		89.083	1.835.488	94.323	1.964.182
prestación contributiva		42.300	806.949	45.564	892.622
subsidio		39.179	771.294	42.068	838.015
renta activa de inserción		7.576	151.171	6.689	132.566
subsidio eventuales agrarios		-	105.297	-	100.960
programa de activación para o emprego		28	777	2	19
Paro rexistrado	*(en medias anuais)*	174.651	3.279.079	163.219	3.148.752
Paro rexistrado sen emprego anterior	*(en medias anuais)*	15.175	287.087	13.373	258.731
Taxas cobertura (2)					
total		55,86	59,26	62,95	65,67

(1) datos a 31 de decembro de cada ano
(2) indicador da taxa de cobertura se calcula a partir da seguinte fórmula:
beneficiarios prestacións / (paro rexistrado con experiencia laboral +beneficiarios subsidios agrarios)
(paro rexistrado con experiencia laboral = paro rexistrado-paro rexistrado sen emprego anterior)

Fonte: elaboración propia CES Galicia a partir de datos do Ministerio de Trabajo y Economía Social

4.3.15.

Prestacións por desemprego, paro rexistrado e taxa de cobertura 2009-19 (1)

(1) Taxas de variación interanual. Datos a 31 de decembro de cada ano.
Fonte: elaboración propia CES Galicia a partir de datos do Ministerio de Trabajo y Economía Social

4.3.16.

de perceptores de prestacións contributivas, como nos beneficiarios de subsidios fronte á redución no número de beneficiarios da renda activa de inserción e do programa de activación para o emprego destinados a persoas desempregadas de longa duración e que teñen unha duración máxima de seis meses para cada beneficiario.

Ao igual que no ano anterior, en 2019 rexístranse máis beneficiarios de prestacións contributivas que de subsidios, de xeito que o 48,3% dos beneficiarios da prestación por desemprego teñen dereito a prestación contributiva e o 44,6% a subsidio (47,5% e 44%, respectivamente, no exercicio anterior).

Os beneficiarios de prestacións contributivas aumentaron no último ano un 7,7% para situarse nos 45.564 beneficiarios, o que representa o 5,1% do total estatal; porcentaxe semellante ao incremento observado polos beneficiarios de subsidios (7,4%) Fronte a este incremento, o descenso máis acusado prodúcese entre os beneficiarios da renda activa de inserción cunha caída do 11,7% (887 beneficiarios menos).

A diferenza do acontecido no ano anterior, este ano o número de beneficiarios aumenta en todas as provincias, en concreto os beneficiarios de prestacións a nivel asistencial aumenta nas catro provincias e o número de beneficiarios de prestacións de nivel contributivo aumenta en todas agás en Ourense onde descende moi lixeiramente.

Tanto en termos absolutos como relativos, a provincia da Coruña é a que presenta o maior aumento do número

de beneficiarios, cun incremento do 8,6% máis en relación ao ano anterior (2.934 beneficiarios máis), seguido por Lugo, cun incremento do 6,4% (606 persoas máis), Pontevedra, co 4,7% (1.672 beneficiarios máis), e Ourense cun aumento do 0,3% (28 beneficiarios máis). Tras esta evolución, A Coruña concentra o 39,3% dos beneficiarios , porcentaxe similar á de Pontevedra co 39,2% do total, sendo tamén semellantes as porcentaxes (10,8% e 10,7% respectivamente) en Ourense e Lugo.

Tal como se sinalou anteriormente, atendendo á distribución provincial segundo tipo de prestación, o devandito incremento de beneficiarios de prestacións contributivas para o desemprego prodúcese en todas as provincias agás en Ourense, que presenta unha caída do 0,6% (24 beneficiarios menos). Por contra, A Coruña presenta a maior taxa de variación interanual, cunha medra do 10,9% (1.848 beneficiarios máis) seguida de Pontevedra cun 7,5% máis (1.100 persoas máis) e o 6,7% de Lugo (340 beneficiarios máis).

Un dos principais indicadores para medir o alcance do sistema de protección é a taxa de cobertura, definida como a porcentaxe de parados con experiencia laboral que son beneficiarios dalgún tipo de prestación por desemprego. Como se observa no **gráfico 4.3.16.**, a taxa de cobertura en Galicia aumenta no ano 2019 ata o 62,9% (65,7% no conxunto do Estado), a taxa máis elevada dende o comezo da recuperación económica, aínda que moi por baixo da taxa existente antes da crise económica.

Renda mínima de inserción

Segundo se establece na Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia, a renda de inclusión social de Galicia (Risga) é unha prestación pública destinada a garantir recursos económicos de subsistencia a quen careza deles, así como a acadar progresivamente a súa autonomía e integración social e laboral, mediante o dereito e o deber de participar en procesos personalizados de inserción con apoio técnico e financeiro do Sistema galego de servizos sociais e do Sistema público de emprego de Galicia).

Un ano máis en 2019, o número total de persoas beneficiarias da Risga volve a descender, acadando a 31 de decembro as 9.783 persoas beneficiarias, un 3,7% menos que na mesma data do ano anterior (380 persoas beneficiarias menos). A contía básica para un titular é do 75% del IPREM, cun límite máximo para 7 convivintes, do 120% do IPREM no caso de non existir menores e do 135% con menores. A duración da percepción desta renda é de 12 meses. No último ano o importe medio da axuda permaneceu practicamente igual, ascendendo a 439,82 euros mensuais.

O sinalado descenso no número de persoas beneficiarias da Risga en Galicia, estendese ás catro provincias galegas, **cadro 4.3.17.**, rexistrándose o descenso máis acusado en termos relativos rexistrouse en Ourense, cunha caída do 7,8% (92 persoas menos), sendo a provincia de Pontevedra a que presenta unha maior caída en termos absolutos con 200 persoas beneficiarias menos que en 2018.

Xunto co descenso no número de beneficiarios, no ano 2019 tamén se reduce o número de solicitudes a resolver, 111 menos que no ano anterior. Das 6.916 solicitudes para percibir a Risga no último ano, 6.103 solicitudes foron presentadas no ano 2019 (295 máis que en 2018) e as restantes 813 eran solicitudes pendentes do ano anterior (406 solicitudes a resolver menos que no ano anterior). O **cadro 4.3.18.** mostra como das devanditas 6.916 solicitudes presentadas, resolvéronse 5.395 solicitudes, das que 3.412 foron estimadas, o 63,2% do total (62% no ano 2018).

As axudas de inclusión social, tamén reguladas na citada Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia, son prestacións económicas non periódicas que teñen como finalidade posibilitar ou reforzar os procesos de inclusión social das persoas ou familias afectadas, así como atender as situacións de grave emerxencia de persoas ou familias vulnerables que poidan desencadear un proceso de exclusión social. As axudas de inclusión social están destinadas a sufragar gastos extraordinarios e urxentes e, se é o caso, a financiar actuacións de acompañamento ou reforzo de carácter excepcional vinculadas ás medidas de apoio dos diferentes tramos da renda de inclusión social de Galicia.

Risga e Axudas de Inclusión Social 2018-19: beneficiarios e pagos

Risga (1)

	beneficiarios						importes medios	
	2018			2019				
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	2018	2019
Total	3.835	6.328	10.163	3.588	6.195	9.783	439,16	439,82
A Coruña	1.137	1.880	3.017	1.061	1.871	2.932	446,62	443,08
Lugo	462	835	1.297	456	838	1.294	442,87	437,00
Ourense	448	726	1.174	406	676	1.082	443,97	447,37
Pontevedra	1.788	2.887	4.675	1.665	2.810	4.475	432,11	436,68

AIS (2)

	axudas concedidas						importes medios	
	2018			2019				
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	2018	2019
Total	1.066	1.847	2.913	994	1.810	2.804	1.057,94	1.105,60
A Coruña	205	338	543	186	334	520	1.056,73	1.044,17
Lugo	134	309	443	128	279	407	1.156,79	1.198,09
Ourense	275	445	720	320	553	873	1.167,20	1.227,56
Pontevedra	452	755	1.207	360	644	1.004	957,03	993,88

(1) beneficiarios a 31 de decembro de cada ano e importe dos pagos totais líquidos no mes de decembro de cada ano

(2) axudas anuais concedidas e media anual das coantías das axudas

Fonte: Consellería de Política Social

4.3.17.

Risga e Axudas de Inclusión Social 2018-19: solicitudes

	2019								
	Total			Risga			AIS		
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
Solicitudes a resolver	4.930	7.996	12.926	2.772	4.144	6.916	2.158	3.852	6.010
presentadas no ano	4.163	6.669	10.832	2.455	3.648	6.103	1.708	3.021	4.729
pendentes do ano anterior	767	1.327	2.094	317	496	813	450	831	1.281
Solicitudes resoltas	3.776	6.126	9.902	2.186	3.209	5.395	1.590	2.917	4.507
estimadas	2.396	3.820	6.216	1.402	2.010	3.412	994	1.810	2.804
desestimadas e/ou arquivadas	1.380	2.306	3.686	784	1.199	1.983	596	1.107	1.703
Solicitudes present. / resoltas *(%)*	76,6	76,6	76,6	78,9	77,4	78,0	73,7	75,7	75,0

	2018								
	Total			Risga			AIS		
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
Solicitudes a resolver	5.079	8.021	13.100	2.888	4.139	7.027	2.191	3.882	6.073
presentadas no ano	4.044	6.389	10.433	2.396	3.412	5.808	1.648	2.977	4.625
pendentes do ano anterior	1.035	1.632	2.667	492	727	1.219	543	905	1.448
Solicitudes resoltas	4.312	6.694	11.006	2.571	3.643	6.214	1.741	3.051	4.792
estimadas	2.733	4.033	6.766	1.667	2.186	3.853	1.066	1.847	2.913
desestimadas e/ou arquivadas	1.579	2.661	4.240	904	1.457	2.361	675	1.204	1.879
Solicitudes present. / resoltas *(%)*	84,9	83,5	84,0	89,0	88,0	88,4	79,5	78,6	78,9

Fonte: Consellería de Política Social

4.3.18.

Fronte ao aumento experimentado no ano anterior, as persoas beneficiarias das axudas de inclusión social no ano 2019 descenderon un 3,7%, acadando as 2.913 axudas, 109 menos que no ano anterior. O importe destas axudas (pago único) aumenta un 4,5% respecto á mesma data do ano anterior, acadando ata os 1.105,6 euros (47,66 euros máis que no ano precedente). ❑

4.4. Medio ambiente e desenvolvemento sostible

Os diferentes acordos internacionais que obrigan aos países e rexións a dotarse dun marco político e normativo propio e dos recursos orzamentarios suficientes para facelo efectivo, así como as evidencias científicas, fan que o cambio climático se sitúe no centro das políticas públicas non só medioambientais senón tamén de ámbitos que se ven afectados indirectamente como é a pobreza, a saúde, a mobilidade territorial...

Neste contexto, a análise do medio ambiente neste capítulo céntrase nos aspectos relacionados co cambio climático, a natureza e biodiversidade e os residuos.

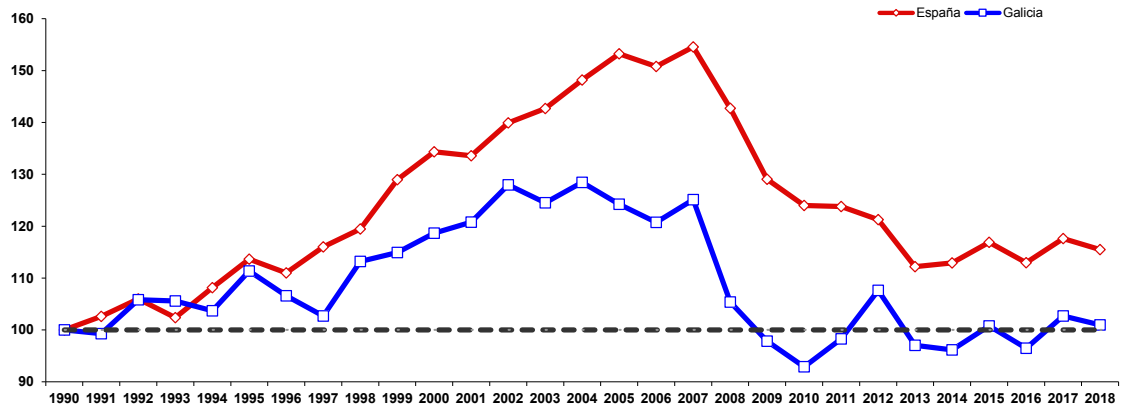
Cambio climático

Os 17 Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) incluídos na Axenda 2030 da ONU establecen propósitos no ámbito do desenvolvemento económico, da inclusión social e da sostenibilidade ambiental que está presente en todos os obxectivos a acadar ou de xeito prioritario ou acompañando a outro obxectivo. O último informe realizado pola Red de Soluciones para el Desarrollo Sostenible, presentado en novembro de 2019, sinala que ningún dos 28 países da UE están en camiño de cumprir os ODS para 2030. Dinamarca, Suecia e Finlandia son os países más cercanos ao cumprimento, mentres que Bulgaria, Romanía e Chipre ocupan os últimos postos dos Estados avaliados. España ocupa o posto 14 dos 28 da UE.

A causa principal do quecemento global está nos denominados gases de efecto invernadoiro (GEI). A nivel europeo, a Estratexia Europa 2020 sinala como obxectivos de sostenibilidade os de acadar, no ano 2020, unha redución das emisións de gases efecto invernadoiro do 20% en comparación cos niveis de 1990, incrementar a porcentaxe de enerxías renovables sobre o consumo final de enerxía e aumentar nun 20% a eficiencia enerxética.

De acordo cos datos facilitados polo Ministerio para a Transición Ecolóxica e o Reto Demográfico, durante o 2018 emitíronse en Galicia 29,81 millóns de toneladas de CO_2 equivalente dos gases considerados de efecto invernadoiro, o cal representa respecto do ano anterior unha redución de más de 511.000 toneladas de CO_2eq en termos absolutos, ou o que é o mesmo, unha diminución do 1,7% en termos relativos.

Índice de emisións de CO2 equivalentes en Galicia e España 1990-2018 (1)

(1) 1990 = 100
Fonte: Ministerio Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico, *Inventario Nacional de Emisiones de Contaminantes a la Atmósfera*

4.4.1.

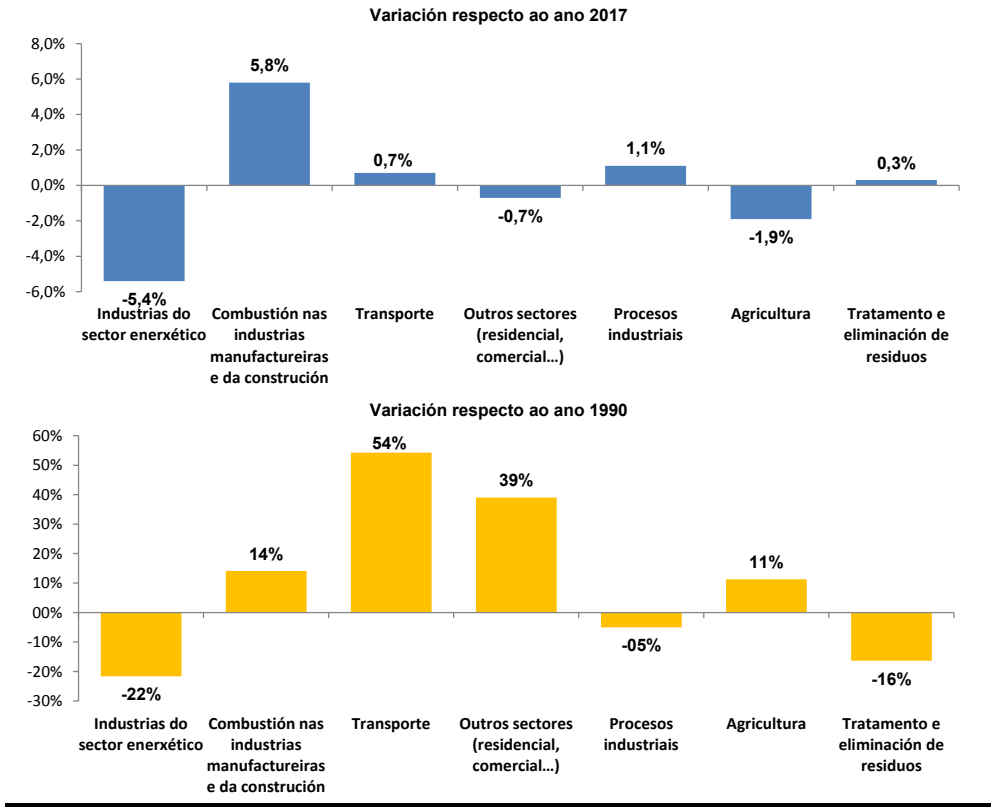
En relación ao anteriormente citado obxectivo fixado para 2020, **cadro 4.4.1.**, as emisións de gases de efecto invernadoiro en Galicia en 2018 situáronse un 1% por riba do ano 1990, Galicia mantense entre as tres comunidades autónomas que máis diminuíu ás súas emisións respecto do ano 1990 e está case que 15 puntos porcentuais por debaixo do nivel do conxunto de España.

O **cadro 4.4.2.** reflicte o desigual comportamento entre os distintos sectores. Dunha banda, no último ano a Combustión nas industrias manufactureiras e da construción, os Procesos industriais, o Transporte e o Tratamento e eliminación de residuos presentan incrementos das súas emisións en relación ao ano anterior (5,8% e 1,1%, 0,7% e 0,3% respectivamente), reducíndose un 5,4% no caso das Industrias do sector enerxético, nun 1,9% na Agricultura en un 0,7% no caso do denominado outros sectores (residencial, comercial…). Doutra banda, se se considera o período 1990-2018, sectores como o transporte e a categoría de "outros sectores" rexistraron unha forte medra das súas emisións (54,3% e 39%, respectivamente), así como tamén a Combustión nas industrias manufactureiras e da construción cun aumento do 14,1% e o sector agrícola, cunha medra do 11,3%. Pola contra, reducíronse as emisións un 21,6% nas industrias do sector enerxético, así como un 16,3% no caso do sector do tratamento e eliminación de residuos e un 5% no que se refire ás actividades asociadas a procesos industriais.

Os datos proporcionados polo informe de emisións GEI en Galicia para o período 1990-2018 da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda destaca que dos 29,81 Mt CO_2eq emitidos en Galicia durante o ano 2018, 15,49 Mt CO_2eq (52,0%) proveñen das instalacións sometidas ao comercio de dereitos de emisión de gases de efecto invernadoiro en Galicia (o denominado sector directiva), correspondendo as restantes 14,32 Mt CO2eq (48,0%) aos definidos como sectores difusos). O comportamento do sector directiva e do sector difuso foi desigual no último ano, mentres que as emisións asociadas ao réxime de comercio de dereitos de emisión decreceron nun 3,8% respecto do 2017, as emisións dos sectores difusos, experimentaron un incremento do 0,69%.

Os datos das inscricións das emisións e entrega de dereitos de emisións das instalacións suxeitas á aplicación da Lei 1/2005 (**cadro 4.4.4.**) mostran que no período de notificación de 2019, o volume total de emisións declaradas polas 47 instalacións afectadas pola devandita

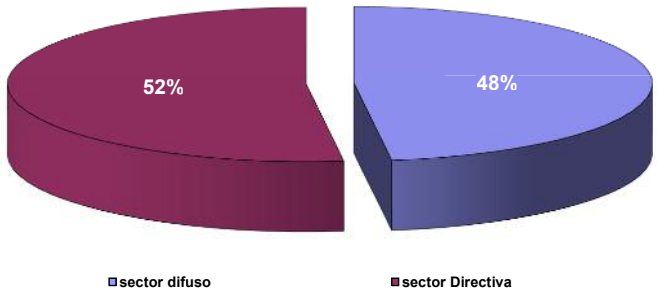
Variacións das emisións GEI en 2018: distribución segundo sectores

Fonte: Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda

4.4.2.

Emisións á atmósfera 2018: distribución segundo sector

(1) o sector difuso é o non regulado pola Directiva 2003/87/CE pola que se establece un réxime para o comercio de dereitos de emisión de gases de efecto invernadoiro

Fonte: Consellería de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio, *Informe emisións GEI en Galicia*

4.4.3.

Emisións de CO_2 2019

	Instalacións	Emisións			
		asignadas	declaradas		
			2019		19/18
		(t CO_2 eq)	(t CO_2 eq)	(%)	(t CO_2 eq)
Produción enerxía eléctrica	4	-	3.847.344	46,4	-6.659.471
Coxeración-combustión	26	371.576	1.134.937	13,7	-75.783
Refino e produción de H2	2	940.892	1.194.805	14,4	-92.073
Produción de aceiro e ferroaleacións	5	512.629	416.515	5,0	-171.576
Produción de aluminio	3	1.117.062	1.142.624	13,8	-168.237
Produción de cemento, cal ou magnesita	2	372.280	301.257	3,6	-11.779
Fabricación cerámica	1	5.797	5.977	0,1	-855
Produción papel	2	54.060	109.407	1,3	-11.190
Fabricación produtos químicos orgánicos	2	69.304	138.043	1,7	-5.173
Total	47	3.443.600	8.290.909	100	-7.196.137

Fonte: Consellería de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

4.4.4.

Emisións contaminantes nas CC.AA. 2018: actividades e complexos contaminantes (1)

	actividades industriais	complexos industriais
Andalucía	54	529
Aragón	51	889
Asturias	28	71
Baleares	12	23
Canarias	17	43
Cantabria	30	55
Castela e León	46	770
Castela-A Mancha	40	391
Cataluña	67	1.388
C. Valenciana	42	308
Estremadura	25	85
Galicia	45	213
Madrid	39	185
Murcia	34	199
Navarra	38	198
País Vasco	42	219
A Rioxa	16	62
Cidade Autónoma de Ceuta	1	1
Cidade Autónoma de Melilla	2	2
Total	629	5.631

(1) complexos que teñen datos de información pública
Fonte: Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico
Registro Estatal de Emisiones y Fuentes Contaminantes (PRTR España)

4.4.5.

lei (as mesmas que no ano anterior) descendeu ata as 8,3 millóns de toneladas de CO_2 , o que supón unha importante caída de 7,2 millóns de t CO_2 eq, en relación ao ano anterior. A pesar da redución de máis de 6,6 millóns de toneladas, o sector da produción de enerxía eléctrica emite o 46,4% das emisións totais declaradas no ano 2019 en Galicia, por diante do sector do refino e produción de hidróxeno e da produción de aluminio, co 14,4% e o 13,8% das emisións, respectivamente.

Os datos do Rexistro estatal de emisións e fontes contaminantes sinalan que no ano 2018, último dispoñible, as actividades industriais contaminantes existentes en Galicia era 45, e 213 os complexos industriais clasifica-

Gastos das empresas en protección ambiental en Galicia e España 2008-17 (1)

	España					Galicia				
	2008	2014	2015	2016	2017	2008	2014	2015	2016	2017
					(en millóns de euros)					
Total CNAE B, C e D	3.129,4	2.400,2	2.373,6	2.490,2	2.519,4	339,2	172,4	147,0	149,1	178,5
Investimento total	1.533,8	554,3	547,1	638,4	599,6	245,6	53,8	38,4	42,2	68,0
Equipos e instalacións independentes	686,7	195,0	292,0	389,6	293,0	75,9	8,3	8,7	9,2	11,6
Protección do aire e o clima	344,7	38,3	149,3	252,4	148,3	6,9	1,1	2,1	5,4	6,3
Xestión de augas residuais	156,3	43,7	33,3	40,1	56,6	23,5	1,4	1,0	2,2	2,2
Xestión de residuos	66,1	20,5	12,5	11,3	13,1	5,1	3,7	1,6	0,2	0,2
Protección e descontaminación de solos, augas subterráneas e superficiais	22,3	21,5	15,1	18,2	13,3	1,9	0,6	0,8	0,5	1,5
Reducción de ruídos e vibracións	15,3	1,5	2,4	2,9	5,7	0,3	0,0	0,2	0,1	0,2
Protección da biodiversidade e a paisaxe	75,4	60,8	62,3	48,8	38,5	36,9	0,7	2,3	0,3	0,8
Outras actividades de protección ambiental	6,7	8,7	17,1	16,0	17,5	1,4	0,7	0,7	0,5	0,4
Equipos e instalacións integrados	847,1	359,2	255,1	248,8	306,7	169,8	45,6	29,7	33,0	56,4
Protección do aire e o clima	479,3	256,7	170,7	176,2	223,0	127,3	37,4	14,4	20,7	44,9
Xestión de augas residuais	80,3	37,7	36,5	23,4	37,1	4,8	2,3	3,9	1,3	4,3
Xestión de residuos	77,8	43,4	26,0	25,4	21,1	3,8	3,7	5,4	8,8	5,4
Protección e descontaminación de solos, augas subterráneas e superficiais	18,9	10,6	13,6	9,6	13,0	2,7	1,7	4,8	1,0	1,0
Reducción de ruídos e vibracións	19,3	4,2	4,4	4,9	6,2	3,6	0,1	0,5	0,8	0,5
Outras actividades de protección ambiental	171,6	6,7	4,0	9,4	6,3	27,5	0,5	0,7	0,5	0,2
Gastos correntes	1.595,6	1.845,9	1.826,5	1.851,7	1.919,8	93,5	118,6	108,6	106,8	110,4
C. Industria manufactureira	2.421,0	2.109,2	2.037,5	2.073,8	2.164,4	132,6	151,4	121,3	119,1	119,8
Investimento total	917,9	394,6	347,3	356,7	394,8	48,0	47,8	25,4	21,7	20,3
Equipos e instalacións independentes	406,8	107,7	114,6	141,0	145,0	14,4	4,4	4,1	8,2	4,6
Protección do aire e o clima	179,3	26,6	51,3	64,1	55,4	4,3	1,1	1,5	5,1	1,5
Xestión de augas residuais	125,3	37,8	31,0	38,2	56,0	7,0	1,3	1,0	2,2	2,2
Xestión de residuos	60,0	15,6	8,6	10,5	12,8	1,9	0,9	0,2	0,1	0,2
Protección e descontaminación de solos, augas subterráneas e superficiais	16,7	18,7	13,0	15,0	9,2	0,5	0,4	0,7	0,1	0,1
Reducción de ruídos e vibracións	13,6	0,7	1,5	2,8	2,2	0,2	0,0	0,1	0,1	0,2
Protección da biodiversidade e a paisaxe	7,4	0,9	0,7	2,3	2,2	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0
Outras actividades de protección ambiental	4,5	7,4	8,5	7,9	7,2	0,5	0,5	0,6	0,5	0,4
Equipos e instalacións integrados	511,1	287,0	232,7	215,7	249,8	33,5	43,4	21,3	13,5	15,7
Protección do aire e o clima	249,2	190,8	154,6	153,1	177,1	20,6	36,3	11,0	5,6	8,1
Xestión de augas residuais	72,1	35,3	36,0	22,8	33,8	4,7	1,5	3,8	1,1	2,3
Xestión de residuos	75,5	41,8	24,5	21,2	19,7	3,5	3,3	4,0	5,1	4,0
Protección e descontaminación de solos, augas subterráneas e superficiais	10,6	9,0	9,5	6,6	8,3	0,5	1,6	1,3	0,7	0,6
Reducción de ruídos e vibracións	14,2	3,5	4,1	4,3	6,0	0,1	0,1	0,5	0,8	0,5
Outras actividades de protección ambiental	89,5	6,7	3,9	7,8	4,8	4,1	0,5	0,7	0,3	0,2
Gastos correntes	1.503,1	1.714,5	1.690,2	1.717,1	1.769,6	84,6	103,6	95,9	97,3	99,5

(1) datos referidos ás empresas das seccións B, C e D da CNAE-2009
Fonte: IGE, Territorio e medio

4.4.6.

dos tamén como contaminantes. Galicia é a quinta Comunidade por número de actividades industriais contaminantes manténdose como a oitava en canto ao número de complexos industriais así clasificados con información pública (**cadro 4.4.5.**).

• Gasto das empresas en protección medioambiental

Un dos indicadores que permite avaliar os resultados das políticas medioambientais, tanto no contexto nacional como internacional, é o gasto que realizan as empresas para reducir as emisións contaminantes.

O gasto da industria galega en protección ambiental aumenta de xeito contundente no ano 2017 (último dispoñible) un 19,7% en relación ao ano anterior (29,4 millóns de euros máis que en 2016), para situarse nos 178,5 millóns de euros. Este incremento ven motivado especialmente pola medra rexistrada no investimento total, tanto de equipos e instalacións independentes como integrados, especialmente nestes últimos, así como no gasto corrente. Tal como reflicte o **cadro 4.4.6.**, o investimento medra un 61% respecto ao ano anterior (25,8 millóns de euros máis) e os gasto correntes aumentan un 3,4% (3,6 millóns de euros). Tras esta evolución, o investimento total ascende a 68 millóns de euros e os gastos correntes a 110,4 millóns. Atendendo ao seu peso no conxunto do Estado, no último ano aumenta o peso relativo de Galicia no gasto total estatal, ao representar o gasto total das empresas galegas o 7,1% do total estatal fronte ao 6% do ano anterior, lonxe do 10,8% acadado en 2008.

O 82,9% do total investido pola industria en protección ambiental destínase a equipos e instalacións integradas no propio proceso produtivo, fronte ao 17,1% restante dedicado a equipos e instalacións independentes; estas porcentaxes a nivel estatal son moito máis equilibradas co 51,1% e 48,9% respectivamente.

Un ano máis, dende un punto de vista cuantitativo, o investimento en equipos integrados de protección do aire e o clima volve a acadar no ano 2017 o valor máis elevado, con 44,9 millóns de euros, cando no ano anterior este investimento ascendera a 20,7 millóns. Séguelle en importancia o investimento en equipos e instalacións independentes de protección do aire e o clima con 6,3 millóns de euros (5,4 millóns no ano anterior).

Dende o ano 2008 os investimentos en protección ambiental da industria tanto galega como estatal mostra un marcado descenso, tanto no que respecta a equipos independentes como integrados. No período 2008-17 o investimento das empresas en protección ambiental descendeu un 72,3% mentres que no conxunto do Estado esta redución foi do 60,9%. Fronte ao dito descenso, os gastos correntes en protección ambiental na industria aumentan en relación ao ano 2008 un 18,1% en Galicia e un 20,3% no conxunto do Estado.

O 67% do gasto das empresas galegas en protección ambiental corresponde ás industrias manufactureiras (80% ano anterior), dedicando un total de 119,8, millóns de euros, o que supón un gasto semellante ao dedicado no ano anterior. Estas empresas manufactureiras dedican ao investimento en protección ambiental 20,3 millóns de euros, o que representa o 29,8% do total investido no tecido produtivo, en tanto que os gastos correntes ascenden a 99,5 millóns de euros, o 90,1% do gasto total galego.

Natureza e biodiversidade

A Lei 9/2001, de Conservación da Natureza define os espazos naturais protexidos como aqueles espazos ou ecosistemas máis representativos e significativos do territorio galego que dispoñen dun réxime especial de protección. Estes espazos, segundo os datos do último anuario Europarc-España 2018 (na data de elaboración do presente capítulo non existe actualización para o ano 2019) representan en Galicia unha superficie total de 398.609 ha, o 3,4% do total estatal. Se se considera tan só a superficie terrestre protexida no ano 2018 (352.059 hectáreas) o seu peso relativo no total estatal ascende ata o 5,4%, manténdose como a sétima Comunidade con menor superficie terrestre protexida en relación á súa superficie territorial total (12%).

Na Rede Galega de Espazos Naturais Protexidos están representados os principais ecosistemas, paisaxes ou hábitats galegos, e está constituída por aqueles espazos naturais da Comunidade Autonómica que dispoñen dun réxime especial de protección en virtude das diferentes normativas autonómicas, estatais ou comunitarias así como convenios internacionais.

A dita Rede esta constituída por aqueles espazos protexidos declarados nalgunha das categorías seguintes:

- Seis parques naturais declarados (49.087 hectáreas);
- O parque nacional marítimo terrestre das Illas Atlánticas, con 8.332,8 ha (7.138 ha mariñas);
- Oito zonas declaradas como monumentos naturais por ter un valor natural, paisaxístico, xeolóxico ou histórico singular que suman en total 1.394 ha;
- Cinco humedais protexidos, cunha superficie de 7.709 ha;
- Dúas paisaxes protexidas, con 903 ha;
- 71 zonas de especial protección dos valores naturais, que abarcan unha superficie de 389.593 hectáreas.

En base á Directiva 92/43 CEE, de 21 de maio, relativa á Conservación dos hábitats naturais e da fauna e flora silvestres, no ano 2014 aprobouse o decreto 37/2014, do 27 de marzo, polo que se declaran zonas especiais de conservación (ZEC) os lugares de importancia comunitaria de Galicia e se aproba o Plan director da Rede Natura 2000 de Galicia. Na actualidade Galicia conta como espazos protexidos da Rede Natura 2000, con 59 ZEC e 16 zonas de especial protección das aves (ZEPA).

Fóra da Rede Galega de Espazos Protexidos, cómpre

Incendios forestais en Galicia e España 2018-19 (1): sinistros e superficie afectada

2018

	sinistros		superficie afectada (2)		
	conatos < 1 Ha	incendios >= 1 Ha	arborada	non arborada	superficie total
				(en has.)	
Galicia	1.189	247	739,6	1.878,5	2.618,1
A Coruña	325	53	165,6	201,4	367,0
Lugo	156	42	61,0	379,6	440,5
Ourense	410	108	281,2	1.051,1	1.332,3
Pontevedra	298	44	231,9	246,4	478,3
España	5.154	1.989	4.739,0	16.745,4	25.162,4
Galicia / España *(%)*	23,1	12,4	15,6	11,2	10,4

2019

	sinistros		superficie afectada (2)		
	conatos < 1 Ha	incendios >= 1 Ha	arborada	non arborada	superficie total
				(en has.)	
Galicia	1.294	382	3.053,1	3.792,5	6.845,7
A Coruña	337	94	1.770,9	704,9	2.475,8
Lugo	206	51	480,0	813,9	1.293,9
Ourense	489	169	627,5	2.005,3	2.632,9
Pontevedra	262	68	174,7	268,4	443,1
España	7.290	3.593	26.252,3	47.544,3	73.796,6
Galicia / España *(%)*	17,8	10,6	11,6	8,0	9,3

(1) datos son provisionais
(2) non se inclúen pastos nin pradeiras
Fonte: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación

4.4.7.

mencionar dous tipos de espazos naturais protexidos: os espazos naturais de interese local (Xunqueira de Alba, Loio-Ruxidoira, Puzo de Lago, Voutureira, Illas de San Pedro, Río Garfos e o Ecosistema dunar praia América-Panxón e as Ribeiras do Mero-Barcés en proceso de información pública) e un espazo privado de interese natural, Sobreiras do Faro.

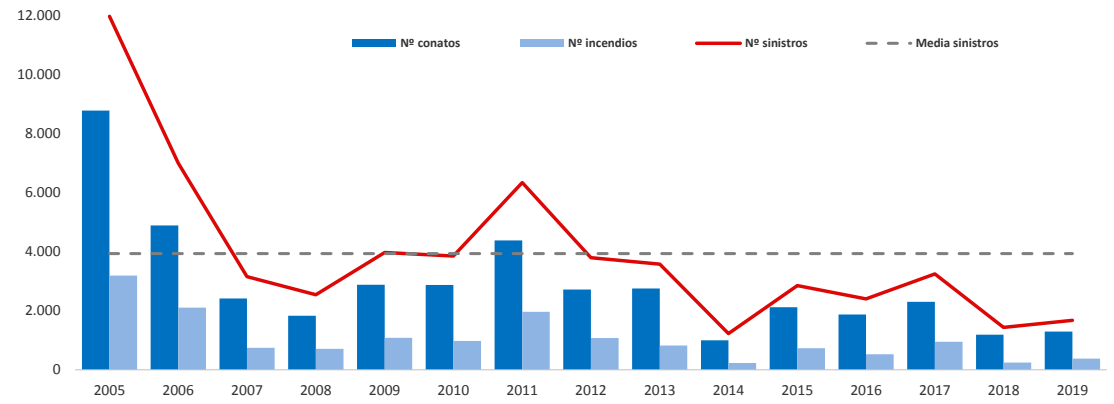
Ademais dos espazos protexidos pola Rede Galega, hai determinadas área que están protexidas por instrumentos internacionais, que son todos aqueles espazos naturais formalmente designados de conformidade co disposto nos convenios e acordos internacionais correspondentes. Dentro desta terceira categoría Galicia conta con tres figuras:

- Cinco Humidais de Importancia Internacional (Convenio Ramsar): o Complexo intermareal Umia-O Grove, A Lanzada, Punta Carreirón e Lagoa Bodeira; as Rías de Ortigueira e Ladrido; o Complexo das praias, lagoa e duna de Corrubedo; a Lagoa e areal de Valdoviño; e a Ría do Eo.
- Seis áreas declaradas como reservas da biosfera, elemento fundamental do Programa MaB da UNESCO: Os Ancares lucenses e Montes Navia, Cervantes e Becerreá; Río Eo, Oscos e Terras de Bourón; Terras do Miño; a Área de Allariz; a Baixa Limia- Serra do Xurés; e por último, As Mariñas Coruñesas e Terras de Mandeo.
- A rede OSPAR, relativa a áreas de protección do medio ambiente mariño do Atlántico nordeste. España aporta dúas zonas das 81 que forman parte da rede: parque nacional das Illas Atlánticas de Galicia, con 8.480 hectáreas, e a área mariña protexida de El Cachuco, en Asturias, con 234.966 hectáreas.

Bosques e incendios forestais

Os datos publicados no Anuario de Estatística Forestal 2016, último integramente dispoñible, reflicten que a su-

Evolución do número de conatos e incendios 2005-19

Fonte: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación

4.4.8.

perficie forestal arborada en Galicia supera as 1.450.000 hectáreas, o que representa o 71,3% da superficie forestal galega e o 49,2% da superficie total, ambas as dúas porcentaxes superiores ás rexistradas en España, onde a superficie forestal arborada representa o 66,1% da súa superficie forestal e un 36,3% da súa superficie total.

No que á propiedade se refire, cómpre mencionar que o 99% da superficie forestal arborada en Galicia é de propiedade privada (22% monte veciñal de man común e 77% privada e/ou propietario descoñecido) fronte ao 71,6% no conxunto do Estado (2,3% e 69,3%, respectivamente). Por contra, tan só o 1% é público en Galicia fronte ao 28,4% en España.

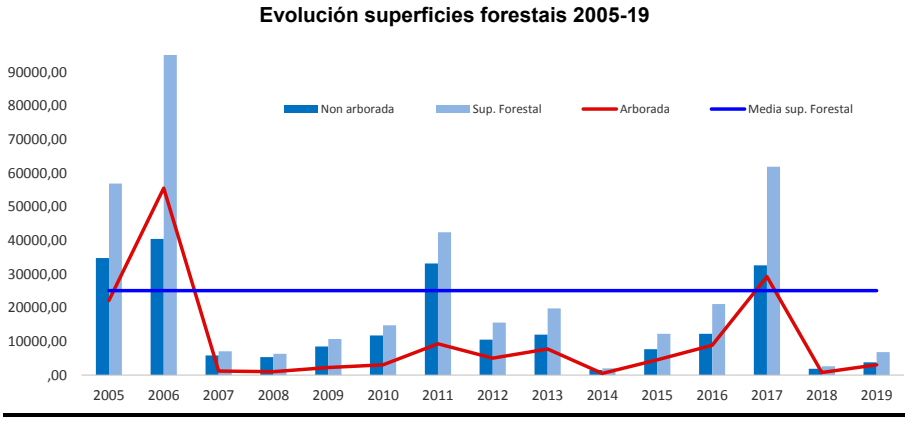
No que á xestión forestal eficiente se refire, o devandito anuario estatístico recolle que a superficie forestal ordenada ou suxeita a instrumentos de ordenación ascende en Galicia en 2016 a 212.594 hectáreas, o que representa o 10,4% da superficie forestal galega. Esta porcentaxe é inferior á media estatal, que ascende a 17,3% nese ano, situándose Navarra como a comunidade autónoma con maior protección, con case o 60% da súa superficie forestal ordenada, seguida de Cataluña, con aproximadamente o 40%.
No que á distribución da titularidade do monte suxeito a instrumentos de ordenación se refire, Galicia caracterízase polo predominio da superficie privada ordenada, que concentra o 90,8% da superficie ordenada (193.064 hectáreas) fronte ao 35,3% no conxunto do Estado. Asemade, cómpre resaltar que en Galicia o 64,6% da superficie forestal pública está ordenada (41,6% no conxunto e España) e no caso da propiedade privada esta porcentaxe sitúase no 9,7% (8,4% en España).

• Incendios forestais

O Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación estima que ao longo do ano 2019 arderon en Galicia 6.845,7 hectáreas, case tres veces máis que no ano anterior, o 9,3% do total estatal. Segundo se reflicte no **cadro 4.4.7.**, o 44,6% do total de superficie queimada na Comunidade Autónoma estaba arborada situándose esta porcentaxe no 39,4% no conxunto do Estado (28,3% e 18,8% no ano anterior, respectivamente).

Ao longo do último ano declaráronse 1.676 sinistros (1.436 no ano anterior), dos que 1.294 teñen menos dunha hectárea e 382 afectan a unha superficie superior á hectárea. En relación ao conxunto do Estado, Galicia sufriu o 15,4% dos incendios rexistrados (20,1% no ano anterior), representando a superficie total queimada o 9,3% da superficie forestal total afectada polo lume a nivel estatal.

Agás na provincia de Pontevedra, as restantes tres pro-

Fonte: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación

4.4.9.

vincias galegas incrementan no ano 2019 tanto o número de sinistros como a superficie queimada, destacando o acusado incremento do número de sinistros en Ourense con 140 máis que no ano anterior, destacando igualmente o aumento en máis de 2.100 hectáreas queimadas na provincia de A Coruña. Como se indica no **cadro 4.4.7.**, no ano 2019 Ourense e A Coruña son as provincias con maior superficie queimada, con 2.632,9 e 2.475,8 hectáreas respectivamente, o que representa o 75% do total en Galicia. No último ano Pontevedra, con 443,1 hectáreas queimadas é a provincia cunha menor superficie afectada por incendios e a única que presenta unha redución da superficie e do número de incendios en relación ao ano anterior.

Os **gráficos 4.4.8.** e **4.4.9.** mostran a evolución dos sinistros e da superficie queimada no período 2005-2019. Así, obsérvase como os datos de incendios rexistrados e da superficie queimada, a pesar do leve repunte no último ano, sitúase no último ano moi por baixo da media dos últimos 15 anos.

Residuos sólidos urbanos

Segundo os datos da Enquisa sobre recollida e tratamento de residuos do INE, Galicia presenta, ao igual que no conxunto do Estado, un aumento da cantidade de residuos sólidos urbanos (RSU) recollidos. Como se desprende do **cadro 4.4.10.**, en 2017 (último dato dispoñible) recolléronse en Galicia un total de 1,1 millón toneladas, o 5% do total estatal, o que supón un aumento do 0,8% respecto ao ano anterior (medra un 2,9% en España).

Atendendo á desagregación segundo tipo de residuos, o maior incremento prodúcese no caso dos residuos recollidos selectivamente, cun 2,1% máis fronte ao incremento do 0,5% nos residuos mezclados. O conxunto do Estado presenta un comportamento similar, se ben o aumento dos residuos recollidos selectivamente foi dun 10,9% e o incremento dos residuos urbanos, do 1,2%.

No **cadro 4.4.11.** móstrase a evolución por tipo de residuo. No ano 2017 en Galicia increméntase o volume de residuos domésticos, o vidro e os envases mixtos, fronte ao descenso na recollida de papel e cartón. Nese último ano, recolléronse 950.698 toneladas de residuos domésticos, o que supón unha medra do 0,5% respecto ao ano anterior, ascendendo a 43.307 toneladas no caso do vidro (5% máis que en 2016) e a 33.262 toneladas de papel e cartón (3,3% menos que en 2016).

Segundo datos da Sociedade Galega de Medio Ambiente correspondentes á xestión que esta realiza, no ano 2019 o volume de RSU tratados ascende a 760.123 toneladas, valorizáronse enerxeticamente 263.418 toneladas. O volume de residuos de bolsa amarela ascendeu a 26.884 toneladas.

Residuos urbanos recollidos nas CC.AA. 2016-17: distribución segundo tipo

	2016		2017		17/16	
	mezclados	recollidos selectivamente	mezclados	recollidos selectivamente	mezclados	recollidos selectivamente
	(en tm.)				(%)	
Andalucía	3.907.576	488.015	3.874.869	510.528	-0,8	4,6
Aragón	458.616	70.424	473.414	106.325	3,2	51,0
Asturias	397.924	140.021	392.813	138.698	-1,3	-0,9
Baleares	698.764	147.364	686.152	182.323	-1,8	23,7
Canarias	1.096.600	148.502	1.145.477	149.992	4,5	1,0
Cantabria	264.089	48.838	261.644	49.233	-0,9	0,8
Castela e León	918.165	146.783	927.203	148.242	1,0	1,0
Castela - A Mancha	881.455	89.445	832.566	105.504	-5,5	18,0
Cataluña	2.440.229	1.099.049	2.456.616	1.282.752	0,7	16,7
Comunidade Valenciana	1.937.324	272.449	2.084.831	349.918	7,6	28,4
Estremadura	416.117	69.949	438.588	61.882	5,4	-11,5
Galicia	945.835	164.769	950.698	168.301	0,5	2,1
Madrid	2.077.644	394.312	2.203.991	419.524	6,1	6,4
Murcia	624.223	69.291	653.935	71.074	4,8	2,6
Navarra	165.385	124.270	172.757	111.113	4,5	-10,6
País Vasco	670.781	316.442	571.011	358.427	-14,9	13,3
A Rioxa	107.762	30.323	108.535	22.188	0,7	-26,8
Total	18.052.075	3.826.298	18.271.990	4.243.191	1,2	10,9

Fonte: INE, *Estadística sobre recogida y tratamiento de residuos*

4.4.10.

Residuos urbanos recollidos nas CC.AA. 2016-17: distribución segundo tipo de residuo producido

	2016				2017			
	domésticos	papel e cartón	vidrio	envases mixtos	domésticos	papel e cartón	vidrio	envases mixtos
				(en tm)				
Andalucía	3.907.576	101.816	99.622	81.932	3.874.869	102.877	91.570	85.646
Aragón	458.616	25.012	17.778	15.838	473.414	26.725	18.197	16.236
Asturias	397.924	62.374	37.945	10.867	392.813	53.924	32.131	11.443
Baleares	698.764	43.425	36.051	20.774	686.152	45.630	38.640	31.911
Canarias	1.096.600	33.094	35.939	18.950	1.145.477	31.954	38.888	20.067
Cantabria	264.089	5.050	11.212	5.495	261.644	4.053	10.980	5.748
Castela e León	918.165	44.676	44.175	22.562	927.203	45.179	48.353	23.634
Castela - A Mancha	881.455	26.665	20.555	18.780	832.566	31.374	21.371	19.696
Cataluña	2.440.229	273.028	170.831	130.925	2.456.616	296.067	182.760	141.409
C. Valenciana	1.937.324	62.387	82.254	43.424	2.084.831	60.081	82.770	44.216
Estremadura	416.117	34.629	9.559	11.320	438.588	31.576	7.943	11.776
Galicia	945.835	34.402	41.253	22.893	950.698	33.262	43.307	23.194
Madrid	2.077.644	88.078	81.820	128.170	2.203.991	99.641	89.184	140.324
Murcia	624.223	17.864	24.485	14.860	653.935	18.764	24.809	16.144
Navarra	165.385	26.684	15.959	20.542	172.757	26.211	16.179	21.217
País Vasco	670.781	128.576	59.178	39.679	571.011	139.386	59.903	43.283
A Rioxa	107.762	7.991	8.784	4.780	108.535	7.971	8.570	4.989
Total	18.052.075	1.021.166	797.928	611.790	18.271.990	1.061.380	815.883	660.932

Fonte: INE, *Estadística sobre recogida y tratamiento de residuos*

4.4.11.

Xeración de residuos en Galicia: 2012-17

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
		(en Tm.)				
Minería e extracción	233.402	257.231	286.828	314.387	217.049	275.684
Sector primario e alimentario	81.238	94.870	106.067	102.191	125.860	158.672
Sector madeira e papel	24.531	27.417	36.307	22.135	35.470	34.850
Coiro e téxtil	2.018	1.904	2.039	2.797	2.829	708
Petróleo, gas natural e carbón	4.860	1.298	5.599	787	242	360
Procesos químicos inorgánicos	4.127	5.190	4.370	4.856	5.498	4.995
Procesos químicos orgánicos	771	1.361	764	1.277	1.449	967
Pinturas, adhesivos e tintas	9.035	9.017	8.106	10.782	11.204	6.278
Industria fotográfica	342	352	212	182	257	46
Procesos térmicos	505.215	394.427	373.788	495.124	439.397	278.767
Tratamento químico superficies	6.293	7.919	9.618	7.782	11.841	8.769
Tratamento físico superficies	118.825	127.408	101.471	102.765	90.654	109.154
Residuos aceitosos	40.273	45.442	46.655	51.365	56.850	40.830
Disolventes	616	734	652	648	678	735
Envases e absorbentes	89.855	113.590	118.311	87.614	104.356	114.916
Outros	141.238	149.281	132.122	134.456	110.119	111.279
Construción e demolición	530.578	520.994	759.818	1.053.440	1.360.667	938.437
Servizos médicos	11.793	10.485	10.514	10.313	12.159	8.108
Tratamento de residuos e auga	344.342	286.815	405.128	465.786	464.827	432.020
Residuos domésticos asimilables	8.291	2.571	3.022	8.130	5.766	5.732
Total	2.157.643	2.058.306	2.411.391	2.876.817	3.057.172	2.531.307

Fonte: *Cª de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda.*

4.4.12.

Instalacións autorizadas para o tratamento de residuos industriais en Galicia 2018

	Instalacións	Capacidade máxima
	(nº)	*(en Tm.)*
Almacenamento (1)	214	184.567
Clasificación	251	1.393.813
Valorización	244	10.775.376
Eliminación (2)	35	334.889
Total	744	12.688.645

(1) Capacidade en toneladas máximas de residuos que se poden almacenar nas instalacións

(2) Non computada a capacidade de eliminación en vertedoiros

Fonte: *Cª de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda.*

4.4.13.

Residuos industriais

O Plan de xestión de residuos e solos contaminados de Galicia 2000-2006 incorpora a Directiva marco de residuos que obriga a establecer plans e programas de xestión de residuos así como a elaborar programas de prevención, cunha finalidade de romper o vínculo entre crecemento económico e xeración de residuos.

A diagnose da situación actual incluída no plan determina que, no ano 2017 (último dato consolidado), xeráronse en Galicia 2,5 millóns de toneladas de residuos (**cadro 4.4.12.**), dos que os residuos de construción e demolición (RCD) son os de maior xeración (37,1% fronte ao 44% do ano anterior) seguidos dos residuos procedentes do tratamento de residuos e auga que xeran en torno ao 17% do total.

As instalacións autorizadas na actualidade, para o tratamento tanto de residuos perigosos coma non perigosos, en función da súa tipoloxía e capacidade móstranse no **cadro 4.4.13.** Existen 214 instalacións de

almacenamento cunha capacidade máxima de 185 mil toneladas, 251 instalacións de clasificación con 1,4 millóns de toneladas/ano de máximo, 244 instalacións de valorización (10,8 millóns de t/a) e 35 instalacións de eliminación (335 mil t/a). ❑

4.5. Ocio e cultura

O orzamento de gastos da Administración Xeral para o ano 2020 destina, dentro da produción de bens públicos de carácter social, á cultura (función 43) un total de 74,7 millóns de euros, un 3,8% máis que no exercicio anterior.

Máis alá dunha análise baseada na evolución dos recursos públicos destinados á cultura, que resultaría incompleta e limitada pola imposibilidade de realizar comparacións cos datos de execución orzamentaria, no presente apartado analizarase a situación da cultura e ocio en Galicia a través do estudo das denominadas magnitudes transversais e dos dominios culturais.

As magnitudes transversais son todas aquelas operacións estatísticas que afectan a diferentes sectores culturais, e os dominios culturais ou magnitudes sectoriais, son aquelas que representan un conxunto común de actividades económicas e sociais que tradicionalmente son consideradas de natureza cultural, tales coma os bens culturais, libros e publicacións periódicas ou artes musicais, entre outras.

Indicadores transversais

Estes indicadores dan información sobre as características básicas dos diferentes sectores ou actividades culturais: emprego, sector empresarial, financiamento e gasto público en cultura, gasto e consumo cultural nos fogares, propiedade intelectual e turismo cultural.

• **Emprego e empresas culturais**

Segundo os datos do Ministerio de Cultura e Deporte o número de persoas ocupadas en actividades cunha dimensión cultural en Galicia ascendeu no último ano a 34.100, o que representa o 4,8% do emprego cultural no conxunto do Estado; o peso sobre o total estatal, do emprego cultural en Galicia acumula nos últimos sete anos unha tendencia descendente pasado do 5,3% no ano 2013 ata o citado 4,8% en 2019.

Por terceiro ano consecutivo o sector reduce o seu nivel de ocupación, **cadro 4.5.1.**, o emprego neste sector descende en Galicia un 2,6% (900 persoas menos), o que contrasta coa medra do 2,9% experimentada no conxunto do Estado.

Emprego cultural nas CC.AA. 2012-19 (1)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
				(miles)				
Andalucía	60,7	61,3	73,6	71,5	80,4	90,6	94,4	96,3
Aragón	11,5	10,9	15,2	17,0	16,2	12,4	13,2	15,2
Asturias	9,6	8,7	9,4	10,3	11,4	11,6	10,9	10,2
Baleares	13,5	16,9	16,4	17,5	17,6	22,4	19,2	24,3
Canarias	17,3	15,2	18,0	24,0	20,9	23,9	25,6	31,6
Castela e León	24,4	21,8	21,9	22,7	25,1	23,0	23,4	23,1
Castela - A Mancha	15,8	17,1	17,2	17,4	20,0	17,8	21,4	20,6
Cataluña	116,4	130,2	136,8	127,6	139,7	154,6	147,5	156,5
Comunidade Valenciana	54,1	52,3	53,7	59,0	55,4	57,0	68,1	63,1
Galicia	26,8	30,3	33,2	32,6	35,9	36,4	35,0	34,1
Madrid	150,1	142,3	140,0	150,8	160,6	165,9	161,9	163,6
Murcia	12,1	13,1	13,0	11,9	12,4	12,2	13,9	15,0
Navarra	8,4	7,9	9,2	9,3	8,7	7,7	8,4	8,9
País Vasco	31,0	26,5	27,0	29,4	34,9	32,1	29,9	29,4
Cantabria, Extremadura, A Rioxa, Ceuta e Melilla	17,5	18,3	17,3	16,3	17,3	19,7	17,6	18,4
Total	569,2	572,6	602,0	617,1	656,3	687,2	690,3	710,2

(1) ocupados de máis de 16 anos que desenvolven ocupacións culturais, considerando éstas como aquelas actividades profesionais cunha dimensión cultural como por exemplo escritores, artistas, arquiveiros, bibliotecarios, actividades de edición, cinematográficas, de vídeo, radio, tv, actividades artísticas e de espectáculos e outras, con independencia da actividade principal do empregador

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte

4.5.1.

Empresas culturais nas CC.AA. 2008 e 2017-18: distribución segundo actividade económica principal (1)

	2008		2017		2018	
	Galicia	España	Galicia	España	Galicia	España
Total empresas	5.801	111.631	6.397	118.407	6.635	122.673
En determinadas actividades da industria e dos servizos	3.805	83.180	4.944	96.361	5.216	100.874
Actividades de bibliotecas, arquivos, museos e outras	76	1.391	214	4.625	199	4.372
Edición de libros, xornais e outras activ. edit.	332	8.487	324	7.701	331	7.651
Cinematografía, vídeo, radio, tv, e outras activ. de edic. musical	417	10.297	330	9.077	348	9.417
Axencias de novas	1	83	2	80	5	93
Actividades de deseño, creación, artísticas e de espectáculos	1.207	25.267	2.069	36.532	2.222	39.313
Fotografía	573	10.489	706	11.876	752	12.440
Actividades de traducción e interpretación	327	7.669	395	8.949	410	9.415
Artes gráficas e reprod. de soportes grabados	786	17.700	712	13.763	748	14.156
Edición de videoxogos	-	-	3	92	4	152
Fabricac. de soportes, aparatos de imaxe e son e instr. musicais	26	347	24	347	25	402
Fabricación de artigos de xoieería e artigos similares	-	-	92	1.801	94	1.784
Educación cultural	60	1.450	73	1.518	78	1.679
En determinadas actividades do comercio e aluguer	1.996	28.451	1.453	22.046	1.419	21.799

(1) A partir de 2016 inclúense a Fabricación de artigos de xoiaría e artigos similares e a Edición de videoxogos (códigos 3212 e 5821 da CNAE 2009).

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte

4.5.2.

Gasto público liquidado en cultura en Galicia e España 2016-17

		2016		2017	
		Galicia	España	Galicia	España
Total	*(en miles de euros)*	72.686	1.054.331	75.208	1.143.810
Gasto / gasto liquidado total	*(%)*	0,70	0,58	0,68	0,61
Gasto / PIB		0,12	0,09	0,12	0,10
Gasto / habitante	*(en euros)*	26,70	22,70	27,80	24,60
Actividades					
Bens e servizos culturais	*(en miles de euros)*	28.223	331.608	28.243	423.947
Artes plásticas e escénicas		100	251.395	-	272.626
Libro e audiovisual		-	51.338	-	75.379
Interdisciplinar e non distribuído		44.363	419.939	46.965	371.857

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Anuario de Estadísticas Culturales*.

4.5.3.

No contexto de análise utilizado neste apartado, o tecido empresarial engloba a todas as empresas cuxa principal actividade económica atópase relacionada co ámbito da cultura, en concreto: actividades vinculadas a bibliotecas, arquivos, museos e outras institucións culturais, actividades cinematográficas, de vídeo, de radio e televisión así como as artísticas e de espectáculos, entre outras. No ano 2018, último dato dispoñible, Galicia contaba cun total de 6.635 empresas culturais rexistradas, 238 máis que no ano anterior, manténdose o seu peso relativo no total estatal no 5,4%.

Atendendo á súa distribución segundo actividade económica principal, o **cadro 4.5.2.** amosa como, o aumento no número de empresas prodúcese nas actividades da industria e dos servizos culturais (272 empresas máis en Galicia, das que 153 son actividades de deseño, creación, artísticas e de espectáculos), en detrimento daquelas empresas centradas nas actividades de comercio e aluguer de bens culturais (34 empresas menos).

No ano 2018, as actividades da industria e dos servizos abranguen o 78,6% das empresas culturais en Galicia (82,2% en España), entre as que salientan as dedicadas ao "deseño, creación, artísticas e de espectáculos", con 2.222 empresas (o 33,5% das empresas culturais galegas), así como as actividades de "artes gráficas e reprodución de soportes gravados" e "fotografía", con 748 e 752 empresas, respectivamente (o 11% das empresas culturais cada actividade).

• Financiamento e gasto público en cultura

Tendo en conta a natureza do financiador e non a do receptor, distinguimos entre gasto público e gasto privado, así, considérase gasto público en cultura o gasto consolidado liquidado destinado á cultura, na súa fase de obrigas recoñecidas.

Segundo os datos recollidos no Anuario de Estadísticas Culturales 2019 do Ministerio de Cultura y Deporte, o gasto liquidado en cultura realizado pola Administración autonómica galega en 2017 (último dato dispoñible) aumentou ata os 75,2 millóns de euros, o que supón o 6,6% do gasto no conxunto do Estado, porcentaxe superior ao peso que representa tanto a poboación como a actividade económica galega. En relación ao ano anterior, este gasto público en cultura aumentou en Galicia un 3,5% (2,5 millóns de euros) porcentaxe cinco puntos inferior á rexistrada en España (8,5%).

O peso no PIB e no total do gasto liquidado do gato público liquidado en cultura en Galicia, segue a ser superior en Galicia que no conxunto do Estado. Como reflicte o **cadro 4.5.3.**, o gasto liquidado en cultura representa o 0,12% do PIB galego (0,1% no Estado) e o 0,68% do gasto liquidado total (0,61% en España). Asemade, cómpre mencionar que o gasto per cápita en Galicia situouse nos 27,8 euros, importe superior ao do conxunto do Estado, que acada os 24,6 euros.

Atendendo á desagregación do gasto segundo actividade principal, o devandito incremento do gasto total,

Consumo cultural nos fogares en Galicia e España 2017-18

		2017		2018	
		Galicia	España	Galicia	España
Total		650,8	13.298,4	631,9	12.714,3
libros e publicacións periódicas	*(en millóns de euros)*	131,2	2.687,9	140,7	2.520,2
servizos culturais		82,8	2.542,4	80,5	2.522,8
equipos e accesorios audiovisuais e de tratamento de información		174,6	3.183,9	153,7	3.114,1
telefonía móbil e servizos relacionados coa Internet		262,2	4.884,2	257,0	4.557,2
gasto / habitante	*(en euros)*	242,30	288,60	236,00	274,60
gasto / fogar		597,20	718,30	578,60	682,50

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Anuario de Estadísticas Culturales*

4.5.4.

ven explicado na súa totalidade pola evolución do gasto nas actividades incluídas dentro do apartado "Interdisciplinar e non distribuído", que presenta un incremento do 5,9% (2,6 millóns de euros máis), e en menor media polas actividades de "bens e servizos culturais" cun aumento do 0,07% (20 mil euros máis). Por contra, o gasto nas actividades denominadas "Artes plásticas e escénicas" desaparece no ano 2017 do orzamento, liquidándose no ano 2016 en gasto neste concepto 100.000 euros.

• Gasto e consumo cultural nos fogares

No ano 2018 redúcese, tanto en Galicia como no conxunto do Estado, o gasto destinado a consumo de bens e servizos culturais por parte das familias.

Como se observa no **cadro 4.5.4.**, o consumo dos fogares galegos en cultura redúcese nun 2,9% en relación ao ano 2017 (–4,4% de caída media no Estado). Tras este descenso, os fogares galegos consumiron 631,9 millóns de euros en cultura, o que representa o 5 % do gasto total en España. Asemade, hai que sinalar que no ano 2018 o índice de prezos ao consumo correspondente ao ocio e a cultura redúcese en Galicia un 0,3% respecto ao ano anterior, unha décima máis que no conxunto do Estado (en 2018 descende un 0,6% en Galicia e un 0,5% en España).

O principal destino deste gasto corresponde á telefonía móbil e servizos relacionados con internet, que concentra o 40,7% do gasto galego en bens e servizos culturais, 4,8 puntos porcentuais por riba da media estatal, seguido polo gasto en compra de equipos e accesorios de tratamento de información, que representa o 24,3% (24,5% en España). Analizando a evolución dos diferentes gastos respecto ao ano anterior, todos os grupos de gasto, agás o gasto en libros e publicacións (7,2% máis que en 2017), presentan un descenso no consumo, salientando o descenso do 12% no caso dos equipos e accesorios audiovisuais e de tratamento da información (20,9 millóns de euros menos) e do 2% no que se refire á telefonía móbil e servizos relacionados con internet (5,2 millóns menos).

Galicia presenta no último ano analizado peores datos que a media estatal, tanto no que respecta ao peso relativo do gasto cultural no gasto total en bens e servizos que descende unha décima ata o 2,1%, dúas décimas menos que no conxunto do Estado, situándose como a terceira Comunidade coa menor rateo por diante do País Vasco (1,9%) e Cataluña (2%), como no que se refire ao gasto medio por fogar en cultura que foi en 2018 de 578,6 euros, máis de 103,9 euros por baixo da media estatal, manténdose como a segunda Comunidade Autónoma con menor gasto medio tras Estremadura (516,1 euros en 2018). En termos de gasto por persoa, o gasto medio descende ata os 236 euros (274,6 euros en España), situándose como a terceira Comunidade Autónoma con menor gasto tras Estremadura e Canarias (209,7 euros e 231,5 euros, respectivamente).

• Propiedade intelectual

A propiedade intelectual defínese como o conxunto de dereitos que corresponden aos autores e outros titulares respecto ás obras e prestacións froito da súa crea-

Dereitos de propiedade intelectual 2017-18 (1)

	2017	2018
Obras literarias e científicas		
Galicia	1.161	1.185
España	21.793	20.353
Obras musicais, cinematograficas e audiovisuais		
Galicia	261	221
España	4.567	4.353
Obras artísticas e técnicas		
Galicia	125	161
España	1.649	1.639
Outras		
Galicia	47	54
España	721	715
Total		
Galicia	1.594	1.621
España	28.730	27.060

(1) primeiras inscricións realizadas no Rexistro da Propiedade Intelectual; o dato total de España recolle a suma das inscricións no rexistro central e nos rexistros territoriais
Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Anuario de Estadísticas Culturales*

4.5.5.

ción. A información dispoñible sobre os dereitos de propiedade intelectual deriva das Entidades de Xestión así como da explotación estatística do Rexistro xeral da propiedade intelectual.

No ano 2018 en Galicia, fronte ao descenso no conxunto do Estado, increméntase o número de primeiras inscricións de dereitos de propiedade industrial realizadas no Rexistro da Propiedade Intelectual. En 2018, último ano dispoñible, realizáronse un total de 1.621 inscricións, 27 máis que no ano anterior, aumentando o seu peso relativo no total estatal ata o 6% (5,5% no ano anterior) **(cadro 4.5.5.**).

O citado incremento interanual do 1,7% rexistrado no conxunto dos dereitos de propiedade ven motivado en gran medida polo aumento do28,8% no número de obras artísticas e técnicas (36 máis) así como nas obras literarias e científicas cun 2,6% máis (24 máis), que compensa a caída do 15% nas das primeiras inscricións de obras musicais, cinematográficas e audiovisuais (40 menos que no ano anterior).

O 73,1% do total das inscricións rexistradas en Galicia corresponderon a obras literarias e científicas, seguidas das obras musicais, cinematográficas e audiovisuais, co 13,6%, e as obras artísticas e técnicas, cun 9,9%.

• Turismo cultural

Para levar a cabo a análise da evolución do turismo cultural só se dispón dos datos proporcionados polo INE que se refiren, exclusivamente, a residentes nacionais. Tendo en conta a limitación dos datos, no ano 2019 rexístrase un novo incremento no número de viaxes totais, dentro do territorio nacional, realizados polos residentes da nosa Comunidade (0,9% respecto ao ano anterior), o último ano caracterízase, a diferenza do acontecido no ano anterior, por un leve descenso das viaxes realizadas por motivos culturais (-0,6%). O número de viaxes rexistradas como turismo por motivo cultural foi en 2019 de 620.698, o que representa o 6,3% do total de viaxes realizadas polos galegos nese ano, un décima menos que o rexistrado no ano anterior. Con todo, cómpre resaltar que este peso relativo sitúase por baixo do estimado para o conxunto do Estado (8,8%).

A duración media das viaxes realizadas por motivos culturais por parte de residentes en España (**cadro 4.5.6.**) aumenta en Galicia ata os 4,25 días, sendo esta dura-

Viaxes por motivos culturais de residentes 2018-19

	2018		2019	
	Galicia	España	Galicia	España
Viaxes totais	9.769.214	196.079.470	9.854.554	193.874.716
Ocio, recreo e vacacións	4.123.622	100.021.744	4.482.494	100.167.215
Turismo cultural	624.573	14.689.549	620.698	16.983.935
Pernoctacións totais	32.199.458	796.139.237	32.926.372	793.908.137
Ocio, recreo e vacacións	15.591.363	435.618.831	15.404.830	439.239.797
Turismo cultural	2.490.967	64.340.735	2.639.958	74.400.130
Duración media das viaxes (días)	3,30	4,06	3,34	4,09
Ocio, recreo e vacacións	3,78	4,36	3,44	4,39
Turismo cultural	3,99	4,38	4,25	4,38

Fonte: INE, *Encuesta de turismo de residentes*

4.5.6.

Gasto nas viaxes por motivos culturais 2018-19

		Residentes en Galicia					
		Viaxes por destino			Turismo cultural		
		Total	Estranxeiro	Galicia	Total	Estranxeiro	Galicia
Gasto total							
2018	*(en miles de euros)*	2.048.269,7	687.168,0	549.851,7	284.001,2	190.914,0	14.122,4
2019		1.996.883,5	618.085,2	618.293,1	305.781,1	195.786,1	16.025,8
Gasto medio por persona							
2018	*(en euros)*	209,67	747,96	82,92	454,71	632,04	136,24
2019		202,64	668,66	91,47	492,64	748,17	148,65

		Residentes nacionais					
		Viaxes por destino			Turismo cultural		
		Total	Estranxeiro	Galicia	Total	Estranxeiro	Galicia
Gasto total							
2018	*(en miles de euros)*	46.942.957,6	16.081.752,6	1.774.311,3	7.779.642,6	5.052.910,1	194.781,4
2019		48.065.843,7	16.051.837,5	1.854.957,0	9.085.353,2	6.070.630,3	220.210,0
Gasto medio por persona							
2018	*(en euros)*	239,41	832,94	176,31	529,60	897,24	375,72
2019		247,92	797,82	185,48	534,94	870,80	383,79

Fonte: INE, *Encuesta de turismo de residentes*

4.5.7.

ción superior á estimada para o conxunto das viaxes realizadas (3,34 días). No conxunto do Estado, a duración media é superior á galega tanto no caso do turismo cultural (4,38 días) como para o total das viaxes realizadas por turistas nacionais (4,09 días).

O gasto medio por persoa dos residentes en Galicia cando realiza viaxes por motivos culturais ascende lixeiramente en 2019, ao situarse nos 492,6 euros por persoa, en torno a 53 euros máis que no ano anterior, en tanto que o gasto diario aumenta dous euros en relación ao ano anterior, ata os 115,9 euros.

Atendendo ao seu destino, cómpre resaltar que o gasto diario dos galegos cando viaxan ao estranxeiro descende ata os 136,04 euros, en torno a dous euros menos que no ano anterior aproximadamente, fronte aos 91,6 euros se o destino é o conxunto do Estado (83,8 euros en 2018).

Ao longo do ano 2019 as persoas residentes no conxunto do Estado realizaron un gasto medio por persoa superior ao realizado polos galegos. Dunha banda, o gasto medio en viaxes culturais foi de 534,9 euros por persoa, cinco euros máis que no ano anterior, aumen-

Bens mobles e inmobles inscritos como Bens de Interese Cultural (BIC) en Galicia e España 2017-18

	2017		2018	
	Galicia	España	Galicia	España
Bens Interese Cultural (BIC)	6.379	40.517	6.833	40.199
Bens inmobles	776	17.579	778	17.621
Monumento	636	13.745	637	13.763
Xardín Histórico	6	93	6	94
Conxunto histórico	50	970	50	969
Sitio histórico	69	514	68	530
Zona arqueolóxica	15	2.257	17	2.265
Bens mobles	5.603	22.938	6.055	22.578

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, A*nuario de Estadísticas Culturales*

4.5.8.

tando así mesmo o seu gasto diario ata os 122,1 euros (120.9 no ano 2018). Se se considera tan só o seu gasto na Comunidade Autónoma galega, o gasto medio diario sitúase en 82,4 euros, en torno a dous euros menos que no ano anterior (80,9 euros).

Dominios culturais

Dentro dos chamados dominios culturais, analízanse os bens de interese cultural, a actividade da edición de libros e publicacións periódicas, as artes escénicas e musicais e, finalmente, os medios audiovisuais e interactivos, como magnitudes sectoriais concretas dos dominios culturais.

• Bens de interese cultural

A Lei de patrimonio cultural de Galicia integra como parte do patrimonio cultural de Galicia a todos os bens materiais e inmateriais que, polo seu recoñecido valor propio, deban ser considerados de interese relevante para a permanencia e a identidade da cultura galega a través do tempo. Os máis sobranceiros son recoñecidos como Bens de Interese Cultural (BIC), que se clasifican en bens mobles ou bens inmobles. Os bens inmobles poderán selo de forma individual ou ben como colección, e a súa declaración atenderá ás seguintes clases: monumento, conxunto e sitio histórico, xardín histórico e zona arqueolóxica.

O Anuario de Estatísticas Culturais do Ministerio de Cultura y Deporte recolle que no ano 2018, último dato dispoñible, o conxunto de bens inmobles inscritos no como Bens de Interese Cultural (BIC) ascendeu en Galicia a 778, dous máis que no ano anterior, dos que 694 son BIC declarados e 84 corresponden a procedementos de declaración incoados. Como se amosa no **cadro 4.5.8.**, a súa meirande parte corresponden coa categoría de monumentos, con 637, o 82% do total, seguidos dos sitios históricos, que representan o 8,7% (68); os conxuntos históricos, con 50 (6,4%); as zonas arqueolóxicas, con 17 (2,2%); e os xardíns históricos, cos 6 restantes (0,8%).

O número de bens mobles inscritos en Galicia no ano 2018 ascendeu a 6.055, 452 máis que no ano a anterior, o que representa o 26,8% do total estatal. Deste total, tan só 1.241 (o 20,5%) corresponden a BIC declarados e os restantes 4.814 bens culturais a BIC incoados (o restante 75,5%). Estas porcentaxes difiren das rexistradas no conxunto do Estado, onde o 65% corresponden a BIC declarados e o 35% a procedementos incoados.

Ao longo do ano 2019 declaráronse os seguintes bens de interese cultural:

– Cova Eirós Triacastela Decreto 33/2019
– Técnicas construtivas da carpintería de ribeira - Decreto 52/2019
– Museo do Viño de Galicia Ribadavia Decreto 86/2019
– Arquivo fotográfico Vidal - Decreto 108/2019
– Rei David do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Rei Salomón do Mestre Mateo - Decreto 100/2019

Artes escénicas e musicais en Galicia e España 2017-18

	2017		2018	
	Galicia	España	Galicia	España
Obras musicais				
Editores	3	55	7	65
Obras inscritas (1)	11	1.151	97	1.120
en galego	9		15	
Espazos escénicos				
Número	92	1.656	92	1.674
Espazos/100.000 habitantes	3,4	3,6	3,4	3,6
Salas concertos				
Salas	31	539	31	542
Salas/100.000 habitantes	1,1	1,2	1,1	1,2
Compañías				
Teatro	236	3.966	236	4.144
Danza	81	833	81	876
Festivais				
Teatro	56	803	48	746
Danza	21	354	21	373

(1) Inscritas en el ISMN

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Anuario de Estadísticas Culturales*

4.5.9.

– Abraham ou Xeremías (?) do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Isaac ou Ezequiel (?) do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Enoc (?) do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Elías (?) do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Rei bíblico (?) do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Profeta Malaquías (?) do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Cabeza de estatua do Mestre Mateo - Decreto 100/2019
– Castro de Santa María de Cervantes Cervantes Decreto 145/2019
– Castromao Celanova Decreto 147/2019
– A Terraza Sada Decreto 16/2020
– Parque do Pasatempo Becerreá

• Libro e publicacións periódicas

Os datos do Ministerio de Cultura e Deporte indican que en 2018 (último dato dispoñible), recollen un novo aumento no número de libros inscritos no International Standar Book Number (ISBN) en Galicia. Neste último ano inscribíronse en Galicia un total de 2.504 libros, sendo Galicia a quinta CCAA en canto ao número de libros inscritos no ISBN, acollendo o 3,1% do total estatal, cinco décimas máis que no ano anterior.

O incremento de inscricións en Galicia prodúcese tanto no caso dos libros en soporte papel, con 2.061 libros inscritos, 264 máis que no ano anterior (o 82,3% dos libros inscritos en Galicia en ISBN) como nos inscritos noutros soportes, onde o aumento foi de 68 inscricións (inscribíronse un total de 443 libros). No conxunto do Estado, descenden as inscricións en ambos os dous casos, representando as de soporte en papel o 74,9% das inscricións e o 25,1% restante, as realizadas noutros soportes.

Fronte ao incremento xeral no número de inscricións, en 2018 redúcese o número de libros publicados en galego, fronte a un aumento das traducións realizadas ao idioma galego. Dunha banda, neste último ano publicáronse un total de 1.260 libros en lingua galega, 25 menos que no ano anterior; e doutra banda, traducíronse 78 libros á lingua galega, 36 máis que no ano anterior.

• Artes escénicas e musicais

Os **cadros 4.5.9.** e **4.5.10.** mostran os principais indicadores das artes escénicas e musicais en Galicia e España. Dunha banda, o número de editores pasa de tres

Espectadores e recadación nas artes escénicas en Galicia e España 2017-18

		2017		2018	
		Galicia	España	Galicia	España
Representacións		6.383	153.082	6.479	155.482
obras teatrais		1.572	46.485	1.596	46.889
xénero lírico		22	1.200	23	1.267
danza		60	2.049	63	2.110
concertos música clásica		1.186	15.424	1.212	15.776
concertos música popular		3.543	87.924	3.585	89.440
Espectadores		1.599	39.522	1.637	40.292
obras teatrais		412	12.046	427	12.233
xénero lírico	*(en miles)*	14	704	15	744
danza		28	873	29	905
concertos música clásica		271	4.972	279	5.114
concertos música popular		874	20.927	887	21.296
Recadación		11.505	430.765	11.639	438.347
obras teatrais		4.280	202.301	4.299	204.793
xénero lírico	*(en miles de euros)*	145	21.646	152	22.522
danza		158	8.394	163	8.555
concertos música clásica		1.305	42.637	1.393	43.946
concertos música popular		5.617	155.787	5.632	158.531
Gasto medio espectador					
obras teatrais		10,4	16,8	10,1	16,7
xénero lírico	*(euros)*	10,3	30,8	9,9	30,3
danza		5,6	9,6	5,5	9,5
concertos música clásica		4,8	8,6	5,0	8,6
concertos música popular		6,4	7,4	6,4	7,4

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Anuario de Estadísticas Culturales*

4.5.10.

a sete no último ano (2018 último ano dispoñible), e as obras musicais inscritas no International Standar Music Number (ISMN) ascende ata 97, fronte ás 11 do ano anterior, incrementándose tamén de xeito significativo o número de obras inscritas en galego (pasa de 9 a 15). Doutra banda, mantense estable en 3,4 a rateo de número de espazos escénicos por cada 100.000 habitantes así como a rateo de 1,1 salas por cada 100.000 habitantes. Asemade, no conxunto do ano 2018 mantense o mesmo número tanto de compañías de teatro e de danza como de festivais de danza, en tanto que descende o número e festivais de teatro.

No que ao número de representacións se refire, **cadro 4.5.10.**, o lixeiro incremento experimentado no último ano (96 representacións máis) prodúcese pola evolución positiva de todas as artes escénicas, cun aumento nas representacións de obras teatrais (24 máis), obras de xénero lírico (1 máis), danza (3 máis), concertos de música clásica (26 máis) e concertos de música popular (42 máis).

No que respecta ao número de espectadores, os 38.000 espectadores máis en 2018 en relación ao ano anterior en Galicia corresponden a todas as artes escénicas, destacando os incrementos de 15.000 espectadores nas obras teatrais e de 13.000 espectadores nos concertos de música popular.

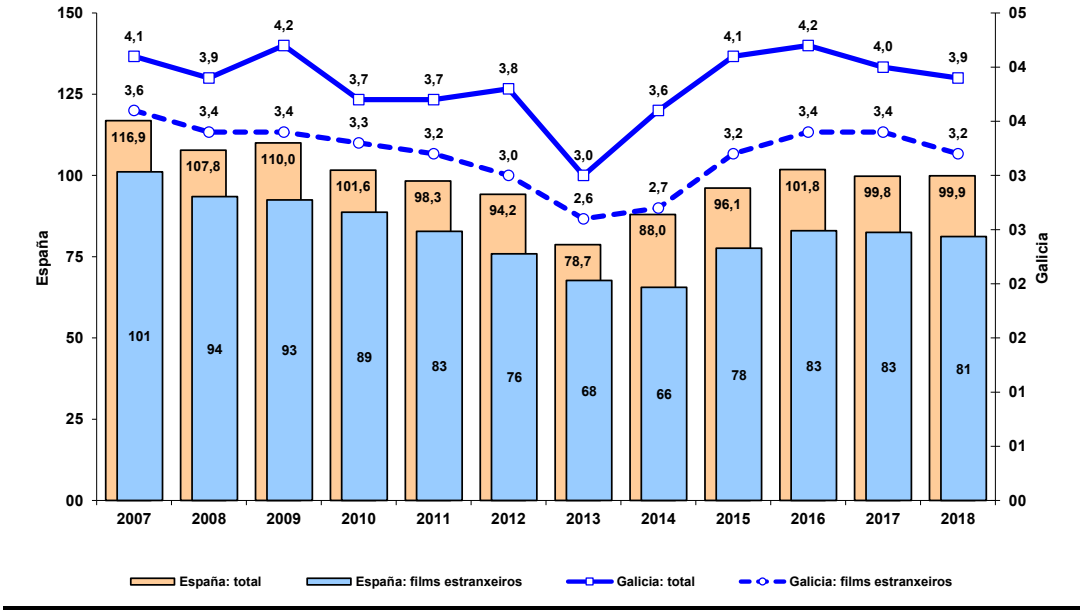
Tras este comportamento, a recadación aumenta en Galicia un 1,2% respecto ao ano anterior (1,8% de media no conxunto do Estado), para situarse os 11,6 millóns de euros. A maior recadación prodúcese nos concertos de música popular, con 5,6 millóns de euros, o 48,4% da recadación total, por diante da obtida no caso das obras teatrais, con 4,3 millóns de euros, o 37% do total. Estas porcentaxes difiren das correspondentes ao total estatal, onde supoñen o 36,1% e 46,7%, respectivamente.

O peso das representacións e espectadores galegos sobre o total estatal mantense lixeiramente por riba do 4%, situándose a importancia relativa da recadación nas artes escénicas no 2,7% do total estatal.

• Medios audiovisuais e interactivos: cine, TV, radio

Finalmente, neste último apartado faise referencia aos principais indicadores da actividade cinematográfica e

Espectadores no cine en Galicia e España 2007-18 (1): distribución segundo nacionalidade do film

(1) en millóns de persoas
Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Estadística de cinematografía*

4.5.11.

de vídeo (produción, exhibición, infraestrutura, recadación...) e ao consumo de televisión e radio.

No ano 2018 increméntanse as empresas produtoras de cine rexistradas en Galicia pasando de 12 a 18 empresas en 2018, o que representa o 4,6% do total estatal, 44 cines e 187 salas de exhibición (6% e 5,2% do total, respectivamente). En termos relativos, Galicia conta con 6,9 salas por cada 100.000 habitantes, lonxe da media estatal que se sitúa en 7,7 salas.

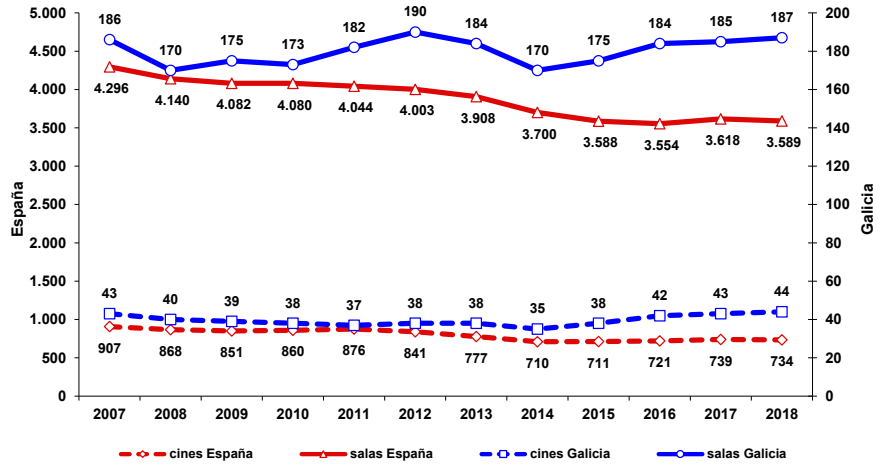
Tal como se observa no **gráfico 4.5.11.,** novamente en 2018 redúcese o número de espectadores no cine, asistindo en Galicia un total de 3,9 millóns de persoas, un 2,5% menos que no ano anterior (0,1% de aumento en España). Os datos de asistencia media por habitante reflicten que as persoas galegas son das que menos van ao cine en España, con 145 asistencias por habitante e ano (2,1 de media en España), situándose tan só por diante de Estremadura e co mesmo rateo que Asturias

O descenso no número de espectadores prodúcese tan só no caso das películas estranxeiras, que teñen 3,2 millóns de espectadores (3,4 millóns no ano anterior, o que supón unha caída do 5,9%), incrementándose en máis dun 16% o número de espectadores que asisten a películas nacionais (0,7 millóns de persoas). Esta tendencia replica a evolución do conxunto do Estado, onde a redución de espectadores de películas estranxeiras foi do 1,6% e o aumento no caso das películas nacionais foi do 1,7%.

No ano 2018 continúa a tendencia iniciada no ano anterior e redúcese novamente a recadación dos cines en Galicia, acadando os 22,9 millóns de euros, 900.000 euros menos que no ano anterior, o que representa o 3,9% do total estatal. A diferenza de anos anteriores, **gráfico 4.5.13.**, esta redución prodúcese polo descenso da recadación das longametraxes de orixe estranxeira, o que contrasta co incremento experimentado no caso das películas nacionais.

O gasto medio por espectador é o mesmo que no conxunto do España, situándose no último ano en 5,9 euros. Sen embargo, se temos en conta o gasto medio por habitante, Galicia presenta un gasto de 8,5 euros,

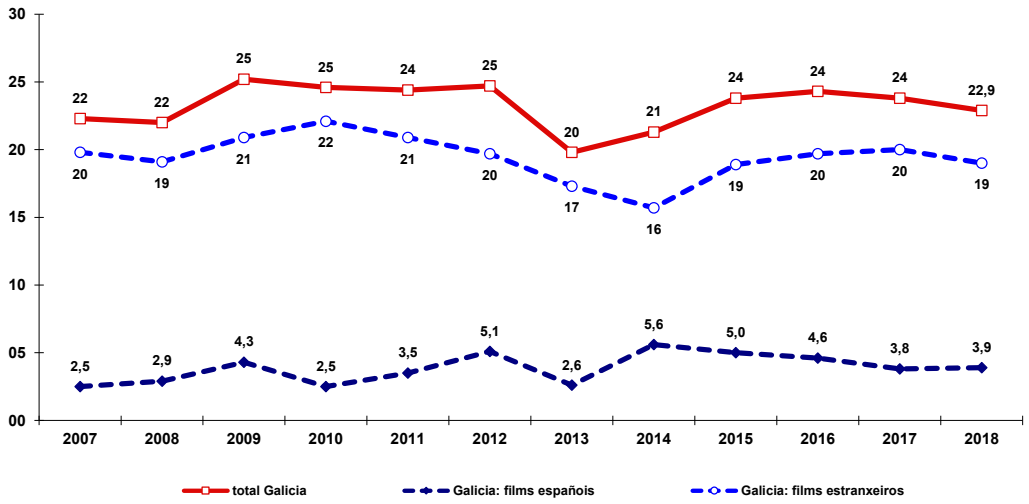
Cines e salas de exhibición en Galicia e España 2007-18

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Estadística de cinematografía*

4.5.12.

Recadación dos cines 2007-18: distribución segundo nacionalidade do film

Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, *Estadística de cinematografía*

4.5.13.

Ranking de emisoras de radio xeralista no EGM 2018-19 (1)

	2018		2019	
	oíntes / día *(en miles)*	share *(%)*	oíntes / día *(en miles)*	share *(%)*
Ser	3.851	30,1	3.966	30,9
COPE	2.512	21,8	2.926	23,9
Onda Cero	1.715	13,9	1.807	12,0
RNE	1.323	10,4	1.174	8,4
Rac 1	834	7,7	827	7,1
EsRadio	375	2,7	535	4,3
Catalunya Radio	601	4,0	612	3,9
Canal Sur Radio	239	1,7	284	1,9
Radio Galega	141	1,2	129	1,4
Radio Euskadi	137	0,9	124	0,5
Total oíntes	10.758		11.371	

(1) 2ª ola

4.5.14.

o que supón máis de catro euros menos que a media do Estado. Deste gasto por habitante, 7 euros corresponden ás películas estranxeiras e só 1,4 euros ás españolas, situándose en ambos os dous casos por baixo do gasto en España (10,3 e 2,2 euros per cápita, respectivamente).

Finalmente, en relación ao consumo de televisión, radio e internet, Galicia presenta en 2019 un consumo promedio diario de radio de 97 minutos, igual que a media estatal, aumentando o mesmo ata os 132 minutos no caso de internet e os 205 minutos no que á televisión se refire (151 e 213 minutos, respectivamente, no conxunto do Estado).

Segundo o ranking de emisoras de radio xeneralistas do Estudio General de Medios (EGM), a Radio Galega presenta en 2019 un descenso do número de oíntes por día do 8,5% en relación ao ano anterior, acadando os 129.000 oíntes por día, o que significa un *share* do 1,4% fronte ao 1,2% do ano anterior (**cadro 4.5.14.**).

No que respecta ás cadeas de televisión, a TVG presenta un *share* do 14,3% en Galicia, cifra lixeiramente inferior á rexistrada no ano anterior, que se situaba no 14,6%. Comparado co resto das televisións autonómicas, esta porcentaxe é inferior á rexistrada pola ETB-2 e TV3, que superan o 16%, e superior a Canal Sur, cun 13,5%. As canles autonómicas das que se dispón de datos no ano 2019 presentan unha redución de audiencia en relación ao ano anterior. ❑